

كۆقارىڭى
بىھار
پەرھىپىدانى
مىرۋى كىشىيە
نيسانى
2013

كوالىتى ژيانى
دەزگا و
دامەزراھەكان

10
بىرۋەق
مىنتىدى اقرأ الثقافى
www.iqra.ahlamontada.com

كە بىتزار بوى
رېنگايەكى تىر
بىۋزە رەھە!

با لە گەلى
ژاپۋنەھە
فېرىن!

ئاكام و
بەرھەمى
چاكسازى

سوپاسى
(ئىرەيى - ھەسوودى) ھەكانت
دە كەم!!

دلىسىيى نىۋان
ژن و مىرد

چۇن ژيان دەگۋرېت؟

دواى سەر كەوتن... وريابە!

بره و

كۆقارنكى بواری پهره پیدانی مرۆی گشتییه
ژماره (10) نیسانی 2013

۲۶

۳

۳۶

۷

۴۳

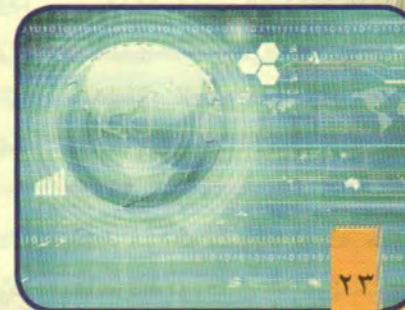
۱۱

۴۶

۱۹

۲۳

ناردنی بابەت و پەيوەندییه
لەرنگای سەرنوسەردووە دەپیتن

نرخى 2500 دیناره

راویژکاران

شەمان موفتی .د.کەریم نەحمەد
د.سادیق عەزیز خۆشناو .د. نەحمەد وەرتی

خاوەنی ئیمتیاز

نەوزاد سەلام خۆشناو

۰۷۵۰۴۵۳۲۲۲۴

khoshnaw_n@yahoo.com

سەر نووسەر

یاسین نەحمەد زەنگەنە

۰۷۷۰۱۴۸۸۹۶۲ - ۰۷۵۰۴۳۳۸۵۸۷

yaseenzangana@yahoo.com

دەستەوی نووسەران

عەلی ئیبراھیم جەسەن

نومید مستەفا

نیحسان برهان الدین

نەمیر نەحمەد عەبدولقادر

نیمان ناصح

بەشی ریکلام

۰۷۵۰۴۳۳۸۵۸۷

چاپخانەى كەكۆن

تایپىست

هاورى ياسين

دیزارى كۆقارى بریار

به‌ناوى خواى به‌خشندهى ميه‌ره‌بان

ده‌ستپيک

سه‌رنووسه‌ر

با خۆمان به‌کەسانى تر به‌راورد نەكەين!

هۆكارى سه‌ركه‌وتنه‌كانيان چى بووه، تالپى به‌هرمه‌ند بپت.

چاره‌سه‌رى ئەم كيشه‌يه‌ش له‌وه‌دايه سه‌ره‌تا خۆمان بناسين و له‌گه‌ل خۆماندا ناشت بينه‌وه، خالى به‌هيزو لاوازی خۆمان ديارى بكهين و خۆمان به‌خۆمان به‌راورد بكهين، بۆ به‌ديه‌پنانى ئەمه پيويسته ناو به‌ناو له‌كەش و هه‌وايه‌كى سازوه‌يمندا گه‌توگۆيه‌كى لۆژيكانه و به‌خۆداچوونه‌وه‌ويه‌كى ژيرانه و دادگاييه‌كى بويرانه له‌گه‌ل خۆماندا ئەنجام بدهين، هه‌روه‌ها نابيت ئەوه‌مان له‌يادچيت هه‌ريه‌كه‌مان له‌ناخيدا خالى به‌هيزو جوانى واهيه‌ خه‌لكى به‌سه‌رساميه‌وه‌ بۆي ده‌روانن.

ده‌با يه‌كئيك له‌ دروشمه‌كانى ژيانمان ئەوه‌بپت: (خۆمان به‌كەسانى دى به‌راورد ناکه‌ين وشيوازو ستايلى خۆمان هه‌يه).

نادۆزيته‌وه، هه‌ر بيه‌ر ده‌كه‌يته‌وه‌ چۆن كيبه‌ركى له‌گه‌ل ئەوه‌كه‌سانه‌دا بکه‌يت، به‌مه‌ش دوور ده‌كه‌ويته‌وه‌ له‌ سه‌ركه‌وتن و گه‌يشتن به‌ نامانجه‌كان.

– خۆ به‌راوردکردن به‌كەسانى دى كارپكى هه‌له‌و نه‌خوازاووه‌ سوکايه‌تى کردنه‌ به‌خۆت و ناتگه‌يه‌نپته‌ سه‌ركه‌وتن، شه‌كه‌ت و ماندووت ده‌کات و بنچينه‌ى خۆنه‌ناسينه‌.

– خۆ به‌راوردکردن به‌كەسانى دى کات و ژيان و ته‌ندروستيت به‌ هه‌ده‌ر ده‌دات.

مرۆقه‌كان هه‌ريه‌كه‌و كه‌سايه‌تى و تايبه‌تمه‌ندى خۆى هه‌يه‌و، خالى به‌هيزو لاوازو به‌هره‌و تواناى خۆى هه‌يه‌ پيويست ناکات خۆى به‌راوردکات به‌كەسانى دى، به‌لام ده‌شيت و كارپكى باشه‌ مرۆف سوود له‌ ئەزموونى كه‌سه سه‌ركه‌وتووه‌كان و مرگريست و بزانيست

كه‌سانيك هه‌ن به‌راوردى خۆيان به‌ده‌ورو به‌ره‌كه‌يان ده‌كەن، له‌ كه‌سانى به‌هرمه‌ندو سه‌ركه‌وت..... جا به‌راوردکردنه‌كه‌ له‌ بوارى نابورى، كۆمه‌لايه‌تى، رۆشنبيرى، يان هه‌ر بواريكى تر دا بپت.

زيان و كارپگه‌رييه‌كانى خۆ به‌راوردکردن به‌كەسانى دى:

– خۆ به‌راوردکردن به‌كەسانى تر هه‌لوپستت لاواز ده‌کات به‌رامبه‌ر به‌خۆت و خه‌لكى، چونكه‌ ده‌روانيته‌ خالى به‌هيزو جوان و ناوازه‌ى كه‌سى به‌رامبه‌رو به‌ خاله‌ لاوازه‌كانى خۆت به‌راوردى ده‌كه‌يت، به‌مه‌ش له‌خۆت رازى نابيت و تووشى نيگه‌رانى و ناره‌حه‌تى ده‌بیت و رق و قينت له‌و كه‌سانه‌ ده‌بیت و ئيره‌پيان پي‌ده‌به‌يت.

– خۆ به‌راوردکردن به‌كەسانى دى توشى ترس و دلّه‌ راوكيت ده‌کات و خۆت

شيوازی مامه له کردن له گه ل جگه ر گوشه کانت

له راده به دهر ههست به به هه ای خود دهکن، نهوا گرفت بؤخویان و کهسانی دهو رو به ریان دروست دهکن، نهوا که سانه به چهند سیفاتیک دناسرینه وه وهک؛ نیرگری (خوشه ویستی خود)، لوت به رزی، نهوا بر وایه ای که نهوان له خه لگی تر باشترن و له خه لگی تر گرنگترن، ههر کتبرک تیه که هه بیت، نهوان شایسته ای به که من، که به راوردی خویان له گه ل خه لک دهکن، هه میشه خویان پی باشتره، هه موو سه رکه وتنیک، چاکه یه ک پیاوه تیه که بؤخویان ده گه رپننه وه، له به رامبه ر نهوانیشدا، نهوا که سانه له راده به دهر له به هه ای خود که م ده که نه وه پییان وایه نهوان له خه لگی تر نرمترن، بی توانترن، بی هیزو بی متمانه ترن، له نیوان نه دوو گروهش گروهی سییه م هه ن، کهوا پارسه نگیه که بؤ به هه ای خود دادنه ین، نهوا گروهه پییان وایه نهوان نه زیاتر نه که مترن له خه لگی تر،

حه ز بکه ن مرو فیکه تر وه ک خویان یان له خویان به رزتر بیت، نهوا هه زی دایک و باوکه بؤ مناله کانیا ن! ههر بویه ش له پینا و هاتنه دی نه م هه زه چهن دین ریگای دروست و نادروست ده گرنه به ر، زانینی لایه نی دهروونی و ژیری مندال و به کاره یانی ستایلی دروست، یارمه تی دایک و باو ک ده دات، مامه له یه کی دروست له گه ل مناله کانیا ن بکه ن و له هه مان کاتیشدا یارمه تی مندال ده دات ببیته خاوه ن که سایه تی خوی.

مندال و به هه ای خود self-esteem به هه ای خود بریتیه له تپروانینیکی دروست و لؤژیکانه به رامبه ر خود، نهوا که سه ی تپروانینیکی نیگه تی فانه ی به رامبه ر خودی خوی هه یه، نهوا له به ها و نرخه خودی خوی که م ده کاته وه، نهوا که سانه ی تپروانینیکی پؤزه تی فانه یان به رامبه ر خود هه یه نهوا نرخ و به هه ای خود ده زانن، نهوا که سانه ی

هه موو دایک و باوکیک هه زده کات مناله کانی به و شیوه به روه رده بکات که خوی ناروه زو ده کات، به لام که س نهوا پرسیاره له خوی ناکات، تا چهند نهوا شیوازه ی له به روه رده کردنی مناله کانی به کاری ده هینیت راست و دروسته؟ تا چهند له مامه له کردن له گه ل مناله کانی بنه مای به روه رده یی و دهروونی و زانستی به روه ده کات؟

زور جارن نیمه له دل سوژی بؤ مناله کانمان، ده که وینه ی هه له ی زور گه وره، کهوا مناله کانمان تا کوتایلی ژیانیا ن باجی ده دن، زور جار له دهره نجامی مامه له ی نادروست که سایه تی مناله کانمان تیک ده شکینین و تووشی چهن دین گری دهروونی ده که ین، وه ک گری هه سترکدن به که می، نهسته می له بریاردان، پشت به خونه به ستن و چهن دین گری تر. نه گه ر دوو که س هه بن له جیهاندا و

ئەوان مەرۆڤن و ھەلە دەكەن و ھەمیشە سنووری خۆیان دەزانن، ئاشکرایە ھەریەك لە ئیمە دایك و باوكی خۆمان ھەلنەبژاردوو، بەلام بە دلتیاییه‌و ھەستکردنمان بە بەھای خود و متمانە بەخۆ بوونمان لەوانەو ھەسەرچاوی گرتوو، بۆیە مامەلەکردنی تۆ لەگەڵ منداڵەکانست بەرادەییەکی زۆر دەکەوێتە ژێر کاریگەری ئەو بە ج شێوازیك دایك و باوكت لە منالیدا مامەلەیان لەگەڵ کردوی، ئەگەر دەتەوێت ھەمان ھەلە دایك و باوكت لە شێوازی مامەلەکردن لەگەڵ منالەکاندا دووبارە نەکەیتەو، ئەوا پێویستە لەسەرھەتادا لەو تیبگەیت، کەوا چۆن مامەلە دایك و باوكت کاریان کردۆتەسەرت و چۆنیش لە رەفتاری تۆ بەرامبەر منداڵەکانت رەنگی داووتەو.

شێوازی مامەلە کردن لەگەڵ منداڵدا

لەکاتی مامەلەکردن لەگەڵ منداڵدا چوار شێواز ھەن کە ئەمانەن:

- ۱- شێوازی مامەلە دایك و باوكی
- ۲- شێوازی مامەلە ئامۆژگاریكار
- ۳- شێوازی مامەلە رینگاپێدراو
- ۴- شێوازی مامەلە پشت تیکردن

شێوازی مامەلە دایك و باوكی Authoritarian

لەم شێوازی مامەلە کردنەدا باوك ھیچ بوارێك ناداتە منداڵەكە بۆ گفتوگۆکردن، ھیچ بوارێك نادات بۆ ھەلبژاردن، وەلامی ھیچ پرسیارێکی ناداتەو.

باوك سالار پێی وایە ھیچ پێویست ناکات یاساكان بۆ منالەكە شى بکاتەو، تەنھا لەسەر باوك دایك ئەوێە یاسا دەربکەن و لەسەر منالیش ئەوێە پەیرەوی لێ بکەن، کاتێك منال داوی رونکردنەو دەکات دایك و باوك دەلێن "چونکە من دەلێم وا بکە" ! بەم شێوێەش دایك و باوك کۆنترۆلی منداڵ دەکەن و ھیچ بوارێکی ھەلبژاردنی نازادانەى بۆ نادەن، دایك و باوكی باوكسالار داواکاری زۆریان بۆ منالەکانیان ھەیه

و زۆر کەم بايەخ بە ھەست و سۆزی منالەكەیان دەدەن، چونکە پێیان وایە ھەرچی دەیکەن لە سوودی منالەكەیانە، ھەربۆیەش گرنگی بەو نادەن گفتوگۆ لەگەڵ منالەكە بکەن، بەلكو جەخت لەسەر ئەو دەكەن چەندە دەتوانن منالەكەیان کۆنترۆل بکەن، بۆیە پابەند بوون بە یاساكان مانای رازی بوونی دایك و باوكەو دەرچوون لێیان سزای توندی لیدەکەوێتەو.

کاریگەری شێوازی باوكسالاری لەسەر منداڵ

ئەم منالانە لە داھاتوودا ھەست بە بەرپرسیاریەتی دەکەن و دەبنە ھاوالاتیەکی پابەند بە یاساكان، بۆیە دەبنە مەرۆقی بەرھەمھێن و بەتوانا، ئەمەش شتیکی لۆژیکانە، چونکە ھەر لە منداڵیو ھەوێبوونە کەوا پابەند بوون بە یاساكان مانای دەستکەوتنی پاداشت و شکاندنمان مانای سزادانە، بەلام لەگەڵ ئەمانەشدا منالی پەرورەدەگراو لە خیزانیکی باوكسالار، کەم تیکەلی خەلك دەبیت و لایەنی کۆمەلایەتی لاوازەو شارەزای عورف و عادتەکان نابیت، زۆر دوودل و راپایەو بەئەستەم دەتوانیت بریار بدات، زۆر بەشیان پێیان وایە بیرورای ئەوان گرنگ نیە چونکە ھەر لە منداڵیو ھەوێبوونە تەنھا پابەندی یاساكان بن و ھیچ گفتوگۆیەك نەکەن. ھەندیک لەو منالانە لە داھاتوودا دەکەونە ژێر رکێف و دەسلاتی خەلكی ترو، ھەندیک تریان دەبنە دژە کۆمەلگاو چەقاو، سوو، مامەلە دایك و باوكسالاری رینگەر لە گەشەسەندنی ئەقلی و زیرەکی منداڵ و ھەموو ھەزو ئارەزوویەکی منداڵیش لەناو دەبات، ئەم منالانە ھەستی بەھای خودیان لا لاواز دەبیت و کەم متمانەیان بە خۆیان دەبیت، بۆیە ھەرگیز ناتوانن رۆلی سەرکردە ببینن، منالی پەرورەدەگراو لە خیزانی باوك سالار ھەمان رەفتار لە داوێژدا بەرامبەر منالەکانی دووبارە دەکاتەو، ئەم منالانە ھەول دەدەن لە دەرەوی خیزاندا کۆنترۆلی کەسانی تر بکەن و

توندو تیزانە رەفتار دەکەن، ھەمیشە ھەول دەدەن خۆیان لە دایك و باوك لابەدن و لێیان دوور بکەونەو، لەکاتی پێویستیش داوا یارمەتی و رینمایان لێ ناکەن، بەم جۆرەش بێ رینمای و بێ پالپشت دەمێننەو، بۆیە ھەول دەدەن لە دەرەوی خیزان داوا پالپشتی و رینمای بکەن، زۆر جاریش ئەم کارە بە زیانی منالەكە کۆتایی دیت.

شێوازی مامەلە ئامۆژگاریكار Authoretative (دیموکراسی)

ئەو دایك و باوكی ئەم شێوازی بەکار دەھێنیت، دیموکراتیانە مامەلە دەکەن، ریز لە راوێچوونەکانی منال و تاییبەتەندیەکانی دەگرن، بەلام لەگەڵ ئەو ھەشدا خۆیان دوا بریار دەدەن، ئەوا جەخت لەسەر گرنگی بریارەکانی خۆیان دەکەنەو، بەلام زۆر لە منداڵ ناکەن پابەندی بن، بەم پێیەش رۆلی پالپشتی دەبینن، ئەک سزادەر، دایك و باوكی ئامۆژگاریكار ھاوسەنگی مامەلەکردن لەگەڵ منالەکانیان دەپارێزن، باوهریان بە پەيوەندیەکی ھاوڕێیانە ھەیه و لەھەمان کاتیشدا چاوەرێی پابەندبوون لە منالەکانیان دەکەن، یاساكانی دایك و باوكی ئامۆژگاریكار روون و ئاشکران، لەگەڵ تەمەنی منال دەگونجین و داد پەروەرانیەن، ئەوان گۆیگرێکی باشن و ھانی منداڵیش دەدەن ناخی خۆی دەربریت، ئەگەرچی زۆر جاریش دوا بریار ھى دایك و باوكە، ئەگەر ھەلەبوون داوا لیبوردن دەکەن، ئەگەر پێویست بو سوپاسی منال دەکەن، ھەول دەدەن ببەن نموونەى بالا بۆ منالەکانیان.

کاریگەری شێوازی ئامۆژگاریكار لەسەر منداڵ

لێکۆلینەو ھەکان باس لەو دەکەن، ئەو منداڵانەى لە خیزانی دیموکرات پەرورەدە دەبن، زیاتر توانای خۆگونجانیان لەگەڵ ژیان ھەیه، شارەزایی و توانای زالبونیان بەسەر خۆیان ھەیه، ھەر لە منالیو ھەوێ فێردەبن چۆن گرتەکانیان چارەسەر بکەن بریاری دروست بدەن و رەفتاری گونجاو بکەن، ئەم جۆرە مامەلەیش

کاتیک له‌وبه‌ری شه‌قام له‌گه‌ل که‌سیک قسه ده‌ک‌ه‌یت و مناله‌ک‌ه‌ت له ده‌ستت را ده‌کات و ده‌یه‌و‌یت به را‌کردن بیه‌ر‌یت‌ه‌وه ئوتومبیل‌یک د‌یت و خه‌ریکه ل‌یی بدات، تۆ ب‌ید‌ه‌نگ ده‌ب‌یت و هیج کار‌دانه‌وه‌یه‌گت ناب‌یت! دایک و باوکی ب‌یب‌اک زۆر که‌م یاساو ریسا بۆ مناله‌کانیان داد‌ه‌ن‌ین، ئە‌وان زیات‌ر ئاره‌زوو ده‌ک‌ه‌ن مناله‌کان خۆیان کاری خۆیان ر‌یک بخ‌ه‌ن و یاسا دا‌ب‌ن‌ین، به‌مه‌ش ده‌یان‌ه‌و‌یت له رووبوونه‌وه له‌گه‌ل مناله‌کانیان خۆیان لا‌ب‌ده‌ن، به‌گ‌شتی خه‌لک بر‌وایان وایه ئە‌گه‌ر ر‌یگا به مندا‌ل درا کاروباری خۆی ر‌یک بخات، ئە‌وا ف‌یری پشت به‌خۆ به‌ستن ده‌ب‌یت، به‌لام له راستیدا ئە‌م شی‌وازه‌ی مامه‌له‌کردن ر‌یک ئە‌م کاره پ‌یچ‌ه‌وانه ده‌کات‌ه‌وه، چونکه کاتیک مندا‌ل خۆی یاسا بۆ خۆی داد‌ه‌ن‌یت، ئە‌وا دایک و باوک هیج کۆن‌ترۆلیان نا م‌ن‌یت و مناله‌ک‌ه‌ش له‌سه‌ر ئە‌وه مناله‌کانی خۆی په‌روه‌رده ده‌کات. ئە‌وه دایک و باوکه‌ی شی‌وازی ر‌یگه پ‌ید‌راو ده‌گر‌نه به‌ر، ئە‌وا مناله‌کانیان زۆر خۆش ده‌و‌یت و هه‌موو ژیانیان بۆ ئە‌وان داد‌ه‌ن‌ین، هه‌ول ده‌ده‌ن وه‌ک هاو‌ر‌ئ مامه‌له‌یان له‌گه‌ل بک‌ه‌ن، چونکه بر‌وایان وایه به‌م شی‌وه‌یه په‌یه‌ه‌ندیان باش ده‌ب‌یت، ئە‌مه‌ش وا ده‌کات مندا‌ل له به‌رام‌به‌ر دایک و باوک یه‌ک‌سان ب‌یت، نه‌ک که‌سیک ب‌یت پ‌ی‌و‌یستی به دایک و باوک ب‌یت، بۆ ئە‌وه‌ی گو‌پ‌رایه‌لی مناله‌کانیان ده‌سته‌به‌ر بک‌ه‌ن، دایک و باوک هه‌ول‌ی پ‌ید‌انی به‌خ‌ش‌یش و پا‌ره ده‌ده‌ن نه‌ک دانانی یاساو ریسا، ت‌ی‌روانینی خه‌لک بۆ دایک و باوکی ر‌یگا پ‌ید‌راو ئە‌وه‌یه پ‌ی‌یان وایه ئە‌وان که‌مه‌تر خه‌م و ب‌ی‌باک‌ن، ئە‌م دایک و باوکه‌نه چ‌ه‌ند چه‌مک‌یکی هه‌له‌یان هه‌یه وایان ل‌ید‌ه‌کات به‌م شی‌وه‌یه به‌رام‌به‌ر مناله‌کانیان ره‌فتار بک‌ه‌ن وه‌ک، ئە‌گه‌ر من ئە‌و شته نه‌که‌م مندا‌له‌که‌م دا‌وای ده‌کات، ئە‌وا مندا‌له‌که‌م منی خۆش نا‌و‌یت، به‌م پ‌ی‌یه‌ش دا‌وا‌کاریه‌کانی ج‌ی‌به‌ج‌ئ بک‌ه‌م، ئە‌وا د‌ن‌یا ده‌ب‌م منی خۆش ده‌و‌یت، کاتیک دا‌وا‌کاریه‌کانی مناله‌که‌م ج‌ی‌به‌ج‌ئ ده‌که‌م ئە‌وا له‌گه‌لی تووشی ک‌یشه ناب‌م،

ده‌رمان و نه‌له‌ک‌ه‌ولیان هه‌یه، تا‌را‌ده‌یه‌ک که‌وا مناله‌کان ده‌ب‌یت به‌سه‌ر‌په‌ر‌شتی ئە‌وان بک‌ه‌ن! هه‌ند‌یک‌یان خۆیان گرفت‌ی خه‌مۆکی و سۆز‌داریان هه‌یه، له شی‌وازی مامه‌له‌ی پشت ت‌ی‌ک‌را‌وا، دایک و باوک ئە‌وه‌نده‌ی سه‌ره‌ق‌الی پ‌ید‌او‌یستی و پرسه‌کانی خۆیان، تا ئە‌ندازه‌یه‌ک درک به‌وه ناک‌ه‌ن که‌وا پ‌ال‌شتی سۆز‌داری و ده‌روون‌یان به مندا‌له‌کانیان نه‌دا‌وه، ته‌نا‌ه‌ت ئە‌گه‌ر ئە‌مه‌ش بزانی ئە‌وه باکی پ‌ید‌اده‌ن و گرفت‌ی خۆیان پ‌ئ سه‌ره‌ک‌یت‌ره له هه‌ مناله‌کانیان.

گرفته‌کانی شی‌وازی مامه‌له‌ی

پشت ت‌ی‌ک‌را‌و

ئە‌م مندا‌ل‌انه‌ی له لایه‌ن دایک و باوکیان پشت گو‌ئ خراون به ئە‌سته‌م ده‌توانن له دا‌هات‌و‌ودا په‌یه‌وه‌ندی و له‌یه‌ک‌تر ن‌زیک بوونه‌وه دروست بک‌ه‌ن، ته‌نا‌ه‌ت له‌گه‌ل مندا‌له‌کانی خۆشیان! ئە‌م شی‌وازه‌ی مامه‌له‌کردن به‌ناسانی له نه‌وه‌یه‌ک بۆ یه‌ک‌یکی تر ده‌گواز‌یت‌ه‌وه، چونکه مناله‌کان ف‌یری هه‌مان ستایل ده‌بن، ئە‌م مندا‌ل‌انه هه‌ست به‌وه ده‌ک‌ه‌ن که‌وا ئە‌وان هیج گر‌نگ ن‌ین و شایه‌نی ئە‌مه ن‌ین با‌یه‌خ‌یان پ‌ئ بدر‌یت، ئە‌مه‌ش هه‌ستی به‌های خود لایان ن‌زم ده‌کات‌ه‌وه و متمانه‌یان به‌خۆیان که‌م ده‌ب‌یت‌ه‌وه.

ئە‌م مندا‌ل‌انه ن‌ه‌ریان له خ‌و‌پ‌ند‌ن که‌مه‌وه که‌مه‌تر ده‌توانن په‌یه‌وه‌ندی کۆمه‌ل‌ایه‌تی دروست بک‌ه‌ن، زیات‌ر ئە‌گه‌ری ئە‌مه‌یان هه‌یه‌ت‌وره‌وه ت‌وندو ت‌ی‌ژ بن، که‌مه‌تر گو‌پ‌رایه‌لی یاساو حکومه‌ت ده‌بن و، زیات‌ر ئە‌گه‌ری ئە‌وه‌یان هه‌یه تووشی ئالوده‌بوون بن به ماده‌ی هۆش‌به‌ر.

شی‌وازی مامه‌له‌ی ر‌یگا پ‌ید‌راو

permissive

به پ‌یچ‌ه‌وانه‌ی شی‌وازی مامه‌له‌ی باوکی‌س‌الاری، مامه‌له‌ی ر‌یگا پ‌ید‌راو دا‌وا‌کاری که‌میان له مناله‌کانیان هه‌یه و که‌مه‌ترین چا‌وه‌پ‌روان‌یان ل‌ید‌ه‌ک‌ه‌ن و، پ‌ی‌یان وایه که‌مه‌ترین کۆن‌ترۆلیان له‌سه‌ر مناله‌کانیان هه‌یه‌وه وه‌ک پ‌ی‌و‌یستی ل‌ی‌ها‌ت‌وو ن‌ین بۆ مامه‌له‌کردن له‌گه‌لیان،

ب‌ئ گرفت ن‌یه، چونکه دایک و باوک پ‌ی‌و‌یستیان به ئارام‌گرتن و پ‌ش‌ود‌ر‌ی‌ژ‌ی زۆره بۆ ئە‌م جو‌ره مامه‌له‌کردنه و، ده‌ب‌یت ناوه نا‌وه‌ش پ‌ید‌ا‌چ‌وونه‌وه بۆ ئە‌م جو‌ره مامه‌له‌کردنه بک‌ه‌ن که‌وا تا‌کو چ را‌ده‌یه‌ک به‌ره‌و پ‌یش چ‌وونه، مناله‌کان ف‌ی‌ر‌ک‌را‌ون هه‌م‌یشه پرس‌یار بک‌ه‌ن و پ‌ی‌یان وایه هه‌موو وه‌لام‌یک‌یش‌یان ده‌ست ده‌که‌و‌یت، ئە‌مه‌ش هه‌ند‌یک جار گرفت بۆ دایک و باوک دروست ده‌کات، چونکه ب‌ی‌گ‌ومان ئە‌وان وه‌لام‌ی هه‌موو پرس‌یار‌یک نازانی، به‌لام له‌گه‌ل هه‌موو ئە‌مانه‌ش‌دا ئە‌م مندا‌ل‌انه ف‌یری هه‌ست به به‌ر‌پ‌رس‌یار‌یه‌تی ده‌بن و گو‌پ‌رایه‌لی دایک و باوک ده‌بن، ئە‌م گو‌پ‌رایه‌لی‌ه‌ش له ر‌ی‌زه‌وه‌یه نه‌ک له‌به‌ر ترس و سزادان.

شی‌وازی مامه‌له‌ی پشت ت‌ی‌ک‌ردن

un-involved

له‌م شی‌وازه‌دا دایک و باوک دا‌وا‌کاری که‌م یان هه‌ر دا‌وا‌کاریان ن‌یه، ئە‌وان هیج سۆز و خۆشه‌و‌یستی‌ه‌ک ده‌رناب‌رن، که‌مه‌تر‌خه‌م و ب‌ئ باک‌ن، ئە‌م جو‌ره دایک و باوکه‌نه خ‌وار‌دن، جل و به‌رگ، که‌ره‌سته‌ی پ‌ی‌و‌یستی بۆ مناله‌کانیان ده‌ک‌رن، به‌لام ده‌ست ناخه‌نه کارو با‌ری ژیان‌ی مندا‌له‌کانیان، ئە‌مه‌ش مانای ئە‌وه ن‌یه هیج یاساو ر‌ی‌سایه‌ک له‌مال ن‌یه! به‌لام یاساکان که‌م و زۆر ساد‌ه‌ن ئە‌م جو‌ره دایک و باوکه‌ چا‌وه‌ر‌پ‌ی هیج له مندا‌له‌کانیان ناک‌ه‌ن و دا‌وا‌شیان ل‌ئ ناک‌ه‌ن! زۆر جار‌یش هه‌ول ده‌ده‌ن خۆیان له مناله‌کانیان یان له دا‌وا‌کاری مناله‌کانیان بد‌زن‌ه‌وه، بۆیه ناتوانن وه‌ک پ‌ی‌و‌یستی سه‌ر‌په‌ر‌شتی مناله‌کانیان بک‌ه‌ن و هه‌م‌یشه بۆشاییه‌ک له ن‌ی‌وانیان هه‌یه، هه‌ر‌چه‌نده زۆر ئە‌سته‌مه ئە‌مه با‌وه‌ر بک‌ر‌یت، به‌لام بوونی دایک و باوکی که‌مه‌تر‌خه‌م مانای ئە‌وه ن‌یه ئە‌وان مناله‌کانیان خۆش نا‌و‌یت، له راستیدا زۆر له‌م دایک و باوکه‌نه به‌ه‌و‌ی سه‌ره‌ق‌ال بوونیان به کاری خۆیان ناتوانن کاتی پ‌ی‌و‌یستی به مناله‌کانیان بد‌ه‌ن، ئە‌وان له‌ژ‌ی‌ر فشاری دارایی، کار، یان کۆمه‌ل‌ایه‌ت‌یدان هه‌ند‌یک‌یان گرفت‌ی ئالوده‌بوون به

بەداخەوہ هیچ کەتە لۆکیک یان خشتەپەک نییە، گەرەنتی ئەوہ بەدات منالەکەت بە باشتەین شێواز پەرور دەبێت، زانیاری لە بارەى شێوازی مامەلەى جیاواز و دەرەنجامەکانیان یارمەتى ئەوەت دەدات چ شێوازیك بۆ پەرور دە بەکار بهێنیت، ئەمەش گەرنگە بزانییت ئەم شێوازانە رەها نین، بەلکو لەسەر بنەمای لیکۆلینەووە توێژینەوہ دانراون، چونکە جگە لەم شێوازانە کەسایەتى و میزاجى دایک و باوک و منالەکەش گەرنگى خۆیان هەیه، جگە لەوہ جیاوازی لە شێوازی مامەلەى دایک و باوک و کەسایەتى هەر یەکەیان و ئایدۆلۆژیایو بیرکردنەوہى ئەو لە ژیان و باگراوەندى پەرور دەبى خۆی. ئەمانە هەمووی برپاری ئەوہ دەدەن چۆن مامەلە لەگەل منالە کانت دەکەیت، چونکە مەبەستى کۆتایى بەختەوہرى خیزانە.

ناکەن و بیرکردنەوہیان پێگەیشتوو نییە، ئەوان هەمیشە گەرغتیان لە قوتابخانە هەیهو لە وانەکانیان دوا کەوتوون، ئەم شێوازی مامەلەیه ئازادییەکی رەها دەداتە منداڵ و ئەویش لە دەست خۆى دەر دەچێت و بە ئارەزووی خۆى رەفتار دەکات، بەلام ژیان لە دەرەوہى مאל بەم شێوہیە نییە، ئەو ناتوانیت ئازاد بیت، لیرەشدا لەگەل ھاوڕیکانى تووشى گەرغت دەبیت ئەم منالانە ناتوانن خودى خۆیان یان ئارەزووەکانیان کۆنترۆل بکەن، چونکە هیچ کاتیک پێویستیان پێ نەبوو، ئەو دایک و باوکەى بەم شێوازی مامەلە لەگەل منالەکانیان دەکەن، رێگە لەوہ دەگرن منداڵ فێرى هەر شارەزاییەک یان شێوازیك بیت بۆ خۆگونجاندن لە داھاتوودا.

دوا ووتە

پەرور دەى منال بابەتیکى ئالۆزەو هەر منالیک تاییبەتمەندى خۆى هەیه،

بۆیە باشتەین رێگا بۆ خۆلادان لە کێشە دابینکردنى داواکاریە کانیهتى، دابینکردنى داواکاریەکانى منداڵەکەم مانای ئەوہیە ئەو گەرنگە بۆ من، من نامەوئى باوکسالار بەم بۆیە رێگەى پێدەدەم خۆى برپار بەدات! پێویستە ئەم دایک و باوکانە بزانی منداڵ بەبى مەرچ دایک و باوکى خۆش دەوئیت، ئەگەر یاساو رینمایى بۆ رەفتارەکانى منالەکەت دابنئ و سنوورى بۆ دیارى بکەیت، مانای ئەوہ نییە منالەکەت رقی لئیت دەبێتەوہ، چونکە دانانى سنوور بە شێوہیەکی درووست وا دەکات منداڵ ریز لە دایک و باوکى بگرئت.

کاریگەر یەکانى شێوازی مامەلەى رێگا پێدراو permissive

ئەم منالانەى بەم شێوہیە پەرور دە دەکرئ هەست بە نانارامى و نا ئاسایشى دەکەن، چونکە کەس رینمایى و زانیاریان پێنادات، بۆیە هەست بە بەرپرسیاریەتى

كوالىتى ژيانى دەزگا و دامەزراوەكان

شەمال موفتى

تېروانىن Vision

بەووە. بیرمەندانى ستراتىج ئەفەرمون: ئەگەر هەموو ئەندامىكى تىمى بەرپۆدەبردنى ھەر (ولاتىك، دەزگایەك، حیزبىك، پرۆژەيەك،...ھتد) بەشدار بکرىن لە دەولەمەندکردنى ئەو دەزگایە/ پرۆژەيە..... ئەو 6 جار کارىگەرتر دەبى. واتا، بواردان بە (ئەندامان، تىم، گروپ...ئى) - خىزان، کارگە، دەزگا، دامەزراو،...ھتد، تا بەشدارىن بۆ پىکھێنان و دەولەمەندکردنى (تېروانىن) و مەبەست و ئامانجى دەزگاکەيان، چەمكىكى گرنگە بۆ ئايندە تا ئەو (تېروانىنە جۆراو جۆرانە) پالنهربن

ئامانج و مەبەست و خەون و نەخشەى دامەزراندن و بەردەوامبوونى دامەزراوە و پرۆژەكەيە.

گرنگى پلانى ستراتىجى

پلاندانانى ستراتىجى بۆ دەزگا و كۆمپانىا زەبەلاحەكان لە ئاستى ئايندەى دوردا مەسەلەيەكى زۆر گرنگە، ھەروەھا بۆ ھەموو دامەزراوىك - با لە 2 كەسىش پىك ھاتبى گرنگە. ئەو دارپشتنە ستراتىجىيە كە حساب بۆ ھەموو گۆرانكارى و ئەگەرەكان ئەكا، لە خالىك و بنەمايەكەو ھەلدەقولىت و دائەرپژررىت كە پى ئەوترىت: (تېروانىن - روىة) و سەرکەوتن و شكستھىنان پەيوەستە

لە نوسىنەكانى پيشوماندا تيشكمان خستە سەر كوالىتى ژيانى (تاك) و (كۆمەل) و (شار) و پيوەرەكانيان، ئەمجارە سەرنجتان رائەكيشين بۆ كوالىتى (دامەزراوەكان) بە ھەموو جۆرەكانيانەو.

كۆمپانىايەك، رىكخراوىك، حيزبىك، يانەيەك، خيزانىك، گروپىك، ھاوسەرگىرييەك، يان ھەر پرۆژەيەك سەرکەوتو نابىت، ئەگەر ئايندەى خۆى بەدروستى نەبىنەت، واتە ئەگەر خاوەنى (ويئا- تېروانىن) ى واقىعى نەبى بۆ جىکردنەو ى خۆى لە ئايندەدا، چونكە تېروانىن ويئاى ناو ميشكە، واتە:

ئايا دەپنیت؟

جونەيد سواشى
و: ئيمان ناصح

بۇ دارشتنى پلانېكى تۆگمە و دروست، تېروانىنېكى واقى دور لە خەيال، دريژخايەن و بەتوانا لە خویندەنەوہى گۆرانكارىيەكانى نايەندە.

هەندى گۆمپانىاي ئەلكترونى تېروانىنەكەى برىتییە لە فرۆشتنى لاپ تۆپىك بۆ هەمو لاویك لە جیھاندا... هەرچەندە ئەمە خەونىكە و مەحالە بىتە دى، بەلام پائەنرە بۆ هەموو كارمەندان كە ئەوہى لە توانايانە بىخەنە گەر. رىكخراوى خىرخراوى واش هەيە (تېروانىنەكەى) نەهشتنى هەژارىيە... ئەمەش بى گومان - بە مانەوہى سىياسەتە ئابورىيە نۆو دەولەتییەكانى ئىستا - كارىكى مەحالە، بەلام پائەنرىكى زۆر بە هیزە بۆ تيمەكانى كە ئەويەرى توانايان بە خەرج بەدن بۆ كەمكردنەوہى رېژە هەژارى.

چاك وایە دەست بردن بۆ بونیادنانى هەر پرۆژەيەك بە (تېروانىن) و بىرکردنەوہى گەورە دەست پىبكات، لەگەل رەجاوکردنى سوننەتەكانى ژيان و بىداربونی گۆرانكارىيە سىاسى و ئابورى و كۆمەلایەتییەكان، وانا هەنگاو بە هەنگاو و قۇناغ بە قۇناغ بى بازدان و قەلەمباز بەسەر ياساكانى ژيان، خواى گەورە بونەوہرى بە شەش رۆژ دروستکرد و دەيتوانى بە (كن فيكون) دروستى بكات، بەلام تيمان دەگەيەنیت كە سوننەتى ژيان (هەنگاو بەهەنگاو و قۇناغ بەقۇناغ). گۆشت و نان و ميوە و سەوزە زۆر گرنگن بۆ مرۆف بەلام كوشنەن بۆ شيرەخۆرە... چونكە لە قۇناغىكدايە نە ددانى هەيە و نە گەدە و رىخۆلەى نامادەيە و دەبى دوو سالىك شىرى داىكى بنۆشى تا ئەو قۇناغە تىبەر دەكات.

تېروانىن هۆى بوونى هەمو (دامەزراو، پرۆژە) يەكە، دەبى لە سەرەتاوہ جارى بۆ بدرى تا كۆدەنگى لەسەر دروست بى لە پىناوى ئەوہى هەنگاوە عەمەلئىيەكان لەسەر بنەمايەكى كۆنكرىتى دابەمزىت.

بىرمان نەچى دەبى پەيامەكان بە وشەيەك يان چەند وشەيەكى روون و ئاسان بگاٹە خەلكى.

يەكەم جارى بوو رېى بكەوئیتە ئەو شارەوہ بۆيە شارەزای هىچ شوئىك نەبوو لەهەمان كاتىشدا بە شوئىن ناوئىشانىكدا دەگەر، لەدواى گەرانىكى زۆرو ماندوووبون نزيك ئوتومبىللك بوويەوہ كە لە قەراغى شەقامىكدا وەستابوو، مندالىكىش لە كوشنى دواوہى ئوتومبىللكە دانىشتبوو، كابرار پووى كرده مندالەكەو وتى: رۆلەكەم بىگانەم و شارەزای ئەم ناوہ نيم، بەشوئىن فرنىكدا دەگەرئيم كە لە نزيك پاركىكە، بەبىتى قسەى خەلك بيت لە نزيك ئەم ناوہويە.

مندالەكە جامەكەى تا كۆتايى دادايەوہو وەلامى دايەوہ: منىش زۆر جياوازنىم لە تۆ، ئەمە يەكەم جارمە كە ديمە ئىرە، لەگەل مالهەودا بۆ گەشت هاتوئىن ئىستاش ئەوان دابەزىوون بۆ دوكانىك تا شت بكرن. پياوہكە لە دواى بىستنى قسەى مندالەكە خەرىك بوو هەندىك لە ئوتومبىللكە دوور دەكەوتەوہ كە مندالەكە لە دوايەوہ هاوارى لىكردوو وتى: داواى لىبوردن ئەكەم كە ناتوانم يارمەتيت بەدم، بەلام ئەوئەندەى من بزانم دەبىت لەلاى راستەوہ بەرەو پاركەكە برۆيت.

پياوہكە لە مندالەكەى پرسى كە ئايا سەرەراى ئەوہى ئەويش بىگانەيەكە بەو شارە چۆن ئەوہ دەزانىت؟ مندالەكە بەهەندىك سەرسورماويەوہ وەلامى دايەوہو وتى: ئەى هەست بەبۆنى

ئەو گولانە ناكەيت لە پاركەكەوہ دىت؟ ئى دەنگى بالندەكانىش هەر لەولايەوہ دىت. پياوہكە پرسى: ئى باشە، بەلام رەنگە ئەمە هى پاركىك نەبىت بەلكو تەنھا دارىك بيت. مندالەكە: بە تەنھا بۆنى گولىك هيندە بەهيز نابىت و بلاوبىتەوہ، وە تەنھا دەنگى چەند بالندەيەكىش هيندە بەرزو بلاو نابىتەوہ، چونكە زو زو سەردانى پارك دەكەم بۆيە دەزانم، هەم ئەگەر نەفەسىكى دريژىش هەلكىشى ئەوا بۆنى ئەو نانە تازانەش دەكەى كە لە فرنەكە دەردەهينرىت.

پياوہكە بۆ تاقي كردنەوہ نەفەسىكى دريژى هەلكىشا، لەبەرامبەر ئەوہدا بينى كە مندالەكە هىچ هەستى پى نەكرد، پياوہكە تىگەشت كە مندالەكە نابىناپە، وە لەبەر شلەژاويى قسەكانى لى تىكەل و پىكەل بوو.

مندالەكە كە بەو شتانە راھاتبوو، بە دەنگىكى ساردەوہ وتى: ۳ سال پيش ئىستە لە رووداوىكدا چاوەكانم لە دەست دا، خۆ شكور ئەوانەى تۆ سەلامەتن؟

پياوہكە ئاورپىكى بەلاى راستى شەقامەكەدا دايەوہو بەبىننى پارك و هەست كردن بە بۆنى فرنەكە وەلامى كورە بچوكەكەى دايەوہو وتى: ئىتر لەمەودوا دئىيانىم، تاكە شتىك كە لىى دئىيابم ئەوہيە كە تۆ باشتر لە من ئەبىنيت.

ياسای

به‌رپوه‌بردنی کات

ناسۆس نه‌نوه‌ر سلیمان : مامۆستای زانکۆ

ده‌ستپێک:

کات بریتییە لە ژيان، بریتییە لە گرنگترین و ده‌گه‌مهنترین ره‌گه‌ز و به‌خشه‌کانی مرۆف، هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ له کاروباری به‌رپوه‌بردندا گرنگی پێدراوه، به‌شپوه‌هه‌که به‌کاره‌ینانی کارا و گونجاوی کات و پێناسه‌ کراره، که بریتییە له خالی جیاکه‌ره‌وه‌ی به‌ده‌سه‌ته‌ینانی ده‌سته‌که‌وت یاخود له‌ده‌سه‌تدانی له‌لای ده‌سته‌که‌وت له‌لای مرۆفدا، یاخود وه‌ک ده‌وتریت: کات نه‌و سه‌رمایه‌یه‌ که‌نا‌توانریت نوێ بکریته‌وه‌ یاخود له‌ ناستیکدا رابوه‌سته‌ینریت یاخود توانستی نه‌وه‌مان هه‌بیت بیگه‌رپێنینه‌وه‌و به‌هه‌ر نرخ و هه‌ولدانیک بێت، ته‌نا‌هت ناتوانین ببه‌خشینه‌وه‌، چونکه‌ نه‌وه‌یان له‌توانای مرۆف ده‌رده‌چیت و له‌لایه‌ن خودای گه‌وه‌ره‌وه‌ ده‌به‌خشی ئیاخود وه‌رده‌گیریته‌وه‌ چونکه‌ په‌یوه‌ندی به‌ ته‌مه‌نی مرۆفه‌وه‌ هه‌یه‌.

چوارگۆشه‌کانی به‌رپوه‌بردنی کات لای ستیفن کوفی:

چوارگۆشه‌کانی کات به‌مانای نه‌وه‌ دیت که ئیمه‌ ریزبه‌ندی یاخود پۆلینکردن بۆ ته‌واوی نه‌وه‌ کارو چالاکیانه‌ی که به‌ نیازیین یاخود پێویستن نه‌نجامیان بده‌ین ده‌سته‌نیشان بکه‌ین، بێگومان له‌سه‌ر بنه‌مای په‌له‌به‌ندیان، هاوکات له‌رووی گرنگیی و خیرایی نه‌نجامدانی کاره‌کان، واته‌ وه‌به‌ره‌ینان له‌کاتی خۆماندا بکه‌ین و بوار به‌وه‌ نه‌ده‌ین کات ببیته‌ ره‌گه‌زیکی بئ نرخ له‌ ژيانماندا، به‌لکو بتوانین دابه‌شی بکه‌ین بۆ نه‌وه‌ی زیاترین سوودی لێوه‌برگیرین.

ستیفن کوفی به‌شپوه‌یه‌کی زۆر روون و

ناشکرا، له‌ چوارچۆه‌ی نه‌م ياسایه‌یدا کاروچالاکییه‌کانی دابه‌شکردوه‌و به‌سه‌ر کات، بۆ نه‌وه‌ی بتوانین وریای خۆمان بین سوود له‌ کاتی خۆمان ببینین، نه‌مه‌ش له‌رپه‌گی دانانی نه‌خشه‌یه‌که یاخود هاوکێشه‌یه‌که که له‌(چوار) چوارگۆشه‌ پیکهاتوه‌:

چوارگۆشه‌ی یه‌که‌م: چالاکی گرنگ و خیرا:

نه‌مه‌یان نه‌وه‌ کاروچالاکیانه‌ ده‌گریته‌وه‌ که داواکاری ئیستان و ناگریت بۆ کاتیکی تر دوابخرین، ده‌بێ له‌ ریزبه‌ندی یه‌که‌مدا نه‌نجام بدرین، وه‌ک: هه‌ندیک گرتی له‌ناکاوه‌ له‌چوارچۆه‌ی خیزان یاخود ریکخراودا، یان ناماده‌کردنی وانه‌ بۆ تاقیکردنه‌وه‌ له‌کاتیکی خیراوه‌ په‌له‌دا، یاخود ناماده‌بوون له‌ کۆرو کۆبوونه‌وه‌یه‌کی گرنگدا...هتد.

نه‌وه‌ که‌سه‌ی خۆی له‌ چوارگۆشه‌ی یه‌که‌مدا ده‌بینیته‌وه‌ به‌رده‌وام له‌ ده‌له‌راوکی‌دایه‌وه‌ و هه‌ست ده‌کات فریای کاره‌کانی ناکه‌ویت و کاته‌که‌ی یه‌که‌جار که‌مه به‌رامبه‌ر به‌وه‌ هه‌موو چالاکییه‌ی که‌ پێویسته‌ و ده‌بێ ئیستا نه‌نجامیان بدات، واته‌ ژيانی پیکدیت له‌ زنجیره‌یه‌که گرتی هه‌نووه‌که‌یی، هۆکاره‌که‌شی نه‌وه‌یه‌ پشتر خۆی بۆ نه‌م کارو چالاکییه‌ ناماده‌ نه‌کردوه‌،

واته‌ نه‌یتوانیوه‌ ئیداره‌ی کاتی خۆی بکات. (دراکر) ده‌لێت: ((کات ده‌گه‌مهنترین به‌خششی مرۆفه‌، نه‌گه‌ر نه‌توانیت ئیداره‌ی بکات، نه‌وا که‌سه‌که‌ ناتوانیت هه‌چ شتیک ئیداره‌ بکات))² چاره‌پێی کردوه‌ تا کاتی دیت، بۆیه‌ فریای خۆی ناکه‌ویت و کاره‌کان له‌سه‌ری که‌له‌که‌ ده‌بیت. نموونه‌: قوتابی له‌ سه‌ره‌تای ده‌سته‌پیکردنی سالی خۆیندنه‌وه‌ وه‌ک پێویست ئاگاداری وانه‌کان نابیت و له‌کاتی خۆیدا ناخوینیت، بۆیه‌ له‌کاتی تاقیکردنه‌وه‌دا وه‌ک پێویست زانابیت به‌سه‌ر خۆناماده‌کردن بۆ تاقیکردنه‌وه‌که‌ی نه‌گه‌رچی خیراییه‌کی زۆری پێوه‌ دیارده‌بیت بۆ کارێکی گرنگی له‌مجۆره‌.

چوارگۆشه‌ی دووه‌م: نه‌وه‌ چالاکیانه‌ی که گرنگ به‌لام هه‌نووه‌که‌یی و خیرا نیین:

نه‌وه‌ کارو چالاکیانه‌ مه‌رجیکی هه‌نووه‌که‌ییان له‌سه‌ر دانه‌راوه‌ بۆ نه‌نجامدان، واته‌ کاتیکی زیاترمان له‌به‌ر ده‌ستدایه‌ بۆ نه‌نجامدانی، وه‌ک هه‌ریه‌که‌ له‌ چالاکیه‌کانی: پلاندانان بۆ داها‌توو، گرنگیدان به‌ ته‌ندرووستی، خۆ رۆشنی‌بیرکردن، نه‌م نه‌رک و چالاکیانه‌ له‌رووی کاته‌وه‌ ده‌بێ له‌دوای کاره‌کانی چوارگۆشه‌ی یه‌که‌م نه‌نجامبدرین. بۆ نموونه‌: دانانی په‌رتووک له‌لایه‌ن نووسه‌ریه‌که به‌کارێکی گرنگ له‌قه‌له‌م ده‌دریت، به‌لام نه‌نجامدانی هه‌نووه‌که‌یی نییه‌، به‌لکو ماوه‌یه‌کی دیاریکراوی بۆ ته‌رخان ده‌که‌یت.

چوارگۆشه‌ی سێیه‌م: نه‌وه‌ چالاکیانه‌ی که گرنگ نیین به‌لام هه‌نووه‌که‌یی و خیران: هه‌ندیک کارو چالاکی یاخود پیشه‌ات

2- تعریف الوقت وتحديد مفهومه بحث عن إدارة الوقت، منندی ودیان جراح

با له گهلى ژاپونه وه فيرېن!

و: هاورې ياسين

سهعات پيش قوتابيهگان له خواردنې قوتابيهگان دهخون، بۇ دنيا بوون له سهلامهتي خواردنهکه، چونکه پييان وايه قوتابيهگان نايندهى گهلى ژاپون و پيويسته بيانپاريزن.

۷- کريکاري خاوينکردنه وه له ژاپون پيى دلين: (ئەندازيارى تەندروستى) موچهى مانگانهى له نيوان ۵۰۰۰ بۇ ۸۰۰۰ دولاره، کريکاريش پيش دهست بهکاربوني بهشارى تافيردنه وه بهشيوهى زارهكى و نووسين دهکات.

۸- بهکارهيتانى موبایل لهنيو شهمندهفهر و چيشخانهگان و شوينه داخراوهگان قهدهغهکراوه، بيدهنگ کردنى موباييلهگانان ناوانوه (رهوشت).

۹- کاتيک دهچنه چيشخانهيهكى بۇفيهوه ئەوا ههركهسى به گوپرهى پيويستى خوى خواردن ههلهگريت و لهپاش خوى هيچ خواردننكي زياده له ناو ديفرهکهيدا بهجيناهايلت.

۱۰- تيکراى دواکهوتنى شهمندهفهر له ژاپون له ساليکدا تهنه ۷ چرکهيه، چونکه گهليکن نرخی کاتيان لايه، زور به وردى سورن لهسهر پاراستنى چرکه و خولهکهگان.

۱- له ژاپون له پولى يهک تا شەشى سهرهتايى وانیهک دهخوينن به ناوى (ريگاي رهوشت) که تييدا خويندکار فيرى رهوشت و ههلسوکهوتکردن لهگهله خهليکدا دهبيت.

۲- له پولى يهكى سهرهتاييهوه تا پولى سييهى ناوهندى دهرنهچون نيه، چونکه نامانچ پهروهردکردن و چاندنى چهک و دروستکردنى کهسايهتیه، نهک تهنه فیرکردن وگوپگرتن بيت !!

۳- ژاپونيهگان ههرحهنده يهکيکن له گهله ههره دهولهمهندهگان، بهلام خزمتکاريان نيهو دايک و باوک بهرپرسن له مال و مندالهگانان.

۴- منداله ژاپونيهگان رۇزانه بۇ ماوهى چارهکيک خويندنگاکهيان خاوين دهکهنهوه، ئەمەش وا دهکات که نهويهكى بيفيز بيته ناراوه و سور بن لهسهر پاك وخواوينى ولاتهکهيان!!

۵- مندالهگان فلچهى دم و دانيان پييه له قوتابخانهدا، دواى نان خواردن دم و دانيان پي پاك دهکهنهوه، ههر له منداليهوه فير دهن که چون پاريزگارى له تەندروستى خويان بکهن.

۶- بهريوبهري قوتابخانهگان نيو

ههه نهوهنده بنچينهيهى و گرنگ نين بۇ ژيان که تو بيکهيت به مهرچيک که بلتيت دهبي نستا نهجامى بدهم، ئەم ئەرک و چالاكيانه لهرووى کاتوه دهبي لهدواى کارهگانى چوارگوشهى دووم نهجامبدرين، نهگهرجى خهلگاننكي زور دهيانخهنه پيش چوارگوشهگانى تر.

بۇ نمونه: تهماشاگردنى بهرنامهى تهلهفزيونى يان يارى توپى پيى.....هتد، لاي ههنديک کهس بهم شيويهيه، که ئەمەش زوربهى کاتسهگان رادهى نارهزوومهندى تاک بۇ شتيک، وادهکات ئەو کهسه بهمشيوهيه پلهبهندى بکات و بيخاته ريزى پيشهوهى کارهگانى و زور بهبايهخهوه تهماشاي بکات، لهکاتيکدا نهجامنهدانى ئەم کاره هيچ له بايهخى ژيانى کهم ناکاتهوه....

چوارگوشهى چوارهم: ئەو چالاكيانهى که گرنگ نين و خيراش نين:

وهک زوربهى يارى و چالاكيهگانى کات بهسهبربدن که بهرههميکى ديار و سوود و قازانجى بۇ کهسهکه ناييت، بويه نه پيويسته به گرنگ سهيربکرين، نه خيرابين له نهجامدانى، بگره زور کات نهجامدانى ههنديکييان تهنه بهفيريوانى کاته و هيچ سوودى نيهه، لهوانه: يارويهگانى وهک دويمينه و يارويه کومپيوتهريهگان و هتد، که بهداخهوه لهکومهلگهى نيمهدا زورن ئەو کهسانهى سهرفالى ههنديک کارو چالاکين که خزمت بهخويان و کومهلگهکهيان ناگهيهنيت و ناييته مايهى دهستکوت و قازانج بۆکهسهکه.

سهرنج و پيشنيار:

کات سهرممايهيه بۇ ژيان، نهبوونى کات واته نهبوونى کاروچالاكى.

پيويسته کارهگانمان بهپيى گرنگى و خيراي ريزبهند بکرين.

کارى گرنگ لهپيناوى کارى بي بايهخ فهراموش نهکرين.

پلانيک دابنريت بۇ دابهشکردنى کارهگانمان بهسهر کاتى ژيانمان، بهشيويهک مهوداى گرنگى بوون و خيرايى بوونى کار بکريت به پيوهرى دانانى ئەم پلانه.

ئەلقەى كۆتايى

و: ئەمىر ئەحمەد عبدالقادر

۱۰ دەروازەگانى سەركەوتىن

كاتە دەست بە بەكارھېنانى تواناكانت دەكەى بۇ ھېنانەدى خەونەكانت. كاتىك خۇت رام دەكەى كە بە نەرىنى بىردەكەيتەو دەسبەجى ھەستە خۇت بگەزە بە شىۋەپەك نازارىكى كەمت بىدات بە جۇرىك وات لى بكات لە بىرگىرنەو دەى نەرىنى رابكەيت. با ئەم فەرموودە بىرۆزە دروشمت بى لە ژياندا ((تىفانلوا بالخير تجدوه))

دەروازەى حەوتەم: پابەندبوون

خەلگى ھەندى جار شكست دېنن، ھۆكارى ئەمە كەم توانايى ئەوان نىيە، بەلگە لە ناتەواوى پابەندبوونيانە.

پېشىبىنى كرد روويدا، بى ئەو دەست ھەست بكات – ئەقلى ئامازەى نەرىنى دا بە دزەكان كە بېنە پېشەو، بەم شىۋەپە زۇرىك لە ئىمە بە نىگەرانيەكى زيادەو ئەم كارە دەكەين، بۇپە زۇربەى جار ئەو دەمان دەست دەكەوئىت كە پېشىبىنى دەكەين.

ھەر ئىمە ھۆكارى پەيدابوون و كۆبونەو دەى بەربەستىكى خۇلىن لە پاشان سكالاً دەكەين كە ناتوانين بە روونى شتەكان بىنين.

كاتىك ئەقلىت لە سەر پېشىبىنى نەرىنى بەرنامە رېژ دەكەى ھەر ئەو

دەروازەى شەشەم: پېشىبىنى كردن رېگاپە بەرەو واقع.

ئەمرۆكە ھەين چونكە بىرۆكەكانمان ھەن، و سبەينىش دەبىين ئەگەر بىرۆكەكانمان نامادەين. ئەو دەى ئەمرۆ تىۋى لە سەرى بەرئەنجامى ھەموو بىرۆكەكانتە. ھەر جى يەك پېشىبىنى بىكەيت بە دىئايى يەو لە ژياندا بە كرىدىي روودەدات.

دكتور لە گەل خىزانەكەى چووە دەروەى ولات، لە باگراوھندى ئەقلىدا بىرۆكەپەكى نەرىنى سەرى ھەلدا كە مائەكەى دەدرىت، ئەو دەى دكتور

كەسى و گومان بيات بە ھۆى ھەندىك ئاستەنگەو شىكستى ھىناو پىويستە لە سەرى تەماشى (تۆماس ئەدىسۆن) بىكات كە دە ھەزار جار ھەولئى دا بەر لەوھى گلۆپى كارەبا بدۆزىتەو. بەسەر ھاتى گەنجىك ھەيە كە دوو ھەزار نامەى داواكارى دامەزراندنى ناردوو بە تەنھا كۆمپانىيەكىش پەسندى نەكردوو، بەلام ئەو بى ھىوا نەبوو جارئىكى تر دوو ھەزارى ترى ناردوو، و ھىچ وەلامىكى نەدراووتەو، تاكو رۆژىك لە فەرمانگەى پۆستە داواى دامەزراندنەكەى پەسند كرا، كە سەرسام بوو بە پابەندبوون و بى ھىوا نەبوونى يەو.

پابەندبوون ھىزىكى ناوخۆى يە كە پالمان پىو دەنى بۆ بەردەوام بوون تەنانت لە گەل ئاستەنگترىن بارودۇخ و ناخۆشەكاندا، كە وات لى دەكات ھەموو ھىزو توانا شاراوھكانت دەربخەيت.

دەروازەى ھەشتەم: نەرم و نىانى و ھىزى بەزى.

ھەموو ئەوھى باس كرا جوان بوو، بەلام بىگومان پىويستى بە بىركردنەوھى تى رامن ھەيە، دووبارەبونەوھى ھەولەكان كە نابنە ھۆى سەرگەوتن ھىچ لە ئەنجامەكەى ناگۆرئى ھەر چەندە ھەولەكان ھەمەجۆر بن.

داينەسۆرەكان نەيان توانىوھ لە گەل ژىنگەى دەوروبەريان خۆيان بگونجىنن لە بەر ئەوھ لە ناوچوون، بە پىچەوانەوھى يەك قۆج (الخرتيت) كە توانى خۆى بگەنجىنى و تاوھكو ئەمرۆش دەزى. ئەگەر بەيانى ھەستاي و بىنيت رىنگاي ناسايى كە لىئەوھ دەچى بۆ كار داخراوھ، ئەوھ چى دەكەيت؟ نايا جەنجالى رادەگەيەنى ياخود بە شوين رىنگايەكى تردا دەگەرئى؟

ئەو رۆژەى ھەلى كارت دەست دەكەوئىت ھەر ئەو رۆژە بە داواى كارئىكى

تردا بگەرئى، پىويستە لە سەرت ھەمىشە دەرفەتەكان لە بەردەمت والا بن.

بەلئى گەشبينى و بىرۆكەى ئەرىنى بە توندى خوازاون، بەلام ئەوھ ئەگەرى روودانى لەمپەر و ئاستەنگ رەت ناكەنەوھ و پىويستە پىشتر ئامادە باشى بۆ بكرئى، چونكە رىنگاكە بە گول نەچىنراوھ. ھەمىشە پلانئىكى ئەلتەرناتىف بۆ خۆت داينئى، بەلكو زياتر لە پلانئىك ساز بكە.

دەروازەى نۆيەم :- نارام گرتن.

زۆرىك لە بارەكانى شىكست ھىنان لە ژياندا ھى كەسانئىك بوون نەيان زانىوھ چەند نرىك بوونە لە سەرگەوتن كاتئىك خۆيان بە دەستەوھدا.

ئەو مەرقەھى بتوانئى خۆى رابگرئى و ئارامگرئى دەتوانئى ھەموو شتى بىكات. بە تەماشاكردنى ناىتە پىرۆزەكانى قورئان ووردبوونەوھ لى يان دەبىنن چەندىن جار باسى ئارامى و ئارامگرى ژن و پياو كراوھ بۆ ئەوھى تىبىگەين كە ئارام نەگرتن يەكئىكە لە ھۆكارەكانى شىكست ھىنان، چونكە بەر لە سەرگەوتن رووبەرپرووى ئاستەنگ و رىگرى و بەرنگارى كاتى دەبىوھ، ناتوانى بەسەرىدا زال بى ئەگەر بە ئارام گرتن خۆت چەكدار نەكەى.

ئارام گرتن بنەماى خۆى ھەيە كە برىتئىيە لە كارى سەخت و دزوار و پابەندبوون، تاكو ئارامى لە بەرژدەوھندى تۆدابئىت، بى ھىوا مەبە چونكە ناسايىيە كە دوايىن كليل لە زنجىرەى كليلەكان دەرگاگە بىكاتەوھ.

دەروازەى دەيەم:- رىكخستن بنچىنەى زالبوونە بەسەر دەروون.

ھەموومان كارەكانمان رىك و پىكن، ئىمە رۆژانە بە رىك و پىكى تەماشى تەلەفزيۆن دەكەين بەلام ئەم رىك و پىكىەش لە خووى خراپ بەكارى دەھىنن نمونەى جگەرەكىشان و خواردن بە ھەلپە...

لە كاتئىك دا سەرگەوتووان ئەم رىك و پىكىە بە كاردە ھىنن لە چاك كردنى ژيان و گوزەرانىان و بەرزكردنەوھى ناستى تەندروستى و داھاتى رۆژانە و چوستى جەستەيان.

خووھ خراپەكان خۆشى و چىزت پى دەبەخشن بۆ ماوھەيەكى كورت، و ھەر ئەوانەش دەبنە ھۆى نازار و نەخۆشى و دەردەسەرى بۆ ماوھەيەكى درىژ.

ئەگەر كارەكانت رىك و پىك نىن و ھەردەم نارەزوى سەرگەوتنت ھەيە بە ئەرىنى چەكدار دەبئى بە شىوھەيەكى رۆژانە و گەرم و گورپەوھ بىگومان شىكست دەھىنى.

رىك و پىكى خود زالبونە بە سەر خود ئەوھ تەنھا خەسلەتئىكە كە وا لو مەرف دەكات شتى نااسايى ئەنجام بەدات و ئەو ھىزىيە كە دەتگەپنىتە ژيانئىكى باشتر، ھەول و تىكۆشانى بى وچان ھەر بەرگرىەك ناو دەبات دكتور ابراھىم ھەريەك لەو دەروازانەى بەم ووتەيە كۆتايى پىھىنا:

ھەموو ساتئى وھما بڑى كە دوا ساتە بە باوھرەوھ بڑى، بە ھىواو بڑى، بە خۆشەويستى بڑى، بە خەبات بڑى، و بەھاي ژيان بزائە، سەرەراى مەزنى و گەورەيى ئەم پوختەيە، بەلام بە توندى داواتان لى دەكەم بۆ كرىنى ئەم كئىبە، و بەردەوام خويندەنەوھى، و ھىواخووزم ئەگەر چەندىن جار ئەو وتارە چاپ بكەنەوھ، و بەسەر ھاوړئى و ھەفئالانتان دابەشى بكەن ئىمە ئەمەرۆ پىويستمان بە بىركردنەوھى ئەرىنى ھەيە بۆ پى كرنەوھى پاترى يەكانى ھىوامان، بەوھش كۆتايى دەھىنم كە دكتور كۆتايى پى ھىنا : ھىوا ناخووزم بۆ شانسىكى باش بۆت چونكە تۆ دەتوانى شانسى خۆت دروست بكەى.

ئامانج و كارىگه‌رى له ژيانى مرؤقدا

بوخته‌يهك دهر باره‌ى ئامانج

زۆرن ئه‌و كه‌سانه‌ى مردوون و ژيانيان به‌بى ئامانج تى پهر كردوووه به‌شيوه‌يهكى كلاسيكى ژياون و ئىستا ناويان له‌بىر كراوه، به‌لام ئه‌وه‌جىي نىگه‌رانى نيه، به‌لكو خه‌م خواردنىش بو‌شته له‌ده‌ست چو‌ه‌كان و پابردوو ژيرانه نيه، تهنه‌ا بو‌سو‌ده‌رگرتن و په‌ندوهرگرتن پى‌ويسته بگه‌رپىنه‌وه بو‌رپابردوو، ئه‌وه‌ى جىي داخو نىگه‌رانىه‌و نازاربه‌خشه ئه‌وه‌يه به‌شكى زۆرله ئىمه به‌بى ئامانج ژيان به‌رى ده‌كه‌ين به‌تايبه‌ت گه‌نج و لاوه‌كانمان!!

له‌مىژينه‌يه زانايان وتوويانه:(كه‌سى به‌بى ئامانج وه‌كو مردوووايه)! له‌راستى دا جىاوازى مرؤف له‌گه‌ل بونه‌وه‌رو زىنده‌وه‌ره‌كانى تردا به‌هوى ژىرى وه‌رزوئامانجه‌كانىه‌تى له‌ژياندا...
كاره ساتىكى گه‌وره‌يه كه‌سى نه‌زانى بو‌جى ده‌ژىست؟ ئاياكه‌سى له ئىمه

حه‌زه‌كه‌ت له‌سه‌رگۆره‌كه‌ى بنوسرىت نه‌مه‌گۆرى كاك هىچه؟! بىگومان نه‌خىر، كه‌واته ئه‌ركى رۆشنىيران و په‌روه‌رده‌كارانه كه‌واتىشك بخه‌نه سه‌رئه‌وخاله ئه‌وىش چاندى ئامانجه له‌مىشك و ده‌روونى تاكه‌كاندا له‌سه‌رحه‌م كاپه‌كانى ژياندا...

زۆرچارپرسىارم ئاراسته‌ى گه‌نجولاوه كانمان كردوووه له‌سه‌رئاستى زانكوو په‌يمانگا و تومه ئامانجتان چيه له ژياندا؟

هه‌ندىك له‌وانه ووتويانه نازانين مه‌به‌ستت چيه؟! هه‌ندى له‌وانه زۆر ره‌شبينانه وه‌لامىانداوه‌ته‌وه ئامانجى جى؟!

زۆرچارئه‌وپرسىاره‌مان ئاراسته‌ى (قوتايان - خوينكاران) ى ناوه‌ندى و ئاماده‌ى كردوووه: ئىوه ئامانجتان چيه؟ ده‌تانه‌ويت ببن به‌جى له‌ئاينده‌دا؟ به‌داخه‌وه هه‌ندىكيان وه‌لاميان نازانم

بووه!! ده‌توانم بلىم به‌شكى زۆرى ئه‌وانه، بارگاوى بون به‌م كلتوره سلبىه‌ى ولاتى خو‌مان، كه‌لاسىي كردنه‌وه‌يه به‌بى بىركردنه‌وه‌و لىكناوه‌!! وه‌لاميان به‌م شىوه بووه: ده‌مه‌ويت بىم به‌پزىشك يان نه‌ندازيار يان پارىزه‌ر!!
به‌شكى كه‌مىان پىشه‌ى مامۆستايى و فه‌رمانبه‌رى و بواره‌كانى ترىان هه‌لپژاردوووه!!

لىره‌دا پرسىارگه‌لىك درووست ده‌بى: ئاخۆده‌بىت ئه‌م ولاته‌ى ئىمه ته‌نهاپىويستى به‌ پزىشك و نه‌ندازيارو پارىزه‌رىيت؟! يان ئه‌و كه‌سانه‌ى باسى كۆلىزى پزىشكى و نه‌ندازيارى و ياساده‌كه‌ن ده‌بىت ئاره‌زوو خولايان بىت و به‌رچارپۆشنىن؟ ئايانه‌م ولاته‌ى ئىمه هىنده‌ى كىشه‌ى سياسىي وئابورى كۆمه‌لايه‌تى و هه‌يه هىنده كىشه‌ى ته‌ندروستى و بىناكارى

GOAL

به‌ختيار احمد
توڤره‌رى ده‌روونى
ئه‌لقه‌ى يه‌كه‌م

ههيه؟

نايانم ولاتهى ئيمه تهنه به پىپورى بيزىكو ئەندازيار وپارىزەر بهرپوه دهجيت؟ پيويسى به پىپورىهكانى تر نيه؟!

ئەمانە و دەیان پرسیاری تر ..

لەگەڵ ئەوپەرى ریزم بۆ بیزىك وپاریزه روئەندازيارە دلسۆزەكان بەلام هەندىك لەوانە هیندەى ئامانجیان بازرگانى و دەولەتمەندىه لەسەر حیسابى خاك و خەلك هیندە دیدىكى ئەكادىمى و دلسۆزى و تايبەتمەندى و خزمەتکردن نیه؟!

بەداخە و دەلیم زۆربەى سەرمايهى وولات وهاولاتیان هیندەى لەپیناوى دەرمان و سەردانى دکتۆردا خەرجەدەکریت، باوەرناکەم هیچ لایەنىكى ترى خزمەتگوزارى ژيان ئەوەندە خەرجى هەبیت!!

سەرەراى ئەوەش ئەوپەرىزانەى کەبە (تقلید) لاسایى کردنە و ئەوکۆلیژانە هەلەدەبزیرن ئەوەندەى ئامانجیان ناوونابانگ و بەهێزکردنى پىگەى ئابوورى و کۆمەلایەتى و خودى و بەرژەوئەندى تاکەکەسیە، هیندە مەبەستى مرؤف دۆستانە و لایەنى زانستى و بەرەوپىشبردن و داھینانى تیدانیه!!

کارەساتەکە لیرە و دەستپیدەکات کاتى کەس بەبى هۆشیارى ونەبوونى هیچ ئارەزوویەك بۆ ئەوپىشەى ژيانى بەفیرۆدەدات بەدلىنایىه و هەگەسىكى (پروھیشنال) کارانابیت زيانى لەسوودى زیاتر ئەبیت...!!

جگە لەمانەش کۆمەلگەى ئیمە زۆر پيويسى بە پىپورىهكانى ترههيه، ئیمە بەکۆمەلى قەیرانى ئابوورى و سیاسى و کۆمەلایەتى و میژوویى و جوگرافى و... هتدە وە دەنالینین، سەرەراى ئەوەش ئەگەر کەس عاشق و خولیاى پىشەکەى خۆى نەبیت هەرگیز داھینانى نابیت هەموو ئەمانە لەلایەك، لەلایەكى تریشە و ئیمە نابیت ئاوا ژيان بچوك بەکەینە وە کورتى بەکەینە وە لەیهك بواری بابەتدا...!! بەهوى ئەم جۆرە بىرکردنە و هەشە کە رۆژانە لەسەر جەم وولاتاندا بەتایبەت لە وولات و هەریمى خۆماندا دەیان

کارەساتى جەرگەر پروودەدات!!

قوتابىەك هەموو ژيانى خۆى يەكلا دەکاتە وە بۆگەيشتن بەکۆلیژىك ياخود بەکیزىك يان بەپىچەوانە وە کیزىك بۆکۆرێك، هەربابەت و لایەنىكى تر، کاتى پى ئەگەيشت جى پروودەدات راستەوخۆ پەنا دەباتە بەرخۆکۆزى و خۆسوتاندن و تىکچونى بارى دەرروونى و دەیان گرهتتى تر کارەساتەکە لیرەدايه ئینجا دەیان پرسى تر سەرەلەدەدات بۆ جى ئەوگەنچەخۆى کوشت؟! ئەمە چۆن پروویدا؟ چۆن ئەم کیزە توانى خۆى بسوتینى؟!

ئاخر مرؤف بە و هەمووگە و رەبى و ژیربىهه بەهيوای گەيشتنى ئامانج و پلەيهكى بەرزبیت چۆن دەبى پەنابەریتە بەرکارىكى ئاوا دلتهزین؟! هۆکارى ئەو کارەساتانە چیه؟!

بەلئى خوينەرى بەرپرز بەبرواى ئیمە هۆکارى ئەو پروودا وە جەرگەرپانە تەنھابیرتەسكى تاکەكان و ناھۆشیاریانە، کاتى تاکى هەمووژيان و رپرزو هیواکانى خۆى لەیەکشستدا چرەدەکاتە وە یەك ئامانجى هەبى و کاتى پى ئەگەيشت ئیتر ژيان بۆئەو هیچ مانای نامینى. چونکە ئەوخۆى لەوشتەدا بىنیوئەتە وە، ئەمە خۆى لەبىنچینەدا لەخۆ نامۆبونىكى رەهايه، لەبەرئەو ئەوتاکە بەهاى خۆى و نکر دوو و کە مرؤفە و زۆر گەورترە لەوہى تەنھا نازناوى دکتۆرى يان ئەندازيارى يان هەرشتىكى ترى لى بنرى!!

سەرەراى نامۆبوون، لەرووى دەرروونىه و ئەوتاکەى پەنادەباتە بەرکاولکارى و خۆکۆزى و خۆسوتاندن، ئەمە جۆرێکە لەتۆلەکردنە وە، بەخەيالى خۆى میکانیزمیکە بۆ خۆرژگارکردن، چونکە ئەوتاکە دووچۆر هەستى بۆدروست ئەبیت لەلایەك سەرزەنشتى خۆى دەکات و لەلایەكى تریشە وە وادەزانى کۆمەلگە زۆلمى لیکردو وە هەست بەشەرمەزارى دەکات!!

بەلام ئەو ئەوپەرى بى ناگایى و نزمى هۆشیارى تاکە دەربارەى ئامانجەکانى!! بەداخە وە زۆرن ئەوتاکانەى بەوشیوہ بىردەکەنە وە، کە تەنھا یەك ئامانج دیارى دەکەن و پى ناگەن، تووشى تىکچوونى

بارى دەرروونى دەبىن هەندى جار دەبىن بە یەكى لەگالته جارپهكانى سەر شەقام لەجیاتى ئەوہى بەھانایانە وە بچین گالتهیان پىدەکەين!!

برادەرێکم بۆ گىرامە وە کە یەكێك لەقوتابیانى قۇناعى شەشەمى نامادەى لەیەكێك لەشارەكانى كوردستانى خۆمان، بەنیازى كۆلیژى پزىشكى بوو، بەلام کاتى نمرەكانى گەرپانەتە وە نمرەى بەرزى هینا وە لەسەر ووى ئەو دەدە وە بوو بەلام کاتى ناوى بۆکۆلیژى پزىشكى دەرئەچوو و راستەوخۆ بارى دەرروونى تىکچوو و زۆر بەداخە و دەلینى: ئیستا یەكێکە لەوگەسانەى کە لەسەر شەقامەكان دەسورپتە وە!!

بەلئى خوينەرى بەرپرز :-

ئەگەر ئەوتاکە لای خۆى چەند کۆلیژىكى تریشى قبول بەکردبايه و بەگۆرپىنى ئامانجەکەى رازى بوایە بەراى تۆ ئیستا یەكێك نەدەبوو لە ئەندازيار و فیزیزانێك يان گەردوون ناسێك و زمان ناس.. لەبەرئەو ئەمە هۆشدارى دەدەین کە ئامانج بچینە لەمیشکەتدا تاکیه بەلام ئاگاداربه ژيان زۆر فراوانە تەنھا بچووى نەکەینە وە لەیهك بواری و لایەن و ئامانجێکدا!!

بەراى ئیمە نەبوونى هۆشیارى و بىرتەسكى و کورتبىنى و حساب نەکردن بۆ ئامانج و لایەنەکانى ترى ژيان لەگرنگترین هۆکارەکانى ئەو پروودا و گرهتەنەيه!!

بۆ ئەوہى ببینە کەسىكى کارا و هۆشیار و کەسىكى داھینەر و بەرھەمدا، بۆئەوہى خۆمان رزگار بکەين لە کورتبىنى و بىرتەسكى و ببینە کەسىكى جیھانبىن، بۆئەوہى (دەق) خو نەگرین تەنھا بەکار و وپىشەیه کە وە تەنھا یەك رەنگمان خۆشە و ئیت بەلکو هەموو رەنگەکانمان خۆشبویت و کارى جۆرا و جۆر بەکەين، بۆئەوہى جیھان بە و فراوانیه کە هەيه و بە و جیوا و زیهى کە هەيه تى قبولمان بىت و شارەزابىن تیايدا، بۆئەوہى بەختە وەرى هەردوو دوونیا بىن ئەوا پيوستە ئامانج بچینىن لەمیشکەماندا، بەلام دەبیت ئەو راستییه بزانین ئامانجەکان بە ئەندازەى بوونى جیھان فراوان..

جا سروشتى زۆربەى مرۆفەكان ھەروايە كاتىك ھەست بە كامەرانى و خۆشچالى دەكەن لە ھەولدان و كارکردن دەوستن و واز لە بەخشين و تىكۆشان دەھيئن، وەكو ئەوھى كە تەنيا مەترسى ناارامى و نەدارى و دلەپراوكى و ئالۆزى بيانجولئىنيت و پالئان بنيت بەرھو كارکردن و ئەنجامدانى چالاكى. دەگىرپنەوھ كە نووسەرى روسى (ديستۆيفىسكى) ھەر كاتىك چىرۆكىكى سەرکەوتوى دەنووسى و لەنيوھەندى خوينەراندە برھوى دەبوو، ئەويش گىرفانى گەرم دەبوو و بەوھۆيەوھش ماوھىەك لە نووسين و داھىنان دەكەوت تا داھاتەكەى كۆتايى دەھات، ئەنجا دووبارە بەھوى پالئەرى نەدارى گوروتىنى دەھاتەوھبەر و شاكارىكى ترى

دەكەين و ھەز دەكەين پشووھەك بەدەين و ماوھىەك بچەسئىنەوھ، بەلام پئويستە وريابين و نەكەوينە نيو تەلەى لەخۆرازيبوون و دلئيابووونى لە رادەبەدەر بەشئوھىەك بەرھو تەمبەلئى و خاوى برۆين و واز لە كردو كۆشش بئين، راستە كە گەيشتن بە ئامانج تاموچىژى خۆى ھەيەو بەخششكى گەورەيە و شايانى ئەوھىە كە ئاھەنگى بۆ بگىردرئيت بەلام ئەگەر نەبئتە پالئەر بۆ ھەنگاوان بەرھو سەرکەوتنى زياتر لەوانەيە ببئتە مايەى مەينەتى و پاشەكشئ كردن. بەلكو سەرکەوتنى راستەقىنە ئەوھىە كە ھاندەر بئت بۆ بەرزبوونەوھ بەسەر پليكانەكانى سەرکەوتن و برىنى يەك لەدواى يەكى قۇناغەكان تا كۆتايى.

زانايانى بوارى كارگىرئى و گەشەپئيدانى مرۆيى دوپاتى ئەوھ دەكەنەوھ كەوا پئويستە ھەريەكئك لە ئيمە چەندين ئامانجى دريژخايەنى ھەبئت و بەسەر چەند قۇناغئكدا دابەشيان بكات و واباشترە سەرتاپاى بواردەكانى ژيان بگريئتەوھ، واتە پلانى ئاوا بۆخۆت دابريژئيت وەكو ئەوھى كە سەد سالى تر بژيت، ئەنجا لەھەر قۇناغئكدا ئەو بەشە جيبەجئ بگريئت بەجۆرئك ھەر كە بەشئكت تەواو كرد قۇناغى دواى ئەو دەست پئبەكەيت و بەم شئوھىە تادوايى.

ئەمەش لەبەر ئەوھىە چونكە لەراستيدا ئيمە ھەركاتئك سەرکەوتنئك بەدەست دەھيئين وئامانجئيمان دئينەندى ھەست بە خۆشى و شادى

دواى سەرکەوتن... وريابنە!

ئا: ھيوا بلباس

سروشتی زوربھی
مرؤفہ کان ھەر وایہ
کاتیك ھہست
به کامہرانی و
خوشحالی دہ کەن
لہ ھەولڈان
و کار کردن
دەوہستن و واز
لہ بەخشین و
تیکۆشان دەھینن،
وہ کو ئەوہی
کہ تەنیا مەترسی
نائارامی و نەداری
و دلەپراوکی و
ئالۆزی بیانجولینیت
و پالیان بنیت
بەرہو کار کردن
و ئەنجامدانی
چالاکي

دەنەخشاندا! جا وای لیتھات بیزارو وەرپس بوو لەو حالەتە ی خۆی کە ھەر جارە ی دەستکەوتیکی دەبوو ھەستی بە دلناییی دەکرد ئیتر توانای داھینانی نەدەما! بۆیە بیری لە پێگەچارەییەک دەکردەوہ بۆ دەر بازبوون لەم گرتەو لەلای خۆی گەیشت بەم چارەسەرە کە ھەر جارێک داھاتیکی لەکارەکانی دەستکەوت بەردەوام بپروات بۆ گازی نۆو یانەکانی شەوانە تا ئەو پارەییە دەستی کەوتوو بەکۆتایی ببنیت و ھەرچی زووترە توانای نووسین و داھینانی بۆ بگەپتەوہ !! بێگومان ئەمە فیلیکی دۆراوہو کاریکی نادروستە کە ئەم نووسەرە گەرە پێی ھەلساوہ بەلام مەبەستی ئیمە ئەوہیە کە ئەو بە تینگەیشتنی خۆی ھەموو ھەول و توانای خستەگەر و ھەموو پێگایەکی گرتەبەر بۆ ئەوہی لە داھینان بەردەوام بیت.

بەلام چارە ئەوہیە کە ئیمە خۆمان واپابینین ھەر کە ھەستمان کرد لە ھەولڈان و کارکردن وەستاوین و ناتوانین سوودیک بەخۆمان و دەوروبەرمان بگەییەنین ئەوکاتە دلەپراوکی و نائارامی دامانگرتیت تا دووبارە و بەبەردەوامی ووزە بکەینەوہ بەرخۆمان و چالاکي سوودبەخش بنوینین و سەرکەوتنی تر تۆمار بکەین.

جا ئیستا بۆ زیاتر روونکردنەوہی مەبەستەکە دەمەوی چەند نمونەییەک بھینمەوہ کە بەردەوام لە دەوروبەرمان روودەدەن و دووبارە دەبنەوہ بۆئەوہی زیاتر لە بابەتەکە حالی بین.

زۆرێک لەو کەسانە ی بەھۆی زیادی کیشی لەشیان ھەلدەستن بە پیادەکردنی بەرنامەییەکی رێجیم بەمەبەستی دابەزاندنی چەند کیلۆییەک لە لەشیان بەتەواوی پابەند دەبن بەرپوشوینەکان و زۆر عەودالێ بۆ بەدەستھینانی ئەم ئامانجە، جا کاتیك ھەست دەکەن سەرکەوتوو بوون و گەیشتوون بە خەونەکیان و کیشیان دابەزیوہ ئیتر بێخەم لێ دەخەون و گوئی بەھیج گەیاندن بەخۆمان و دەوروبەر و

ياسا ئالتون يەكەنى نەھىشتىنى شەرمىنىت!

وەرگىپرانى لەفەرەنسىيەو: زانا نامىح

بەشى يەكەم

جۆرەى شەرم لە يەك كاتتا لە تۇدا ھەبىت
وہ دەشكرىت تەنھا دانەيكت تىدا بىت.
زانستى دەرونناسى زۆر بەجوانى
سەرەتاكانى دروستبوونى شەرم دەخاتە روو،
تۇ دەتوانىت بەھۆى يەككە لەم ھۆكارانەى
خواروہ بوونى شەرم و ئازارەكانى خۆت
بدۆزىتەوہ:

* پەرورەدەيەكى سەخت و سەقەت
كە دەبىتە رىگر لەبەرەمبەر ھەز و
ئارموزەكانتدا.

* دايك و باوك يان خوشك و براى
گالتەجار.

* چاو نەكرانەوہو نەگەرەن لە تەمەنى
گەنجىتدا.

* سەربەست نەبوون لە دەربىرنى
تورەيى يان خۇشحالى لە ژىنگەى خىزاندا

* دايك و باوكى شەرمەن و پارىزكار
* دايك و باوكانىك كە زۆر زۆر

مەبەستيان خراپ بووہ
* خرۇشان و گەورەكردىنى كارىك

بەبەرەدەوامى لە لاينەن مامۇستا يان
بەرپرەسى كارەوہ.

* تىكچونى دەرونسى لە ئەنجامى
تەجروبەيەكى خراپ يان ئەنجامدانى

ھەلەيەكى بىنراو جا (راست بىت يان خەيال).
ھەموو ئەم ھۆكارانە دەتوانن گرىيەكى

دەرونى دروست بكەن كە تۇ بە ئاسانى
نەتوانىت ئەم گرى يە بكەيتەوہ بەھۆى

پشكىنىنى وردى دەرونىيەوہ لە لاينەن كەسى
پسپۆرەوہ دەتوانىت بە بوونى ھەموو ئەم

ھۆكارانەش بە ئاسانى تىيان پەرىنىت.

ھەستيان بە شەرم نەكردوہ ئەلبەتە
ئەمە ماناى ئەوہ نىيە كە تۇ دەبىت بۇ
ھەتا ھەتايە تەھەمولى ئەم (نەقەصە)
واقىيە كۆمەلەيەتە بكەيت كە برىتى يە
لە شەرمىكى بەردەوام. فىلپ گ زىمباردۇ
كە مامۇستاي زانكۆى ستانفۇردە لە
لىكۆلىنەوہيەكىدا دەللىت: شەرمەنەكان مەيل
و ھەزى ئەوہيان ھەيە كە بەناگاو چاودىرى
خۇيان بن نەوہكو ئامادىي تەواويان نەبىت
كاتىك كە بەكەسانىكى تر دەگەن، ھەرۇھا
ھۇش و بىريان بەردەوام لەسەر ئەوہيە كە
چۇن بتوانن قەسە بكەن، ئەمانە دلەخورپە
و شىواويەكى زۆر سەرتاپايانى داگىر كردوہ
بە پنى قەسى ئەم توپۇرە ئەمەريكيە
وايان لىدەكات توشى فشارى خوئىنى
شادەمارەكانىش بىن.

لەبەر ئەم ھۆكاروہ ھى ترىش،
ھەموو تونايەكت لەبەرەدەستدایە بۇ
گۆرپىنى بارودۇخەكە ھەرەكو ئەوہى
شىكى زۇر دوور بىت لىتەوہ كە ئەمەش
زۇرباشترە لەوہى كە ھەر نەتبىت.
دلىلۇرد دەرونناسى ھەرەنسى شەرمكردن
دەكات بە (۲) جۆرەوہ:

۱- ترس و دلەخورپەى سەركەوتن
۲- ترس و دلەخورپەى پەيوەندى
بەستن كە پەيوەستە بە چاوپىكەوتن و
بىنىنى كەسانى ترەوہ.

۳- ترس و دلەخورپەيەك كەلەناو ئەو
بارودۇخانەدا لەدايك دەبىت كە پىويستە
خۆتى تىدا پىشان بەدى.

بەپىيى حالەتەكە دەكرىت ئەم (۲)

ئەم بابەتەى كەلەبەردەستاندایە
ھەوللىكى بچوكە بۇ ئەوانەى كە بە دەست
شەرم و ترسى نەرىنى يەوہ دەناللىن و
ناتوانن ژيانى خۇيان جوان بكەن و
بپازىننەوہ بە ئەنجامدانى گىتوگۆى
بەسود و بەشدارىكردن لە كۆرۇ كۆبونەوہو
پىشكەشكردىنى وتە لە كۆنفرانس و شوپنە
تايپەتى و گىشتيەكاندا، لەبەر زۆرى
بابەتەكە بە چەند بەشكە لەم گۇفارە بە
پىزەدا دادەبەزىنرىت.

پىت شتىكى گرەنە ئەگەر مىلى
پىگايەك بگرىت و بە ھەنگاويك دەست
پىكەيت؟ زىمانت تىكەل دەبىت و ناتوانىت
بەشيوەيەكى جوان گىتوگۆ بكەيت؟ تۇ
تونايى ئەوہت نىيە كە تەننەت تەنھا
وشەيەكىش بلىت لەبەرەمبەر كۆمەلە
كەسانىكى نەناسراو يان گەورە و بەشكۆ
؟يان وا ھەست دەكەيت كە ھەر لەخوہ
گويەكانت سور ھەلدەگەرپىت كاتىك
ھەلتەدەستىن بۇ پىشكەشكردىنى وتەيەك؟
ئايا سەد لە سەد دەتوانىت قەسە بۇ
كۆمەلە خەلكىك بكەيت تەننەت ئەگەر
زۆر كەمىش بىن بەدەر لەو كەسانەى كە
بۇماوہيەكى زۆرە و باش دەيانناسىت؟

بەللى ئەوانە چەند نىشانەيەكن ئامازە
بەوہ دەدەن كە ۶۰-۷۰٪ خەلكى ئازار
دەچەزۇن بەدەست شەرمكردەوہ بە رىزى
دىارىكراو.

زۆر زۆر كەم ئەوانەى كە ھەرگىز توشى
شەرم نەبوون تەنھا ۵-۷٪ ئى ئەمەريكيەكان
پىيان وايە ئەم تونايەيان ھەيە و ھەرگىز

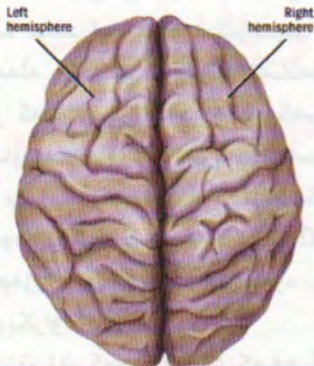

د: ههنگورد فتح الله احمد
دکتوراه له پزیشکی ههناوو دل

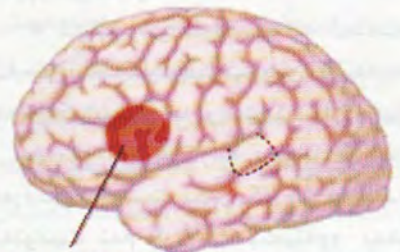
کهفهرفمانی بهشهکانی میسک دهردهخات، بینیان ئافهرت جگه له **Brocus** دووسهنتهری تری ههیه لهههردوو بهشی لای پشسهوهی میسکی نزیك سهنتهری بیرکردنهوه، نهمانیش ووشه دروست دهکهن، واتا ئافهرت سی سهنتهری دروستکردنی ووشهی له میسک ههیه لهکاتیکدا پیاو تهنا یهکی ههیه، بهمهش ئافهرت رۆژانه ۲۴ کاتزمیر ۳۶۰۰۰ ووشه دروستدهکات. بۆیه ههردوولا دهبی موراعاتی یهکتر بکهن، ههم پیاو ههولبدات ههندی قسه بۆخیزانهکهی بهیلئیتهوه وه گویشی لیبگریت، چونکه پئویستی پیهتی ودهبی زۆرتتر قسهبکات. ههروهها ئافهرتیش، چاودپیری نهوه بکات که پیاوهکهی زیاتر پئویستی به بیرکردنهوه ههیه، ناتوانی نهوهندهی نهو قسهبکات، وه له دهرهوهی مالیش زۆر ماندوو دهبی و قسهدهکات. لهبهر نهوهشه پیاو له ئافهرت باشتره بۆ راگهیاندن.

مهکه، بۆم باسکه کیت دیت نهمرۆ؟ له بهیانیهوه لهدهرهوهیت. + لیم گهری بزانه ههوال چیه. نههم گهتوگۆیه رۆژانه لهزۆربهی مالان دووباره دهبیتهوه، ئافهرت لهمال ماوتهوه قسهی زۆری پئییه، چاوهری قسهی زۆره بیبیسیت، کهچی پیاو له دهرهوه، له فهرفمانگه و بازار، له بهیانیهوه، چهقهی دهی دپت، نهوهندهی قسهکردوه، توانایی ووشهیهکیشی نهماوه. نهمه به بنهمایهکی زانستی لیکهددریتهوه، فیزیۆلۆژیای مرۆف ناوا ههلهکوتوه. میسکی مرۆف له ناوهراستهکهی بهشیکی ههیه پئیدهلین **Brocus** نهمه بهرپرسه له دروستکردنی ووشهوه قسه دهربرین، تهنا لهیهک لای میسک ههیه نهوانهی دهست راستان، کهوتوته لای چهپهی میسک. نهو بهشه رۆژانه ۲۴ کازمیر ۱۲۰۰۰ ووشه دروست دهکات. لهم دووایایانه بههوی پشکنینی PET

- ئی ی ج ههیه وچ نیه؟
- ههوال ج ههیه؟
- بۆمبگریهوه نهمرۆ چیت کرد؟
+ هیج ... لیم گهری ماندوووم.
دیسان لهسهر نان خواردن:
- ئی بۆم تهواوکه نهمرۆ چیت دی؟
+ لیم گهری با نانهکهم بخۆم.
- وا زوو نووستی، دهی تا خهوت لیدهکهوئ بۆم بگریهوه چیت دیت؟
+ لیمگهری بابخهوم.
- ئی خو واهه لساپت له خهو ئیستا بۆم تهواوکه چیتدیت؟
- چیه وایبیرت بهقولداچوو؟ بیرلهچی دهکهیتهوه؟
+ لیم گهری.....ئوی درهنگه جینزام (موعد) ههیه نهبی برۆم.
..... زنگ .. تهق... تهق شهویش ههمان سیناریۆ دووباره دهبیتهوه، لهگهئیشی:
- ئی دهوازیینه سهیری تهلهفریۆن

میسکی ئافهرت

Broca's Area

میسکی پیاو

بەرپۆه بىردنى خود

نامىج بەرزنجى

۲- كارى سەخت لە سەرەتاوہ ئەنجام بەدەين...
ھەميشە كارى سەخت بکەينە پيشينه ئەوئيش بە ريكخستنى خود كە زۆر ناسانە.
كەسى شكست ئەئيت : ئەوہ دواتر ئەنجام بەدە، سەرگەرمى كارىك بە كە سەرنجراكئيش و خوشرە، بەلام كەسى سەرگەوتوو ئەئيت: ئىستا كارەكەت بکە و كاتىك تەواوت كرد ھەست بە رازى بوون ئەكەى، ھەرچەندە كاتى ئەوئيت بەلام دواتر بە شىوہى ئوتوماتىك ئەكەوئتە كار.
ئەمە يەكئكە لە تايبەتمەندى كەسانى سەرگەوتوو كە سەرەتا كارى سەخت ئەنجام ئەدەن، ئەگەر تەنھا يەك خال و پەند وەرېگرن ئەوہىە كە ئەم كارە پاداشتى زۆرە و ئەبئتە ھوى كەمبوونەوہى دلەراوئى و زۆر بوونى ريز و سەرگەوتنى مرؤف و بەرپۆه بىردنى خود و كۆنترؤلى خود و ئاكامەكەشى

۲- كۆنترؤلى خود لە دەست نەدەين...
لە دەستدانى كۆنترؤلى خود بە خيراىى ھاوسەنگىەكە خراب دەكات.
زۆرىك لە كەسەكان پيؤهرىكى زۆر لە توانا و ھيزى خويان لە تۆلە سەندنەوہ و تورەيى و ھەولدان بۆ سەپاندنى خود لە دەست ئەدەن.
دنيا بين كە روخسارمان ھەميشە نيشاندەرى پيکەنين يان فيكرمان بئيت، ئەگەر ھىچ كات لە خود تورەيى و نارەحەتى لە خۆمان نيشان نەدەين ھەموو كات وەكو كەسايەتەكى جئ متمانە ئەبەين و پيگەكان لە كۆنترؤلى خۆماندا دەبئت.
كاتىك كۆنترؤل لە دەست بەدەين ھەموو شتىك لە دەست ئەدەين.
كەواتە لە مئشكى خۆمان سوودمەند بىن و ئەوہمان لە ياد نەچئت كە ئەوہى كەسانى دىكە ئەيلئىن و بىرى لئ ئەكەنەوہ و بە ئەنجامى ئەگەينىن گرنگى نىە تەنھا ئەوہى ئيمە ئەنجامى ئەدەين گرنگە.

گۆرىنى خود، پيشبىنى شتە خراب و قبولگردنى خالە لاوازەكان، پايە و بونىادى بەرپۆه بىردنى خودە.
بۆ بەھيز كردنى ئەم بونىادە پيؤيستە لەم دە قۇناغە تئپەربىن...
۱- كۆنترؤلگردنى وتەكانمان..
بەرپۆه بىردنى ئەو وشانەى كە لە دەمەوہ دئتە دەر، ئەمە راستىەكە كە گوئ گرتن لە قسەگردن سوودى زياترە (ئيمە دوو گوئيمان ھەيە و يەك دەم) ھەر وھا بىرىنى قسە لە كاتى قسەگردنى خەلكى دىكە كارىكى نەگونجاوہ، كەواتە پيؤيستە بىريار بەدەين چ كاتىك باشە كە بئ دەنگ بىن و گوئ بگرىن و چ كاتىك لە سەر بۆچوونەكانمان سوور بىن.
يەكئك لە سىفات و تايبەتمەندى كەسانى سەرگەتوو و ناودار ئەوہىە كەوا دەر ئەكەوئت كە بيسەرئىكى باشە، لە راستىدا ئەم كەسانە خولقىنەرى بەرپۆه بىردنى خودن و ھەلدەستن بە ھاوسەنگى نىوان بىستن و قسەگردن.

خۆشبهختی ده‌بیت.

۴- وەرگرتنی پاداشت له لایهن خۆمانه‌وه...

دوای ئه‌وه‌ی کاری سه‌ختمان ته‌واو بوو کاتی وەرگرتنی پاداشته له لایهن خۆمانه‌وه که پێشتر چاوه‌ری بووین، زوربه‌مان له منداڵیدا و بۆ خواردنی دهرمانی تال به‌ئینی شیرینمان له دایک و باوکمانه‌وه پێدراوه، ههر ئهم کاره بۆ خۆمان نه‌نجام ده‌دین، ئهم کاره جوڵینه‌ریکه بۆ به‌ کۆتا گه‌یاندنی ئه‌و کاره سه‌خته و به‌رده‌وام بوون له سه‌ری (ئه‌لبه‌ته‌ پاش وەرگرتنی پاداشت)..

بۆ نموونه با پاداشتی خۆمان به‌ پشویه‌ک یان راهینانیکی وهرزشی یان چوون بۆ مه‌له‌کردن وهربگرین.

۵- سوود وەرگرتن له کات...

کات به‌ نرخترین سه‌رچاوه‌ی ئێمه‌یه، که‌سی شکست خواردوو هانمان ئه‌دات: که کات پێشگۆی بخه‌ین، ههر ئیستا به‌ راستگۆیی له خۆمان بپرسین: ئایا له کاتی خۆمان به‌ کارایی سوودمه‌ندین ؟ نه‌گه‌ر ولامه‌که‌مان نه‌خێره‌ که‌واته که‌سی شکست هه‌مان به‌ریوه‌به‌ری خوده... نه‌ک که‌سی سه‌رکه‌وتوو.

۶- هاوسه‌نگی نه‌ندامانی خۆمان بپاریزین ...

پشکنینی ته‌واو کاریکی ژیرانه‌یه به‌لام له گه‌ل ئه‌مه‌شدا پێویسته لاشه‌ی خۆمان له‌ باشترین حاله‌تدا دابنێین، وه‌ک هه‌موو جار و تراوه :میشکی ته‌ندروست له لاشه‌ی ته‌ندروستدا باشتەر کار ئه‌کات.

۷- زیاده‌روی نه‌که‌ین...

زیاده‌روی له ههر شیوه‌یه‌کدا بیت تایبه‌ته به‌ په‌یامه‌کانی که‌سی شکست واته ته‌مه‌لی و بیتاقه‌تی و نه‌خۆشی، با دنیای هاوسه‌نگی بین له هه‌موو کاروباریکدا.

۸- له‌گه‌ل وه‌سوه‌سه و وه‌ستان رووبه‌روو بینه‌وه...

وه‌ستان یان دواخستنی کاریک که پێویسته ئه‌نجامی به‌دین 'هیچ که‌سێک سه‌رکه‌وتوو نه‌بووه که له کاره‌که‌ی وه‌ستان و ته‌مه‌لی پیشان بدات 'ته‌مه‌لی

و سه‌رکه‌وتن مه‌حاله‌ پێکه‌وه بن.

ئهم په‌نده‌مان بپرسنه‌چیت: کاری ئه‌مرۆ مه‌خه‌ره به‌یانی...

۹- بوونی ئیراده‌یه‌کی به‌هێز... هه‌رگیز نه‌ئین ئیراده‌مان نیه یان ئیراده‌مان لاوازه 'به‌لکو بلیین من ئیراده‌یه‌کی به‌هێزم هه‌یه، جه‌ختکردنه‌وه له شته‌کان و دنیایی و ئیجابی بوون ئه‌گۆریت بۆ وینایه‌کی جوان لای هه‌مووان و له کۆتاییدا ئه‌نجامی باش ئه‌خولقیینیت.

به‌ هاوسه‌ر و منداڵانی خۆمان بلیین: تۆ ئیراده‌یه‌کی به‌هێزت هه‌یه، ئه‌مه ئه‌بیته هۆی ئه‌وه‌ی ئه‌وان له به‌رامبه‌ر وه‌سوه‌سه به‌رگری بکه‌ن و به‌هێز بن. ئه‌و ئیراده‌یه‌ی که هه‌مووان ئاواتی بۆ ئه‌خوایین له ریگه‌ی به‌ریوه‌بردنی خود پێی ده‌گه‌ین.

ته‌نها بۆ ماوه‌ی (۳۰) رۆژ له سه‌ر ئهم راهینانه به‌رده‌وام بین و ههر کات که‌سی شکست ده‌ستی به‌ وه‌سوه‌سه کرد بلیین: (من ئیراده‌یه‌کی به‌هێزم هه‌یه).

۱۰- باوه‌ر به‌خۆ بوون... فیکر، هه‌ست، خۆشی، توره‌یی، هه‌لچوون، ناخی خۆمان به‌ریوه‌به‌رین، چونکه هه‌موو توانای کۆنترۆلی خۆمان هه‌یه...

وینای ئهم سیناریۆ بچووکه بکه‌ن... ژن و مێردێک له کاتی شه‌ره قسه و وتوێژیک توندان، دووان له هاوڕیکانیان له پستی دهرگاوه چاوه‌ری کردنه‌وه‌ی دهرگان، له ئیستادا ئهم دوو که‌سه پێکه‌یه‌یان چۆن به‌ریوه‌ ئه‌یه‌ن؟ که‌سێک له‌مان که دهرگاکه ئه‌کاته‌وه به‌ خیرایی فیکر و ره‌فتار و ناخ و شیوه‌ی روخساری خۆی کۆنترۆل ئه‌کات، کاتیک میوانه‌کان دینه ژووره‌وه، که‌سی دووه‌میش به‌ دنیایی هه‌مان گۆرانکاری ئه‌کات، هه‌رچه‌نده دۆخه‌که که‌میک گۆراوه به‌لام توره‌یی راستی به‌ ناچاری کۆنترۆل کراوه، هه‌روه‌ک ئه‌ببینن ئێمه ئه‌توانین خۆمان کۆنترۆل بکه‌ین به‌لام به‌ستراوه به‌وه‌ی که چه‌ند پێویستمان به‌م کۆنترۆل کردنه هه‌یه...

پشکنینی ته‌واو
کاریکی ژیرانه‌یه به‌لام
له گه‌ل ئه‌مه‌شدا
پێویسته لاشه‌ی
خۆمان له‌ باشترین
حاله‌تدا دابنێین، وه‌ک
هه‌موو جار و تراوه:
میشکی ته‌ندروست
له لاشه‌ی ته‌ندروستدا
باشتەر کار ئه‌کات.

هه‌رگیز نه‌ئین
ئیراده‌مان نیه یان
ئیراده‌مان لاوازه
'به‌لکو بلیین من
ئیراده‌یه‌کی به‌هێزم
هه‌یه، جه‌ختکردنه‌وه
له شته‌کان و
دنیایی و ئیجابی
بوون ئه‌گۆریت بۆ
وینایه‌کی جوان
لای هه‌مووان و له
کۆتاییدا ئه‌نجامی
باش ئه‌خولقیینیت.

دهستخستنى كۆمه‌لىك زانىارى به سوود، كه هيزى هه‌لسانه‌وهى تواناكانى منيان هه‌بوو، ئه‌م كۆمه‌له‌ زانىارىيه له ناو هزر و بىركردنه‌وه‌م، وه‌كو گه‌لاو گولى به‌هار له قه‌ده به‌هيزه‌كانى خانه‌كانى ئاوهم جىگىر بوون، وه كاتىك ده‌ستكه‌وتى تر له زانىارى كۆده‌كه‌مه‌وه، وه‌كو نه‌سىمى باى ئه‌م به‌هاره، وه‌ك تىشكى رۆزى سپىده، گوزمه‌كه‌ن به‌ناو هزم، وه‌ك لاوئىكى قه‌شه‌نگ و جوانى ئه‌م به‌هاره، له‌ئاوهم جىگىر ده‌بن، كه‌يف و سه‌فا ده‌كه‌ن، له‌و كاته‌دا رۆحم ئاسوده ده‌بىت، ئىتر بىركردنه‌وه له گه‌يشتن به هه‌ر ده‌ستكه‌وتىك مه‌حالى ده‌شكىنئىت، بوونى نامىنئىت، ئه‌م جوړه

من هه‌ستم ده‌گرد به‌هيزم، خاوهم توانام، خاوهم بىرۆكه‌ى جوان، به‌لام نه‌مه‌زانى چۆن له راسته‌قىنه‌ى ژيانم به‌رجه‌سته‌يان بكه‌م، وه نه‌مه‌زانى كه‌ى ئه‌و كاته دئ كه بتوانم تواناكانم، بىرۆكه جوان و كه‌م وئنه‌كانم بخه‌مه گه‌ر وه‌ك كارگه‌يه‌ك، تاوه‌كو كۆمه‌لگا سوود له به‌ره‌مه ناوازه‌كانم ببىنئىت، منيش دلسۆزىم وه‌ك هاوړئ دلسۆزه‌كانم، چونكه ئه‌وان فىريانكردم گورج و گۆلبم، كاربكه‌م، گرىنگى به‌كات بده‌م، به هياوه بپروانمه داها تووم، ئه‌وان فىريان كردم چۆن تواناكانم بخه‌مه گه‌ر، ئه‌وان هيزىك بوون، بىرۆكه جوان و بىنازه‌كانى منيان به ئيوه ئاشناكرد، ئىستا به‌هوى

من بىرم ده‌گرده‌وه، به‌لام به‌هه‌له، هه‌نگام ده‌نا، به‌لام ناراسته‌كه‌ى ناديار و خراب، بپياره‌كانى به‌ره‌و پيش چوونى ژيانم، كه‌وتبووه ده‌ست هه‌ست و سۆزم، گرىنگىم به‌بىركردنه‌وه دروسته‌كانى ئاوهم نه‌ده‌دا، كاتىك هزر و بىركردنه‌وه‌مان ببىته ژىر ده‌سته و كۆيله‌ى هه‌ست و سۆز ده‌بئ ج چاوهر و انيه‌كى باش له به‌رپوه‌به‌رايه‌تى ئاوهمان ببىنئىن! كۆمه‌لىك زانىارى كه رووكارىكى نامۆ و ناته‌واويان هه‌بوو، چوار ده‌ورى هزر و بىركردنه‌وه‌يان دابووم، به هۆيانه‌وه رۆزگارئك به سهر ژيانم تىپه‌رى، نه‌منيان به‌ره‌و پيش برد، نه‌رپگه‌ياندا ئاوهم دروست بىركاته‌وه،

چۆن ژيان ده‌گۆرئىت؟!

عبدالقادىر حسين

خۇشپىيە كە دىل ھەستى پىدەكەت، جەۋھەرى خۇشپىيەكانە، ئەم جۆرە خۇشپىيە، بە پارەو جەمكردنى سەفتە دۆلار دەست ناكەوئىت! ئەم دلخۇشى و دەستكەوتانە، زۆرى بەرھەمى ھاوړئ دلسۆزەكانمانە، مەگەر دەكرئ بلىين ھاوړئ بەوھفاكانمان، ناتوانن بىنە پالپشت و ھاودەمى خەمەكانمان بن؟!، دەبى دەرك بەو بەكەين كە كەسانىك ھەن تەواو دلسۆزەن بۆمان، بۆيە نابىت كارىك بەكەين كە ھەست بە دلسۆزى ئەوان نەكەين، چونكە ئەو كارە خىانەت كرددە لە ھاوړئكانمان، كەواتە ئىمە با دەست ھەلگىرەن لەو خورەوشتانەى كە تەنانەت خۇشمان پىيان رازى نىن، ھەر ئەم ئاكارو گوفتارانەيە، كە بۆتە رىگرىك و لە بەردەم بەرەو پىشچوونى ژيانمان وەستاو، وەستان و لابردنى ئەم بەرەبەستە بەدەستى خۇمانە، كەواتە دەتوانىن لايان بەرىن، بەلام رەنگە ئىمە تواناكانمان، وە بىرۆكە قەشەنگ و جوانەكانمان خۇشەوئىت، وە پىمان وایە ھىچ كەسنىك راپ بۆچوونى ئىمە وەرنەگرىت، وە ئامادە نىيە ھاودەم بىت لە چارەسەرى كىشەكانمان، ئەمە بىر كرددە ھەيەكى ھەلەيە، چونكە تواناكانمان و دلسۆزى ھاوړئكانمان، ھىزى چاككردنى خورەوشتى ئىمەيان ھەيە، تەنھا لە سەر ئىمە پىويستە بىر بەكەينەو، كە چۆن بەرەو داھاتوويەكى باش ھەنگاۋ بنىين، ھەولبەدەين ھىواۋ متمانەمان بە تواناكانى خۇمان بەھىز بىت، خوداى مېھربان و كار بەجى پىمان دەلئىت (بۆ سەرنجى نىو ناخى خۇتان نادەن) كەواتە با ئەم كارە بىيئە يەككىك لە پىشەكانمان، ئىمە بە ھىزىن بۆيە دەتوانىن ئەو كارە بەكەين، بەھىزى تواناكانمان، وەك ئازايەتى و چاۋ نەترسى شىر كەبۆ بەرامبەر دەردەكەوئىت، ئەگەر ويستى گۆرپان لە خودى خۇمان پەرورەدە بەكەين، كەواتە دەسەلاتمان بەسەر گۆرپىنى بارى ژيانماندا ھەيە، ئەگەر مېھربانى خودا رىگەمان پىبدات، بۆيە ئىمە بەھىزىن، بەھىزىمان تواناكانمان

بە ئاگادىئىت، تواناكانمان تواناى گۆرپىنى ژيانى ئىمەيان بۆ لوتكەى سەر كەوتنەكان ھەيە، مەگەر ئىمە نامانەوئىت گەورە ببىنرىين، نامانەوئىت لەلای خۇشەويستان، خۇشەويست دەربكەوين، لەلای ئەندامانى خىزانەكەمان، لەلای ھاوړئكانمان، مامۇستاكانمان، نامانەوئىت بزائىن كى دلسۆزمانە؟، كى خەمخۆرى رىگى تەنگانەمانە؟، كەواتە ھەر لە ئىستاۋە ھەولبەدەين گورج و گۆلبىن، بە ھىزىن، دەم بەخەندە و بەخۇشەويستىيەو بەزىن، وە گوى بەو قسانە نادەين كە پىمان دەلئىن ئاى ئەوە چىيە؟ ئىو گۆرپان، دەلئى دەتانەوئىت كاروانى چاكان بگرن، خۇ ئىو تا دوئىن تەمەل بوون، ئەمانەو چەندىن قسەى تر روبەروماندەبنەو، بەلام ئىستا ئىمە بە ھىزىن، برپارى گورپانمان داو، بۆيە نابىت ئەم جۆرە قسانە كارىگەرى لە سەرمان بمىئىت، روكرژ نابىن بەرامبەر ئەو كەسانەى كە ئەم جۆرە قسانەمان پىدەلئىن، ئىمەش زەردەخەنە دەكەين، وەكو ئەوان پىدەكەنن، ھەولبەدەين بە يارمەتەكانمان بۆيان، قەرەبووى گالئە پىكردنەكانيان بەكەينەو، تاوەكو ھەست بە شەرمەزارى بەكەن بەرامبەرمان، دەبى بەر لە ھەموو شتىك داواكارىەكانى دايك و باوكمان جىبەجى بەكەين، ئىمەش كارە جوانەكان دووبارە بەكەينەو، دەبى ھەولبەدەين كەسە دلسۆزەكان ھاوړئمان بن، با كەمىك لە ھاوړئكانمان پەرتووك بن، ئەمانە دلسۆزەبن بۆمان، ھەمىشە رىگامان بۆ رۆشن دەكەنەو، پىمان دەلئىن سەيركەن ئەمەيە رىگە راستەكە، دەى برۆ، ھاوړئ دلسۆزەكان، ھەرگىز بە بىريان دانايەت كە خىانەتمان لىبەكەن، مەگەر دەكرئ لەمان دلسۆزتر خورەوشتەكانى رابردوومان بىت، كەواتە دەبى برپارى خويندەنەو بەدەين، تاوەكو تىبگەين و پىبگەين، بۆيە ئىمەش چاۋەرپوانى و تە جوانەكانى كەسانىكىن تاوەكو بيان خويندەنەو، ژيان ناگۆرپىت، مەگەر گۆرپانكارى لە خورەوشت و گوفتارماندا رووبدات.

من ھەستم
دەگرد بەھىزم،
خاوەن توانام،
خاوەن بىرۆكەى
جوان، بەلام
نەمدەزانى چۆن
لە راستەقىنەى
ژيانم
بەر جەستەيان
بەكەم، وە
نەمدەزانى كەى
ئەو كاتە دى كە
بتوانم تواناكانم،
بىرۆكە جوان و
كەم و پىنەكانم
بخەمە گەر وەك
كارگەيەك، تاوەكو
كۆمەلگا سود
لە بەرھەمە
ناوازەكانم
بىيئىت

گه‌وجاندى ئەليكترونى و كارىگەرى لەسەر پەرەپىدان

عەلى ئىبراھىم مەسەن

دۆلارى ھاۋالاتيان دزرا، لە رىگەى مامەلەى كرىن و فرۆشتنى ئۆتۆمبىل، كەچى لايەنە پەيوەندىدارەكان هىچ جۆرە بەرنامەيەكيان لەبەردەست نىە بۆ رىگرتنى ئەم جۆرە فىل و گەوجاندىنە؟!

٤- گەوجاندىن و فىل لە كۆمپانىكانى (عقارات) نىشتەجىبون:

بەھۆى خراپى مامەلەى حكومەت لەگەل زەوى لە ھەرىمى كوردستان و زۆر خراپى ياساى وەبەرھىتان و نەبونى چاودىرى بەردەوامى پەرلەمان و ئىفلىجى داواكارى گشتى لە بابەتە گرنىگ و پىر بايەخەكان، گەورەترىن تالان و دزى لە بوارى وەبەرھىتانى زەوى نىشتەجىبون لە ھەرىمى كوردستان دروست بوو؟!

راسپاردەكانى سەرۆكى ھەرىم تا رادەيەك تۋانى ھەندىك بوارى گەندەلى كە لەنۆياندا لە بوارى نىشتەجىبون و لەبىن ھىنانى زەوى دەستنىشان بكات كە زۆرىك لە پىرۆژەكان وەستىنران، كەچى ئەم پىرۆسەى چاكسازىيەى سەرۆكى ھەرىم بە ئەنجامى دلخۆشكەر نەگەيشت، چونكە نەبىنرا ئەو دەستە شاراوانەى كە ملىۆنەھا دۆلارىان لەم پىرۆژانە بە بەرتىل و فىل و دزىكارى بردو بەردىنە دادگا و مافى ھاۋالاتيان و سامانى گشتيان لىۆمبىگىرپتەو.

ئەوەتا بەرپىرسىكى يەكيتى وەبەرھىتانى كوردستان (دەلئىت كە پىرۆژە دراوتە سەرمایەدارى وەھا كە ١٠٠ دۆلارى پى نەبوو؟!)

بەھۆى كەمى شارەزايى زۆرىك لە بەشدارىوانى ئىنتەرنىت لە بوارى ھوشيارى ياساى و بازىرگانى سالانە بەھەزارەھا ملىۆن دۆلار لە حسابى بانقى ھاۋالاتيان دەدزىت و پاسۆردەكانىان ئاشكرا دەكرىت و لەلايەن مافىاى ئەليكترونى حسابى بانقى چەندىن دەولەمەند و خاوەن كار دەدزىت، ئەمە بىجگە لە شىوازى تر كە لە ھەيسبوك و تويتەر و تۆرە كۆمەلەيەتيەكان بەناوى ھاوكارى و پىداويستى ئەنجام دەدزىت.

ماوہىەك بەر لە ئىستا نافرەتيكى كوردى رۆژھەلاتى كە دانىشتوى كەندەيە بەناوى رىخراوى خىرخوازى و ناردنى نەخۆش ھەزارەھا دۆلارى نەخۆش و ھاۋالاتيانى شارى ھەوليرى دزى بەى ئەوەى ھەست بە خۆيان بكەن؟!

بۆيە پىويستە ھاۋالاتيان شارەزبان لە پىش ھەر مامەلەو گرىبەستىك راوئىز بە پارىزەر و كەسانى شارەزا بكەن، پىش ئەوەى مال و سامانىان بىدزىت؟!

ياخود كۆمپانىيەك بەناوى ئەوەى ئەگەر چەند بەشداربوو بەىنى بىرى ئەو پارەى كە دەيدەى چەندىن جار زىاد دەكات و دواتر ديارىەكيان لە دەرەوە بۆ دەھىنا گوايە بە بىرى چەند ھەزار دۆلارە كەچى لە بازارى زىرەنگەرەكان دەتفرۆشت نىرخى سەد دۆلارى زياترى نەدەكرد.

٢- گەوجاندىن و فىل لە پىشانگى ئۆتۆمبىلەكان:

ھەفتانە لە ھەوالەكان دەبىستىن لە فلانە شار و فلانە پىشانگا بىرى ھەزارەھا

كۆتايى سەدەى بىست و سەدەى بىست و يەك، تەكنەلۆجيا بەرەوپىشچونى زۆر خىراو سەرسورھىنەرى بەخۆوە بىنيو، تەكنەلۆجيا ئاميرى كۆمپىتەر و ئىنتەرنىت و سەتەلايت و مۆبايلى داھىنا، تەكنەلۆجيا جىھانى پان و بەرىنى كىردە گوندىكى بچوك، بەلام ئەوەى جىگەى داخە رۆژبەرۆژ چەندىن ديارەدى مەترسىدار و مال و پىرانكەر لە پاشماوہى جىھانگىرى و پەرەسەندى تەكنەلۆجيا سەرھەلەدەن، پىويستە لايەنى حكومى و پەرلەمان و كۆمەلگەى مەدەنى ھەولسى بەردەوام بەدەن لە پىناو ھوشيارى ھاۋالاتيان و پاراستنىان لەم مەترسىانە، كە برىتىن لەم دياردانەى خوارەو:

١- گەوجاندىن ئەليكترونى لە رىگەى مۆبايلىوہ:

بەداخەوە بەھۆى چاوپۆشى و نەبونى ياسا و رىنمايى تۆكەمە بۆ كۆمپانىكانى مۆبايلى بە چەندەھا شىواز پارەى ھاۋالاتيان دەدزىت، و هىچ چاودىرىەكى وا لەسەر ئەم كۆمپانىيانەو چۆنيەتى كارگردنىان نىە؟! بۆ نمونە لە رىگەى يانسىب و ناردنى نامەى چەواشەكارى بۆ بەشدارىوان بە شىوازى زۆر فىلاوى كە گوايە فلان ئۆتۆمبىل بۆ دەرچوە پىرۆژە؟!

ئەم ژمارە (؟؟؟) بىنرە دواتر دەبىنىت تەنھا پارە دزىنە لە ھاۋالاتى و بەشدارىوان و هىچى تر.

٢- گەوجاندىن ئەليكترونى لە رىگەى تۆرەكانى ئىنتەرنىت:

نالەشکینە ۱

باخودا و ناخودا کان

ئەبۇقە كەریم

بەدەست نیه واز لە پارێنەوه بەینە لێیان. مانای چوارەمی ئەوەیە با داوات ھەر لە خاوەن کەشتیەکە (باخودا) بێت، واز لە کەشتیوانەکان (ناخودا) بەینە، چونکە لە راستیدا هیچیان بەدەست نیه. ئەمانە چەن مانایەکی ھەریەک لە دوو بەیتە بوون کە بە وردبۆنەوہیەکی کەم خۆینەر دەیانگاتی، ھەرچەندە من لە کاتی زیادە سەرئەنجدان و رۆچونمدا دوو مانای دیکەم بۆ دەرکەوت، دلتیاشم گەر زیادیان تێفکرین نھینی دیکەشمان لا گەلەلە دەبن. مانای یەکەم: ئەم بەیتە نامازەھێکی نیمچە شاروہی تێدایە بۆ چیرۆکی یونس پێغەمبەر سەلامی خۆی لێبێت، وەك لە قورئانی پیرۆزدا ھاتووە، لەکاتی تیروپشکدا یونس دلی بە کەشتیوانەکە (ناخودا) خۆش بوو نەھێلێت ئەوی بەرکەوێت، چونکە کە بۆیەکەم جار یونس بەرکەوت کەشتیوانەکە وتی ئەم کابرایە لە پیاو باش دەچیت و نابیت ئەمی بەرکەوێت، یونس پشت بەمە ئومیدیکی بەدی کرد، کەچی دواي دوبارە سێ بەری تیروپشکە ھەر ئەوی بەرکەوت، واتە: (ناخودا) کەشتیوان ھیچی پێنەکرا لە رزگارکردنیدا بۆیە ئومیدی یونس بە

خوین، واتە بەلای مەحویەوہ(رووہ بەدەکە) دنیا سەرتاپای شەر و ئاشوب، بەلا، جا بۆ ئەوہی تۆ لێ دەرباز بیت تەنھا ریگە خۆشەوێستی خۆایی بگرە. مانایەکی دیکە (بەحری فیتنە) کە لەشیرەکەدا ھاتووە دەریای (تاقیکردنەوہ) و (بەلایە) ئەو کاتە مەحوی دەلێت: ئەم دنیا بۆ تاقیکردنەوہ دروستکراوە جا بۆ ئەوہی لەو تاقیکردنەوہیە دەربچیت، داوینی باخودا بگرە بەردە ناخودا. مانای سێھەمی فیتنە کە دەگونجیت مەحوی ئەوہشی مەبەست بیت مانا کوردیەکەھێ کە فیتنە بە خەلکی دوو زمان یان ئازاوە نیرەوہ دەوتریت: وەك (فلان سەری فیتنەکەھێ). چە ندمانایە کی نیوہ بە یتی دووہم: داوینی باخودا بگرە بەردە ناخودا واتە: بۆ رزگاربوون لە (ئاشوب، بەلا، تاقیکردنەوہ، فیتنە) ی دنیا روو لە خوا بکە، جگە لە خودا بەردە، یان دەستەودامینی (باخودا) دۆستانی خوابەو دووربە لە (ناخودا) ناحەزانی خوا. یان پارێنەوہت با تەنھا لەو کەسە بێت کە ھەموو شتیکی بەدەستە کە (خودایە) ئەوانەھی چیان

نیازم بوو بەرافەکردنی دیوانی مەحوی، تینویتی خۆم لە کانیاوی ئەدەب بشکینم، وەلێ کە تەفەرەنجەھی یەکەم بەیتی دیوانەکەیم دا: **لەم بەحری فیتنە بەلکی نەجاتت بەدا خودا داوینی باخودا بگرە بەردە ناخودا** دەبینم ھەلشاخانم بەم شاخی نالەشکینەدا تاقەت پرۆکینە، خۆ ئەگەر لەبری وی توانیبام بەچەند پلەبەکیشیدا ھەلژنیم وا بزانی شەری ھەوت (دیوانی) (دیوان) ھەکەیم کردوہ. بۆیە لە چلەپۆپەھی تەواوی دیوانەکەوہ دابەزیمە دامینی چەند بەیتیکەوہو لە نامتیزاندا ئۆقەرەم گرت و ئەم چەپکە ھەلەلە و نیرگزانەم بۆ خۆم و خۆینەرەن چنیوہ. پوختەھی مانای شیرەکە: شاعیر دیوہ بەدەکەھی دنیا ی بە بەحری فیتنە شوبھاندوہ جا بۆ رزگاربوون لێی داوا دەکات ئەتۆ تەنھا لەخوا بپارێیتەوہو واز لە غەیری خودا بەینیت. چە ندمانایەکی نیوہ بە یتی یەکەم: دەبینین دنیا ی جواندوہ بە دەریایەک لە ئاشوب و ئازاوە، چۆن دەلێت: بەحری

دووباره ولامه‌که‌ی باوکی کورپه‌کی تاساند، هه‌ربۆیه پرسى: بابه‌گیان ج هه‌ئه‌یه‌کم کردوو؟ تکایه ئه‌گهر له هه‌ئه‌دام راستم بکه‌ره‌وه.. من له مندالییه‌وه خولیاى نه‌ووم که ببه‌م دکتور!

باوکی بۆ جارى سێیه‌م لێى پرسى: ده‌ته‌وێت ببی به‌جى؟

کورپه‌که‌ی هه‌مان وه‌لامى دایه‌وه..

باوکیشى بۆ جارى سێیه‌م پێى گوتى: «خه‌ر»!

کورپه‌که‌ی گوتى: تکایه ئه‌گهر له هه‌ئه‌دام رېنمونیم بکه، تۆ به درێژایى (۸) سالى ته‌مه‌نم يه‌ك وشه‌ى ناخۆشت پېنه‌گوتوم.. ئیستا

باوکی قسه‌که‌ی پېبېرى و گوتى: کورپى ئه‌زیزم، من به نیازبووم، بېم به ئه‌نیشتاين، دواتر له دکتوریا خۆم بېنیه‌وه، گهر تۆ ئیستا به نیاز بیت ببیت به دکتور.. ئه‌وا له حه‌مالیدا خۆت ده‌بېنیه‌وه!

که‌واته گهر وىستت ببته هه‌ر شتیک، به‌رزتر داواکه، بۆنه‌وه‌ی لانى کم له ئاواته‌که‌ی خۆتدا خۆت بېنیه‌وه!

گهر سه‌رنج به‌دين پېغه‌مبه‌رى پېشه‌وا (سه‌لامى خۆا لیبېت) فېرمان ده‌کات، گهر داواى به‌هه‌شتمان کرد له خۆداى گه‌وره، داواى فېرده‌وس بکه‌ين، که به‌رزترين شوپنى به‌هه‌شته..

وه‌ك لای هه‌مووان ئاشکرايه له ولاتانى جیهانى سێیه‌مدا، سه‌ره‌نجامو ئاینده‌ی خویندکاره‌کانمان، وابه‌سته‌یه به نه‌نجامو نمره‌ی قۆناغى شه‌شه‌می ئاماده‌یه‌وه، ئیدی چه‌زو ئاره‌زوو، نه‌رخو به‌هایه‌کی نییه له هه‌لئاردنى پېشه‌ی دوا‌پۆژدا.. با پێکه‌وه ئه‌م کورته چیرۆکه پر مانایه بخوینینه‌وه، بۆنه‌وه‌ی پلانیک بۆ ئاینده‌ی خۆمان دابنێینو بزاین دهمانه‌وێت ببین به‌جى؟

خویندکارێك که له پۆلى شه‌شه‌می ئاماده‌ی ده‌یخویند، باوکی دکتور بوو، پۆژیکیان باوکی لێى ده‌پرسى و ده‌لێت: کورپى شیرینم ده‌ته‌وێت ببیت به‌جى؟

کورپه‌که‌ی که خویندکارێکی زېره‌که‌وه به نیازه نمره‌یه‌کی باش به‌ده‌سته‌بھێنیت، به شانازییه‌وه گوتى: ده‌مه‌وێت بېم به دکتور. باوکی له وه‌لامدا گوتى: «خه‌ر»!

کورپه‌که‌ی به وه‌لامه‌که‌ی باوکی زۆر سه‌رسام ده‌بیت، چونکه به درێژایى ژيانى وشه‌یه‌کی له‌و شیوه‌ی له باوکی نه‌بېستبوو.. ته‌نها يه‌ك وشه‌ى ناخۆشى پېنه‌گوتبوو..

هه‌ربۆیه به‌سه‌رسامیه‌وه گوتى: بۆجى بابه‌گیان، مه‌گهر دکتورى پېشه‌یه‌کی خراپه؟ باوکی له وه‌لامدا گوتى: دووباره لیت ده‌پرسمه‌وه: ده‌ته‌وێت ببی به‌جى؟

کورپه‌که‌ی که زۆر چه‌زى له پېشه‌ی پزیشکی ده‌کرد، دووباره وتى: دکتور! باوکی بۆجارى دووهم پێى گوتى: «خه‌ر»!

ده‌ته‌وێت

ببیت

به‌جى؟

م: ئیسماعیل نوری

گه‌شتیه‌وان له جێى خۆیدا نه‌بوو، به‌لام یانى هه‌لئاردنى بۆ ناو ئاوو قوتدانى له‌لایه‌ن ته‌مه‌نگه‌که‌وه نا له‌وێدا به راستى له خۆدا پارایه‌وه له‌گه‌ل ئه‌و ده‌سته‌وداوین بونه‌دا خۆاى گه‌وره له‌و سێ تارىکیه‌دا (تارىکی شه‌و، تارىکی ناو ئاو، تارىکی نه‌هه‌نگ) به‌هانایه‌وه چوو و نه‌جاتى دا.

گهر وردبینه‌وه له به‌يته‌که ده‌بېنن ده‌سته‌واژه قورئانیه‌کان هه‌موو له به‌يته‌که‌ی مه‌حویدا به ئاشکرا وه‌كو (به‌حر، فیتنه، نه‌جات) یان نېمچه ئاشکرا وه‌ك (داوین، یاخودا، ناخودا) له شيعره‌کانى مه‌حویدا ناوبراون، مه‌حوى ده‌یه‌وێت بلێت چا و له چیرۆکی یونس پېغه‌مبه‌ر بکه چونکه پېشه‌وايه له خواناسین و گه‌شتن به‌خودا، چونکه جگه له‌خوا که‌س به هانایه‌وه‌یه نه‌گه‌شت به‌لام که به‌راستى هاوارى له خۆدا کرد رزگارى بوو، دنیاى به‌حرو تۆش تیايدا نه‌رۆ ده‌بیت و بۆیه هه‌ر هاوار له خۆدا بکه بارزگارت کات.

مانای دووهمى به‌يته‌که ده‌گه‌رپێته‌وه بۆ دیده سۆفیه‌گه‌ریه‌که‌ی مه‌حوى بۆ شیوه‌ی ژيان، که شوپنکه‌وتوانى ئه‌و رېچکه‌یه‌و زۆر له پیاوچاگانى ئه‌و رېيازه‌ش باوه‌ریان وایه هه‌موو که‌سێك له‌م دنیايه‌دا ده‌بیت (ده‌ستگیر) یكى هه‌بیت، یان شېخێكى ببیت که‌به‌ره‌و خواناسین ببیات، گهر ئه‌وه نه‌بوو ناحه‌زى خوا که شه‌یتانه به‌ره‌و دوور له خۆایى ده‌بیات، وته‌ی به‌ناوبانگیشان وه‌ك ئیما غه‌زالى له‌م بواره‌دا ده‌یگه‌رپێته‌وه ئه‌مه‌یه (من لم یکن له شیخا فکان شیخه الشيطان) ئه‌وى (پیر) ده‌ستگیرى نه‌بوو، ئه‌وا شه‌یتان ده‌بیته (پیر)ی.

مه‌حویش له‌و ئاراسته‌وه ده‌لێت تۆ هه‌ر به ناچارى ده‌بیت شوپنى که‌سێك بکه‌ویت (چاک یان خراپ) جا ده‌سته‌وداوینى شېخێكى روو له خۆدا به بۆ رېنماکارى خۆت، واز له شوپنکه‌وتنى پیاو خراپان بێنه.

من له‌وه‌نده ده‌وه‌ستم و به‌دوى مانای دیکه‌دا ناگه‌رپیم، له‌سه‌ر ورده‌کاریه‌کانیش ناچم چونکه بابته‌که‌مان درێژى کێشا، وابزانم به‌وه‌نده خوینهر لیم ده‌سه‌لمینیت که به‌راستى شيعرى مه‌حوى پر ماناو مه‌به‌سته پر له ره‌وانبێژى و ئاماژه‌ی ورده‌کارانه‌یه، شاخێكى ناله‌شکینه‌وه‌ده‌بیت شاخه‌وانى کارامه پیايدا هه‌لزنیت.

دلیپسی نیوان ژن و میړه

کۆمەڵناس: مەمەى ئەمەد رەسول

زوو ھاتەوہ دۆخی جارن و بەدیالۆگ کردنی نیوانیان دووبارە نەبۆوہ ئەوا ئەم دلیپسییە جۆریکە لە غیرەى سروشتی و گوزارشتە لە خۆشەویستی، بەلام دلیپسی گوماناوی لە ھەموو شتیکی ھاوسەر ئەوا ئەمە نەخۆشییەو مائۆپرانییە، چونکە متمانەو برۆابوون بەیەکتەر ناھێلێ.. دلیپسی نەخۆشییەکە کەسانی نارۆشنیبرو نەزان و نامەدەنی دووچاری ئەبنەوہو لە ناو ئەواندا تەشەنەى کردووە، چونکە کەللەرەقن و گومان لە ھەموو کەسێک ئەگەن و خۆیان پیسن و داوین پیسی ئەگەن بۆیە وا ئەزانن کە ھاوسەرەکەشیان کە ئەچیت بۆ بازار یان بۆ دەوام، ئەوا داوین پیسی ئەگەن.

دلیپسی شتیکی زۆر خراپەو گریی دەروونییە، کە لە مرۆفدا پەیدا ئەبێ و چارەسەرکردنیی کارێکی زۆر زەحمەتە

ئەو چەمکانەى سەرەوہى تیپەراند، بۆیە جووہتە قوئاغی نەخۆشیی دەروونییەوہو پۆویستە کەسى دلیپس سەردانى پزیشکی دەروونیى تاییبەت بکات و دەرمانی چارەسەرى وەربرگرت.. دلیپسی دیاردەییەو لە زۆریەى کۆمەلگاکاندا ھەبووہ، دیارە تاکی کوردیش لەم دیاردە نەگریسە بێبەش نەبووہ، وا تێدەگەین کە ئەم دیاردەییە نەخۆشی بیت نەک دۆخ و حالەتیکی ئاسایی، چونکە کەسى دلیپس گومان لە ھەموو کەسێک و شتیکی دەوروبەرى خۆی ئەکات، جاروبار ئەشێ کە ھاوسەرێک پیکەنینی ھاوسەرەکەى لەگەل بێگانەییەکدا قبولنەبیت یان چوونە دەروہى بە تەنیاى قبول نەبێ، خۆرازاندنەوہو خۆجوانکردنی ژنەکەى نیگەرانی بکات، بەلام ئەگەر ئەم حالەتە بەردەوام نەبوو

زۆرن ئەو زاناو دەروونناسانەى کە پیناسی دلیپسیان کردووەو پۆوہى سەرقالبوون، ھەیانە وتوویەتى: دلیپسی دەشێ روو بدات لەنیوان دوو کەس چ لە خێزاندا بن چ لە قوئاغی دلدارى و دەزگیرانیتیدا بن، کە ئەگەر ئاساییبوو نەگەیشتە حالەتى گومانکردن و بێباوہرى و بێمتمانەیی، ئەگەر لە ماوہى ھەفتە یان دوو ھەفتەى خایاند، ئەوا دەکریت بە دۆخ یان حالەتیکی سۆزداری و پاسەوانیتی پەیوہندییەکی خۆشەویستی دابنریت و رەنگە لەبەر جوانی و شوخ و شەنگی کەسى بەرامبەر بیت، رەنگە لەبەر ترسی فەوتاندن و مەیسەر نەبوونی پرۆسەى ھاوسەرگیری بیت لەنیوان دوو دلداردا، بەلام ھەیانە دەلێت دلیپسی نەخۆشییە، چونکە گەیشتۆتە ئەو دۆخەى کە سنوورەکانەى

هه‌ندیکیتر ده‌لین: ژنان زۆرتەر دلیان له مێرده‌که‌یان پیسه، چونکه‌ هه‌ز نا‌که‌ن ژنی دووهمیان به‌سه‌ر بێت، هه‌زیان له خیانه‌ت نییه، به‌تایبه‌ت له‌و دۆخانه‌دا که‌ باری ئابووری مێرده‌کانیان باشه‌و قۆزو جوان و گه‌نجیشن.. ژنی کوردیش له‌به‌ره‌وه‌ی زۆر چه‌وساونه‌ته‌وه‌و مه‌ینه‌تی و دهرده‌سه‌ریان چه‌شتوو مه‌مانه‌و برۆیان به‌ پیاو نه‌ماوه، بۆیه ئه‌وان هه‌میشه‌ دلیان له‌ مێرده‌که‌یان پیسه‌و زۆرێک هه‌ن ده‌لین، له‌نیو ژنانی کوردا وا باوه‌ که‌ زۆرینه‌یان دلپیس.

دواجار ئایا چاره‌سه‌ری دلپیس چییه؟ به‌رای کۆمه‌لناسان، پێویسته‌ هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ هیج له‌و هاوسه‌رانه‌ دلپیس له‌یه‌کتر قبۆل نه‌که‌ن چونکه‌ چاره‌سه‌ری نییه‌و ژیان له‌ یه‌کتر نه‌که‌ن به‌ دۆرخ، بگره‌ ته‌لاق و قسه‌وقسه‌لۆکی خه‌لگی باشته‌ره‌ له‌وه‌ی له‌گه‌ڵ که‌سی دلپیس یان ره‌زیل و پیسه‌که‌دا ژیان به‌ریته‌سه‌ر. چاره‌سه‌ریش ئه‌وه‌یه‌ که‌ برۆا مه‌مانه‌ی زۆرتریان به‌یه‌کتر هه‌بن، هیج شتی که‌ له‌یه‌کتر نه‌شارنه‌وه‌و پرس به‌ یه‌کتر بکه‌ن، خۆشه‌ویستی زیاتریش بۆ یه‌کتر ده‌ربهرن، نه‌ک زوو زوو شه‌رش بکه‌ن. چاره‌سه‌ر ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌تایبه‌ت که‌چه‌کانمان ئه‌وه‌بان بۆ روون بێته‌وه‌ که‌ ئایا ئه‌و کورپی شووی پێنه‌که‌ن ئه‌گه‌ر دلپیس ئه‌وا به‌هیج جۆرێک شوو نه‌که‌ن. دلپیس پێویسته‌ چاره‌سه‌ری خۆی بکات یان با زه‌واج نه‌کات باشته‌ره. تاکي دلپیس پێویسته‌ بچێته‌ لای پزیشک و ئه‌و نه‌خۆشییه‌ی چاره‌ بکات بۆ ئه‌وه‌ی کۆمه‌لگا به‌ته‌واوی تووشی ئیفلجی نه‌کات. زۆرێک هه‌ن ده‌لین، ئه‌م دیاره‌یه‌ پێی ناوتری نه‌خۆشی و شتیکی ئاساییه‌و ئیتر چاره‌سه‌ر بۆچی؟ به‌لام بۆ چاره‌سه‌ری ئه‌و دلپیسیه‌ی گرێدراوه‌ به‌ نه‌خۆشی پارانوویا، له‌به‌ره‌وه‌ی راده‌ی گومانی زۆر به‌رزوه‌ برۆای به‌ هاوسه‌ره‌که‌ی نییه، پێویسته‌ که‌ سه‌ردانی پزیشکی ده‌روونی بکات و دانیه‌ستن و جه‌لساتی له‌گه‌ڵدا بکری و ده‌رمانی تایبه‌ت و مرگرت.

ته‌ماشای ده‌روبه‌ری نه‌کات و بۆ وینه‌ که‌ ئافه‌رت جووه‌ ده‌روه‌و ماکیازی کرد وا ئه‌زانێ خۆی بۆ کاری سیکسی و داوین پیسی ئه‌رازیته‌وه‌. دلپیس دوو جۆره‌، یه‌کیکیان ئه‌و حالته‌ که‌ گومان له‌ که‌سی به‌رامبه‌ر نه‌کریته‌ به‌لام بنه‌ما هه‌یه‌و هۆکاره‌که‌ ئاشکرایه‌ چونکه‌ ره‌فتار یان قسه‌ یان شتیکی بینه‌راوه‌و له‌سه‌ر بناغه‌یه‌ک دلپیس له‌که‌سی نزیکیان خۆشه‌ویست نه‌کریته‌ و ئه‌مه‌ش نا‌کریته‌ به‌ نه‌خۆشی ناو ببریته‌ به‌لام ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌بێته‌ دیاره‌یه‌کی ناوازه‌ یان که‌سه‌که‌ نه‌خۆشی پارانوویا له‌گه‌ڵدا یه‌ که‌ رۆلێکی گه‌وره‌ ئه‌گریته‌ و دلپیس وا لیده‌کات که‌ گومان له‌ هه‌موو شتیکی بکات، به‌بێ ئه‌وه‌ی هیج بنه‌مایه‌ک له‌ نارادا بێ، له‌ هه‌موو که‌سیکیان ره‌فتاریکیان شتیکی نزیکی به‌ ئه‌و گومان و شکی هه‌یه، وا ئه‌زانێ هه‌موو قسه‌و کرده‌وه‌یه‌ک دژ به‌و ئه‌کری و ئاراسته‌ی ئه‌و ئه‌گریته‌ ئه‌مه‌ش خه‌سه‌له‌تی که‌سایه‌تی نه‌خۆشی پارانوویا. هه‌روه‌ها له‌و پرسه‌دا که‌ ده‌لێت، ئایا دلپیس لای کامیان زۆرتره‌، لای پیاو یان ژن؟

هه‌ندیکی ده‌لین، لای پیاوی کورد زۆرتره‌ چونکه‌ ئه‌م کۆمه‌لگایه‌ی ئیله‌ پیاوسالارییه‌و مێرد خۆی به‌ ئاغای ژنه‌که‌ی و ماله‌که‌ی ئه‌زانێ و ئه‌یه‌ویته‌ فه‌رمان ده‌رکات و له‌ هه‌موو ره‌فتاریکی ژنه‌که‌ی بېرسیته‌وه‌. پیاوی کورد زۆربه‌یان دلیان له‌ ژنه‌کانیان پیسه‌و من هاوڕێکانم زۆربه‌یان به‌ده‌ست ئه‌و حالته‌وه‌ ئه‌نالین و هیج چاره‌سه‌ریکیان نییه‌ به‌ به‌رده‌وامی شه‌ریانه‌و هه‌ندیکیان به‌زۆره‌ملی داوی ته‌لاقیان کردوه‌. پیاوان زۆرتەر دلیان پیسه، چونکه‌ ئه‌زانن که‌ ژنان زوو هه‌لته‌خه‌له‌تین و کاری خراپه‌یان له‌گه‌ڵدا ئه‌گریته‌، پیاوان سه‌رچاوه‌ی دروستبوونی دیاره‌ی دلپیسین و ژنانیشیان فێرکردوه‌و ناچاره‌ دلی له‌ مێرده‌که‌ی پیس بێت. هه‌ندیکی دیکه‌ ده‌لین، پیاو و ژن وه‌کو یه‌ک هه‌ن که‌ دلپیس بن و رێژه‌که‌یان له‌یه‌که‌وه‌ نزیکه‌، هه‌روه‌ها

به‌تایبه‌ت له‌م رۆژگاره‌دا، چونکه‌ که‌س برۆای به‌ که‌س نه‌ماوه‌و کاری له‌شفه‌رۆشی ژنانیش زۆر به‌ریلاو بۆته‌وه‌و به‌ ئاسانی به‌هۆی مۆبایله‌وه‌ په‌یوه‌ندی دروست نه‌کری و کاری سیکسیش زۆر ئاسانه‌تره‌ وه‌ک له‌ جارن، به‌لام ئه‌گه‌ر مرۆف توانی هاوسه‌ریکی چاک و ریکوپیکی بدۆزیته‌وه‌ ئه‌وا مه‌مانه‌شیان به‌یه‌کتر زیاتر ئه‌بێ وریزو خۆشه‌ویستی ئه‌گه‌ر هه‌بوو، کاری خیانه‌تیش سه‌ره‌ه‌لئادات که‌وا له‌لایه‌کیان بکات، دلپیس بێ..

دلپیس دوو هۆکار دروستی نه‌کات، یه‌که‌م نه‌بوونی مه‌مانه‌و برۆابه‌خۆبوون، دووهمیش، خۆشه‌ویستی له‌پاده‌به‌ده‌ر که‌ ئه‌وه‌یش نه‌خۆشییه‌و وه‌سواسی و زی‌ده‌ره‌وی و هه‌ساسییه‌ت دروست نه‌کات، بۆ وینه‌ که‌سیکی مه‌مانه‌ی به‌ خوشک یان ژنی خۆی نه‌بێت و ئینجا زۆریش خۆش بویت، غیره‌ی لێنه‌کات و ئه‌مه‌ش په‌ره‌ ئه‌سینێ تا ئه‌بێته‌ دلپیس و ئیتر شه‌روشه‌ر له‌سه‌ر ژیان یه‌کتر دروست ئه‌بن، ئه‌و که‌سه‌ش که‌ مه‌مانه‌ی که‌مه‌ بێگومان گرتی ده‌روونی یان جۆره‌ نه‌خۆشییه‌کی ده‌روونی له‌گه‌ڵدا، چونکه‌ گومان له‌ هه‌لسوکه‌وتی ئاسایی که‌سی به‌رامبه‌ر نه‌کات. ئه‌مه‌ش ترسناکه‌و ره‌نگه‌ ئه‌نجامی خراپ و کاره‌ساتی لێبکه‌وتیه‌وه‌، چونکه‌ ره‌نگه‌ پیاوی دلپیس ژنه‌که‌ی و کچی خۆی یان خوشکه‌که‌ی خۆی له‌سه‌ر دلپیس و بکوژیت.

دلپیس، نه‌خۆشییه‌و له‌و که‌سانه‌دا دروسته‌بێ که‌ په‌روه‌رده‌ی خیزانیان ئالۆزه‌و بێسه‌روه‌یه‌ بووه‌، شه‌روشه‌ر هه‌بووه‌و مه‌مانه‌و خۆشه‌ویستی نیوان دایک و باوکه‌که‌ که‌مه‌بووه‌ یان هه‌ر نه‌بووه‌، نه‌زانێ و نزمی ئاستی رۆشنییری و هه‌زی خێله‌کی هۆکارن بۆ ئه‌وه‌ی که‌ تاکي بێ مه‌مانه‌و باوه‌ر په‌روه‌رده‌ بکه‌ن، بێ مه‌مانه‌ی به‌رامبه‌ر به‌ ره‌گه‌زی دووهم، وا له‌ مرۆف نه‌کات که‌ بیر له‌ شتی وه‌همی و خه‌یالیکی بێ بنه‌ما بکاته‌وه‌، مرۆفی ئاست نزم و خێله‌کی راستی لێ ونبوووه‌و به‌ چه‌واشه‌یی

د. دانا علی صالح
مامۆستای زانستە (امیارییه‌کان
زانکۆی سلیمانی

ئینتەرنیټ و رۆلی له گۆرانکارییه سیاسییه‌کاندا

(Arpanet) ناو دەبەرا. لەو ساڵەوه خزمەتگوزارییه‌کانی بۆ لایەنی زانستی بەکار هێنرا.

دواتر له ساڵی ۱۹۹۰ وه تا ئیستا بواری بەکارهێنانی فراوان بوو بۆ بواره‌کانی بازرگانی و دارایی و گه‌یاندن ته‌نانهت له‌لایه‌ن تاك و دامه‌زراوه‌كانه‌وه.

به‌لام (World Wide) «WWW» وهك خزمه‌تگوزارییه‌ك له ساڵی ۱۹۹۰ داهینرا و ئینتەرنیټی هینایه نیو کۆمپانیا و ماله‌كانه‌وه و به‌کارهینانه‌کانی فراوان کرد.

جگه له‌مه‌ چه‌ند خزمه‌تگوزارییه‌کی تر هه‌ن كه بریتین له:

گۆرانکارییه سیاسییه‌کان له‌سه‌ر ئاستی سیاسه‌تی نیوده‌وله‌تی و هه‌ریمی کاریگه‌ری له‌سه‌ر ره‌وتی گۆرانکارییه سیاسییه‌کان و ئاراسته‌ی تاکه‌کان و کۆمه‌لگه و بریار به‌ده‌ستنانیش.

سه‌ره‌تا با بزانی‌ن ئینتەرنیټ (Internet) چییه؟

(Internet) کورت‌کراوه‌ی (International- Network).

بریتیه له ملیۆنه‌ها تۆری پێکه‌وه به‌ستراو به‌شیه‌یه‌کی نا توندو تۆل، که دامه‌زراوه‌ی ئیکان به‌رپوه‌ی ده‌بات، لقی سه‌ره‌کی نییه‌و خزمه‌تگوزارییه‌کانی به‌شیه‌یه‌کی مه‌رکه‌زی پێشکه‌ش نا‌کرین، یه‌ك پێرستی گشتگیریشی نییه‌ که پیمان بلێت چیی تیدا ده‌ست ده‌که‌ویت.

کئ ئینتەرنیټی داهینا؟

ویلایه‌ته یه‌گرتوووه‌کانی ئەمریکا دایه‌ینا له ساڵی ۱۹۶۹، سه‌ره‌تا تا ساڵی ۱۹۸۶ بۆ مه‌به‌ستی سه‌ربازی له چوارچێوه‌ی جه‌نکی سارددا به‌کاری ده‌هینا که به

ده‌ستپێک..

له رۆژگاری ئەمه‌رۆدا ئینتەرنیټ دایکی هۆکاره‌کانی گه‌یاندنه و گرنگترینیشیانە، چونکه بووه‌ته میکانیزمی سه‌ره‌کی گه‌یاندن و زانیاری و زانست و مملانی و هاوکاری و لایه‌نه جیاوازه‌کانی تری ژبان له‌سه‌ر ئاستی خودی تاك و کۆمه‌لگه به‌گشتی، ئەمه وێرای ئەوه‌ی که ئینتەرنیټ به‌و هه‌موو خزمه‌تگوزارییه‌ی پێشکه‌شی ده‌کات توانیوه‌تی شیوازی ژبانی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و کاری پێشیه‌ی و ریکخراوه‌یی و شیوازی به‌رپوه‌بردنی کاره‌باره حکومی و نا حکومییه‌کانیش بگۆرێت و به‌رو پێشی ببات، ته‌نانهت جو‌ری جه‌نگه‌کان و په‌یوه‌ندی سه‌ربازی و مملانی‌کانیش بردۆته قۇناغیکی نوێوه و به‌مه‌ش زۆر له بیردۆزه کلاسیکیه‌کان پێویستیان به‌ گۆرانکارییه و پێویسته جاریکی تر داب‌پێژرێته‌وه.

ئوه‌ی ئی‌مه لێره‌دا تیشکی ده‌خه‌ینه سه‌ر کاریگه‌ری ئینتەرنیټه له‌سه‌ر

۵- پروتوکولی فایل گواستنوه (FTP) ((File Transfer Protocol))

۶- گروپی گفتگو (Discussion Group)

۷- هه‌وال و ریکلام و یاری و رینمایی پزیشکی و گه‌شتیاری.

۸- فیربون له‌دووره‌وه.

۹- (Chat) و (Live Voice) و (Electronic Conference)

۱۰- تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی تری وه‌ک:

۱- سایتی (Facebook) ژماره‌ی به‌کاره‌ینی له نابی ۱۲۰۰۸ تهنه‌ا ۱۰۰ ملیون بووه، ئەم ژماره‌یه له مانگی پینجی ۱۲۰۱۰ هه‌لکشاهه بۆ (۵۰۰) ملیون. نیوه‌یان رۆژانه سه‌یری په‌یجه‌که‌یان ده‌کهن.

ب- سایتی (Flicker) (۲۰۰۴)

سه‌یقردنی ۴ ملیون وینه‌ تهنه‌ا له ۲۰۰۹.

ج- سایتی (QQ) (۱۹۹۸)

د- سایتی (YouTube) (۲۰۰۵)

رۆژانه ۱ ملیار گرت‌ه‌ی فیدیوی لێوه‌ی سه‌یر ده‌کریته‌.

ه- سایتی (Twitter) (۲۰۰۶)

المدونات (Blog)

به‌پێی ئەو داتایه له سالی (۲۰۰۰) دا (۳۹۴) ملیون کەس به‌کاره‌ینه‌ری ئینتەرنیته‌ هه‌بووه له جیهاندا، ئەو رێژهیه له سالی (۲۰۰۵) دا بۆ (۱۰۳۶) ملیار و له سالی ۱۲۰۱۰ دا بۆ (۲۰۸۴) ملیار کەس

په‌یوه‌دی بکه‌یت هه‌ر له‌سه‌ر تۆری ئینتەرنیته‌، به‌شپۆه‌یه‌کی به‌رده‌وام، واته‌ ئینتەرنیته‌ ناخه‌ویته‌، به‌لکو به‌رده‌وام (۲۴ کاتژمیره‌) شه‌و و رۆژ بوونی هه‌یه‌، جگه‌ له‌مه‌ به‌کاره‌ینانی ناسانه‌ و پێویستی به‌ شاره‌زاییه‌کی زۆر نییه‌، به‌لکو هه‌ندیکجار که‌سانی نه‌خوینده‌واریش به‌ ماوه‌یه‌کی که‌م فیری به‌کاهینانی ده‌بن.

۴- فره‌که‌نالی: هه‌موو میدیا و دامه‌زراوه‌ یه‌که‌کان و چالاکیه‌کانیان ده‌ژینه‌وه‌ ئینتەرنیته‌ و تۆ ده‌توانیته‌ ئه‌وه‌ی ده‌ته‌ویته‌ هه‌لبژیریته‌ و سوودی لێ وه‌رگریته‌، واته‌ نازادیی هه‌لبژاردنه‌ هه‌یه‌، جگه‌ له‌مه‌ تۆ ده‌توانیته‌ له‌ رێگه‌ی کۆمپیوتەرکه‌ته‌وه‌ یان له‌ رێگه‌ی مۆبایله‌که‌ته‌وه‌ یاخود هه‌ر نامیریکی تری گه‌یاننه‌وه‌ ئینتەرنیته‌ به‌کاربه‌ینیته‌.

۵- ته‌حه‌ککومکردن: هه‌ر خودی به‌کاربه‌ری ئینتەرنیته‌ خۆی ته‌حه‌ککوم ده‌کات به‌ کات و شوین و جوړ و ئاستی ئەو بابه‌ته‌ی که‌ ده‌یه‌ویته‌ له‌ رێگه‌ی ئینتەرنیته‌وه‌ ده‌ست بکه‌ویته‌، به‌لام که‌ناله‌کانی تری میدیا و په‌یوه‌ندی نییه‌ و تابه‌تمه‌ندییه‌یان نییه‌، بۆ نموونه‌ رادیۆ یان ته‌له‌فزیۆن.

گرنگترین خزمه‌تگوزاریه‌کانی ئینتەرنیته‌

۱- (Web) یان (World Wide Web) تۆری فراوانی جیهانی، که‌ ئاسانکاریه‌کی زۆری کردوه‌ بۆ گه‌یشتن به‌ زانیاری و داتا‌کان و دامه‌زراوه‌ یه‌که‌کان.

۲- ((E-Mail)) تهنه‌ا سالی ۲۰۰۹ (۹۰ ترلیۆن) نامه‌ی ئیلکترونی نیراوه‌، واته‌: (۹۰،۰۰۰) ملیار نامه‌.

۲- کرپین و فرۆشتن و بازرگانی ئیلکترونی.

۴- په‌یوه‌ندی (Telnet)

ئینتەرنیته‌ (Intranet) ئیکستەرنیته‌ (Extranet) بره‌توگولاتی (TCP/IP)

ئینتەرنیته‌ له‌ لایه‌ن دامه‌زراوه‌ی (Internet Cooperation) Assigned Names And Numbers (۱۹۹۸) وه‌ به‌رپۆه‌ده‌بیرته‌. نه‌وه‌ی ناینده‌ی ئینتەرنیته‌ "Generation Internet" چیه‌؟

نه‌وه‌ی دووه‌می ئینتەرنیته‌ به‌رپۆه‌یه‌ که‌ له‌ سالی (۲۰۰۴) وه‌ له‌ ویلایه‌ته‌ یه‌گرتوه‌کانی ئەمریکا ده‌ستیپێکردوه‌، له‌ رینگای کۆمه‌لایه‌کی دامه‌زراوه‌وه‌ که‌ ئامانجیان سوود نییه‌، زیاتر له‌ (۱۸۰) زانکۆی ئەمریکی سه‌رۆکایه‌تی ئەم پرۆژه‌یه‌ ده‌کهن، ئەمه‌ وێرایی (۶۰) کۆمپانیای بازرگانی.

ئەم پرۆژه‌یه‌ به‌کاره‌ینانیکی زانیاری و په‌یوه‌ندی نامیزی به‌هێزو توانا‌تر و ئەمینه‌تر دهره‌خسینیته‌ له‌وه‌ی که‌ ئیستا هه‌یه‌، به‌تایبه‌ت له‌وه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی به‌ پارێزراوی و خیرایی گواستنوه‌ی زانیاری و داتا‌کانه‌وه‌ هه‌یه‌، که‌ هه‌زاران هینده‌ی ئەو ئینتەرنیته‌وه‌ ئیستایه‌!

په‌ره‌سه‌ندنی ئینتەرنیته‌: ئەو په‌ره‌سه‌ندنه‌ خیرایه‌ی که‌ ئینتەرنیته‌ به‌خۆیه‌وه‌ بینیوه‌ له‌ خیرایی په‌ره‌سه‌ندنی هه‌موو هۆکاریکی تری گه‌یاندن زیاتره‌. رادیۆ پێویستی به‌ (۲۸) سال بوو بۆ گه‌یشتن به‌ (۵۰) ملیون مرۆف له‌ (USA) ته‌له‌فزیۆنیش پێویستی به‌ (۱۲) سال بوو، ئەمه‌ له‌ کاتی‌دا که‌ ئینتەرنیته‌ تهنه‌ا به‌ (۴) سال بوو بۆ ئەوه‌.

گرنگترین تابه‌تمه‌ندیه‌کانی ئینتەرنیته‌ له‌ پرووی گه‌یاندنه‌وه‌:

۱- کارلێککردن: واته‌ تا‌ک و گروپ و بارت و یه‌که‌کان و تاد، والێکردوه‌ بتوانن راسه‌خۆ قسه‌وباس و په‌یوه‌ندی و زانیاری و داتا ئالوگۆرکهن.

۲- خیرایی و نوێکردنه‌وه‌: واته‌ راسته‌وخۆ په‌یوه‌مدیی ده‌که‌یت و ده‌توانیته‌ زانیاریه‌کان و به‌رنامه‌کان ته‌په‌دیه‌ت بکه‌یه‌ته‌وه‌ سات له‌ دوا‌ی سات.

۲- مه‌لتیمیدیا و په‌یوه‌ندی به‌رده‌وام و ئاسانی: واته‌ به‌چه‌ند که‌نالی‌ک ده‌توانیته‌

رېگرى له كارىگهريه كانى نيينته رنيت دهكرت؟

رېژى زيادبوونى به كارهياننى نيينته رنيت (به مليون) و رېژى سهدى

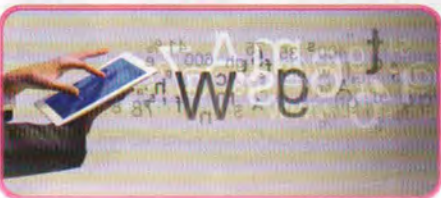
سال	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ولتاني مهربى به مليون	1.0	8.6	23	41	67	20
به رېژى سهدى	22.1	24.1	21.2	17.6	14.0	8.1

دوهم: تواناگه ليكى زورى به خشى به هيزه ناحكوميهه كان و رېكخراوه كانى كومه لگه يمه دهنيله رووى:

- 1- په يكه رى رېكخستن.
- 2- كاريراگه يانندن.
- 3- خه باتى سياسى.

سيه م: ده توانيت به خيراى كارىگه رى له سه ر په يوه ندييه نيوده وه له تيهه كان و پيگه نيره كانى كه ستيى نه ته وه يى گه لان و سياسه تى دهره كى ولاتان و سياسه تى نيوده وه تى به گشتى به جى به يلى تى كه واته:

نيينته رنيت كارىگه رى راسته خو و ناراسته خو له سه ر گورانكاريه سياسيهه كان جى ده يلى تى، به شيوه زىك كه نه و كارىگه ريهه كان سنوره كان به زىنن و كاردا نه وه كانى خيرا و فره ناست بن.

نهمه ش واده كات ها ولاتى بتوانيت رولى چاودى رى راسته خو بگيريت به سه ر ده سه لات و گورانكاريهه كان و ته نانه ت راگه ياندى فه رمى و حيز بيشدا، نهمه وى راي به دوا داجوونى كاره سياسى و باز رگانيهه كان به شيوه يه كه كه له پيشدا نه بووه.

2- كارىگه رى راسته خو له سه ر راي گشتى نيوخوى و جيهانى، له رىگه ي نه و زانياريهه كانى كه به به رده وامى سنوره كان له كاتيكى كورتدا يان راسته خو ده گويزنه وه بى ناوخو و جيهان.

ليروهه دهره كه وتنى (ها ولاتى رنيت) رنيت نامه نووس يان رنيت نامه نووسى شه قام) ديارده يه كى نوپيه و گه نجانيش پيش روه يى نه و گورانكاريهه كان و بى نهمه ش نيينته رنيت ميكانيزمى سه ره كى كاره كانى ان و بلا وكرنه وه يانه.

ليروهه روه دوا وه سياسيهه كانى ولاتيك ده توانن كارىگه رى راسته خو يان ناراسته خو له سه ر پرؤسه ي سياسى ولاتانىكى تر جيه يلى تى. شه روه ها بپارايكى سياسى يان نابورى كه له جياگيه كى دووره وه ده ريت ده كريت شوينه وارى خو به شيوه يه كى راسته خو يان ناراسته خو له سه ر ژيان و ره وتى كارو شيوه يى بيركردنه وه ي مليونه ها خه لگى ولاتانىكى تر جيه يلى تى.

روه دوا وه كانى شو رشه كانى تونس و ميسر له سه رته اى 2011 و كارىگه ريهه كانى له سه ر گورانكارى و راپه رينه كانى يه مهن و ليبيا و سوريا و ولاتانى تر و چاكسازيهه كانى نوردون و مه غريب و جه اثير و مه غريب و .هتد، با شترين به لگه ي نه و كارىگه ريهه كانى.

به رز بووه ته وه. واته به رى ژهى (6% بى 16% بى 20%) به پى نه و سالانه.

به لام نهم رى ژيه يه كسان نيهه له نيوان جيهانى باكور و باشوردا.

له جيهانى پيشكه وتوو له سالى 2010 71% دانيش توانيان نيينته رنيت يان به كارهيانوه، نهمه له كاتيكدا نه و رى ژيه له جيهانى باشووردا له 21% تيهه رى نه كرده وه.

كارىگه ريه سياسيهه كانى نيينته رنيت يه كه م: خيرا كردنى كار ليكه سياسيهه كان و كارو كاردا نه وه وه دهره وايسته تى روه دوا وه سياسيهه كان.

نهمه ش له رىگه ي: 1- گو رپى بوارى كارى ميدايى و گه ياندى له كلاسيكيه وه بى بواريكى به ره سه نده وى زيندوو.

نهمه ش چهن دهره وايسته يه كى هه بوو، له وانه:

ا- دهره كه وتن و په ره سه ندى راگه ياندى نيلكترونى كه سه ريكيشا بى نازاد بوونى گه لان له راگه ياندى كى ناراسته كراوى فه رمى. نازاديهه كه ش بوارى نازادى ناردن و وه رگرتنى شى گرتوه.

ب- ده سته كه وتنى زانيارى نوئ له سه ر چاوه ي راسته خو وه له سه ر هه ر بابه تيكى خوازاو و وهه نو كه يى.

ج- ناسانى گه ياندى زانيارى و هه وال بى جه ماوه دوور له هه ژموونى ده سه لات و باز رگانه پاوانخوازه كانى ميديا. (بويه 90% خوينكارانى زانكو له ميسر له نيينته رنيت وه هه واله كانى شو رشه كه يان وه رده گرت له به رامبه ر 10% بى ته له فه رى ژون).

د- تواناى گه ياندى په يامى ميدياى به وشيوه يه كه نيره ر ده يه وى ت نه ك به وشيوه يه كه نيمبراتوره كانى ميديا ده يانه وى ت و به و شيوه يه يى خر مه تى به رزه وه ندى خو يان ده كات مونتاجى ده كه ن، به لكو هه ندى كچار به پيچه وانه ي په يامى نيره روه دهره يان بى هه واله كه ده كه ن.

ه- هه رزانى كرى په يوه ندى كردن، به شيوه يه كه كه زوينه يان كوى خه لك بتوانن به و كاره هه ستن و هه مووشيان له زانياريهه كاندا به شداربن.

سىماو ديارده ناشارستانىهكانى كۆمەلگەمان!

ن: شىوان رابەر

- ئەگەر تەماشى ئاوشارو شارۋىچكەكانى كوردستان بگەين، كۆمەلئ دياردەو سىماو روخسارى بەدو ناشيرين و ناشارستانى دەبنين، كە برىتتىن لە شتى خرابو قىزەون، و گوناھو نارپەوان و مايەى زيان و مەترسىن، پىويستىان بە گۆران و چارە سەر ھەيە، لىرەدا نامازە بە ھەندىكىان دەدەين:
- ۱- تاسە دروستكردن بەبئ ھۆ لە كوچەو كۆلان و سەر شەقامەكان.
 - ۲- جادەھەلگەندن بەناوى وايە رو بۆرى و ئاوراكيستان..... پاشان چاك ناكريتەو و دەبىتەمايەى كيشە و گرفت بۆ خەلگى.
 - ۳- ئاوبەردانەو سەر جادە و ئاومرۇكان و بە فيرۇدانى.
 - ۴- لەپىش مالاندا زىل و خاشاك فرىدەدرىت، بەمەش پىش مال و جادەكان پىس دەكرىت.
 - ۵- مامەلەكردنى خراب لەگەل ژىنگە پارىزەكان و سوكاپەتى پىكردنن.
 - ۶- كارگوزارى شارەوانى: پىويستە كارى خۇى بەرىكى ئەنجام بەداو، پارە لە خەلگى وەرئەگرئ.
 - ۷- كيشەى گوفەك دروستكردن: لەپىش مالان، لەكەندو كۆلانان زۆرە.
 - ۸- كيشەى كەلاو: پىويستە لەكۆلانان كەلاو دروست نەكرئ، مندال نەچنە
 - ۹- خانوو بەرزكردنەو بەسەر يەكترىدا، خەلگى نىگەران و ھەراسان دەكات.
 - ۱۰- تەماشاكردنى دەرو دراوسئ لەھەر شوئىكى مالمەوبئ.
 - ۱۱- دەرگا نزمكردن و، دەرگا كردنەو بەرووى دەروە بە جۆرى كە ناو مالمەو ديارە.
 - ۱۲- شت نوسين لەسەر دەرو ديواران و شوئەكان.
 - ۱۳- تۆرى تەلەفۇن: لە ھەندئ شوئەن وايەرى تەلەفۇنات پەرشو بلاو و نزمو ئالۇزو جەنجالە.
 - ۱۴- كارەبا لەيەكتەر دزىن ولە يەكتەر برىنو وەرگرتن.
 - ۱۵- دانىشتن لەكۆلان و خەلك ھەراسانكردن: وەك دانىشتنى گەنجان، ئافرەتان، مندالان... ھتد.
 - ۱۶- شت فرىدان: لە ئۆتۆمبىلەو بە سەر جادەكان، لە پاركو شوئە گشتىەكان.
 - ۱۷- قوورت لىدان: لەسەر جادان، لەلىواری جادەكان، لەكوچەو كۆلان.
 - ۱۸- ھەلپشتنى مەوادى بىناپەكان لەسەر جادەو لە كوچە و كۆلانان، بە جئ ھىشتنى پاشماوەكان.
 - ۱۹- برىنى دارودرەختى ناو مال و شارو ئاوەدانى.
 - ۲۰- كون كردنى بۆرى ئاوەكانى سەر جادە كان و چاك نەكردنەو ھەيان.
 - ۲۱- يارى كردنى مندالان بەئامىرى زيان بەخش.
 - ۲۲- رپىشتن لەسەر جادەكان و خۆلانەدان لە ئۆتۆمبىل.
 - ۲۳- كوزاندنەو ھى كارەباى يەكترى.
 - ۲۴- لەيەكتەر عاجزبوون لە سەر كيشەى بچووكى مال و مندال.
 - ۲۵- زىل و خاشاك رامالئە پىش مالى يەكترو پىسكردنى پىش مالى يەكدى.
 - ۲۶- مندال و تۆپانە كردن لە كۆلان و پىش مالان، پاسكىل سواری، بەسەر ديوار كەوتن.
 - ۲۷- نازار دانى گيان لە بەران وەك: سەگ و ولاخو و مەرپو مالات.
 - ۲۸- ھەلئوكەوتى كرىكارانى سەر بىنا بەرامبەر بەدەرو دراوسئ و كۆلانەكان.
 - ۲۹- بە ماتۆرگەرپان بە كوچەو كۆلان و جادەكان و گالتە بەخەلك كردن و فىكە لىدان و ھەراسان كردنى ھاوولاتيان.
 - ۳۰- شە رە ئافرەت لەكۆلانان لە سەر مندال و جۆگەو پىش دەرگەو شتى كەم و بئ ھودە.
 - ۳۱- تىكدانى پاركەكان و ھەراسانكردنى خەلگى لەلايەن منال و گەنجانەو.

د. ئەحمەد وەرتى

ئاكام و بەرهەمی چاكسازى

لەو بارهوه دەلێت (ئەو نەتەوهیەى كه هه‌مووی یان زۆرینه‌ی هه‌ست به‌نازارى سته‌م و ئیستییداد ناكات شاسته‌ی نازادى نییه‌) (*)، هه‌روه‌ها ده‌لێت (كاتێك له‌ناو نەتەوه‌ی مردوودا كه‌سێك هه‌بوو كه‌ غیره‌ت و شه‌هامه‌تى پالى پێوه‌ده‌نا بۆ ده‌ست گرتنى و راپه‌رىنى، پێویسته‌ له‌سه‌رى یه‌كه‌م: ژيانى تیدا بروینیت كه‌ بریتیه‌ له‌زانست، واته‌ زانست و زانیارى به‌وه‌ كه‌ بارودۆخه‌كه‌ى خراپه‌، و ده‌كریت به‌باشتر بگۆردریت، جا كاتێك ئەمه‌ى زانى هه‌ستكردن به‌ نازاره‌كانى سته‌م و ئیستییداد تیايدا ده‌ست پیده‌كات، پاشان ئەم هه‌سته‌ به‌سروشتى خۆى په‌ره‌ ده‌سینیت له‌ تاكه‌كانه‌وه‌ بۆ ده‌یان كه‌س و تا تا... تاوه‌كو زۆرینه‌ى نەتەوه‌ ده‌گریته‌وه‌، به‌هه‌لمه‌ت و حه‌ماسه‌ت كۆتایى پیدیت، وه‌ به‌زمانى حالى ده‌گاته‌ پله‌ى وتەى حه‌كىمى مه‌عه‌رى كه‌ ده‌لێت:

(إذا لم تقم بالعدل فينا حكومة..

فتحن علي تغييرها قديرا).

واته‌: ئەگه‌ر حكومه‌تێك نەتوانی دادپه‌روه‌رى له‌ نێوماندا په‌رپا بكات ئەوا ئیمه‌ توانادارین له‌ سه‌ر گۆرىنى، (**).

ب- چاكسازى مه‌سه‌له‌یه‌كى ناوخۆیه‌وه‌ پێویسته‌ له‌ناوخۆدا به‌

6- كیبركى له‌بواره‌كانى یاسایى و هه‌لبژاردنى خاوین و عادیلانه‌ له‌پیناو ئالوگۆرکردنى ناشتیانه‌ى ده‌سه‌لات و به‌شداری سیاسى و کاریگه‌رانه‌تر.

بۆ به‌دییهاتنى ئەمه‌ و رووبه‌رووبوونه‌وه‌ى پرۆژه و پیلانه‌ ده‌ره‌كیه‌كان، به‌ پێویستى ده‌زانم ستراتیژییه‌تیكى گشتى بگيریته‌بهر به‌پێى ئەم خالانه‌ى خواره‌وه‌:

أ- هه‌نگاوى یه‌كه‌م ده‌بێ له‌ قه‌ناعه‌تى میله‌ت به‌زه‌رووره‌تى چاكسازى و گۆرانگارى ده‌ست پى بكات له‌گه‌ل هه‌ستكردن به‌ دۆخه‌ خراپه‌كه‌ى و گۆران به‌ره‌ و باشتر، پاش ئەمه‌ هۆناغه‌كانى تر به‌ره‌ و چاكسازى ساناترده‌بن، گه‌رچى كۆمه‌لێك له‌مه‌په‌ر و ته‌حه‌ددیات و سه‌ختى دینه‌پیش هه‌ر گه‌ل و نەتەوه‌یه‌ك كه‌شۆرش دژ به‌گه‌نده‌لى به‌رپا ده‌كات و خوازیارى چاكسازیه‌، به‌لام دواجار ئیراده‌ى گه‌ل سه‌رده‌كه‌وێت، به‌رله‌مه‌ش پێویسته‌ میله‌ت ناشنا بكریت و ناگادار بكریته‌وه‌ له‌و بارودۆخه‌ى تیايدا ده‌زیت و هاندانى بۆ گه‌ران به‌دواى چاره‌سه‌ردا، چاكسازىخوازى گه‌وره‌ى جیهانى ئیسلامی (عه‌بدو له‌رحمان كه‌واكیبى)

باشترین شتێك كه‌ له‌سایه‌ى ئەه‌نجامدانى چاكسازیه‌دا به‌ده‌ست دیت، بریتیه‌ له‌ به‌خته‌وه‌رى و خۆشگوزه‌رانى و دادپه‌روه‌رى له‌ وڵاته‌كه‌مان له‌میانى هاتنه‌دى ئەمانه‌ى خواره‌وه‌ دا:

1- ریزگرتن و گه‌رنه‌تى كردنى مافى مرۆف و پشت به‌ستن به‌پێوه‌ره‌ مرۆفایه‌تییه‌كان له‌مامه‌له‌كردن له‌گه‌ل هاوڵاتیان و قه‌ده‌غه‌كردنى به‌كاره‌ینانى هۆكاره‌كانى سه‌ركوتکردن و ئەشكه‌نجه‌دان.

2- زیادبوونی هه‌لى كار و چاره‌سه‌ركردنى بى‌كارى و بووزاندنه‌وه‌ى بارى ئابوورى.

3- گه‌شه‌سەندن و په‌ره‌پیدانى بواری زانست و خویندن به‌ هۆى هاوړیکى له‌هه‌ل و دهره‌ته‌كان و چاوگێرانه‌وه‌ به‌سیاسه‌تى خویندن و خویندن بالادا به‌شێوه‌یه‌ك گونجاو بێت له‌گه‌ل خواسته‌كانى سه‌رده‌م و تايبه‌تمه‌ندییه‌كانى پرۆسه‌ى گه‌شه‌پیدان.

4- به‌رفراوانکردنى بواره‌كانى به‌رپه‌وه‌ردنى سیاسى، فیکرى و شه‌ره‌نگى و كۆمه‌لایه‌تى.

5- په‌ره‌پیدان له‌بواری خزمه‌تگوزارى ته‌ندروستى و كۆمه‌لایه‌تى بۆ هاوڵاتیان.

که بیزار بوی

پینگایه‌کی تر بدوزره‌وه!

سهرنه‌که‌وتوانه له هه‌ولدان و تیکۆشان دەست هه‌لده‌گرین و ده‌گه‌ینه نه‌و نه‌نجامه‌ی که هیچ پینگایه‌کی چاره‌سەر بونی نییه.

ئه‌گەر خۆت له‌حاله‌تی وادا بینییه‌وه که‌تافه‌تی هه‌ول و تیکۆشانی زیاترت نه‌بوو، له‌راستیدا خۆت خستۆته‌ حاله‌تیکه‌وه که پێی ده‌وتریت نا‌ئومیدییه‌کی سه‌رتاپا‌گرته. واتا تۆفیری‌بوی یان وابه‌خۆت گه‌یاندوه که‌نا‌ئومیدی، هه‌والی دل‌خۆش‌کەر ئه‌وه‌یه که‌تۆ هه‌له‌ ده‌که‌ی.

تۆ ده‌توانی کارێک بکه‌ی ئاما‌نجه‌کانت بپه‌ته‌ دی.

تۆ ده‌توانی ئه‌مرۆ به‌گۆرینی هه‌سته‌کان وه‌ه‌ئۆکه‌وته‌کانت شتیک له‌ژیا‌نت بگۆری. تۆماس ئه‌دی‌سۆن ده‌لیت: نا‌ئومید نا‌بم چونکه‌ به‌ ئه‌نجام‌دانی هه‌ر هه‌ولێکی هه‌له‌ له‌راستیدا هه‌نگاوێک چومه‌ته‌ پێشه‌وه.

یه‌که‌مین هه‌نگاو رزگار‌بونه‌ له‌م هه‌سته‌ خراپه‌ته‌هیچ کارێک نا‌توانم بکه‌م یان چۆن ده‌توانم ئه‌م کاره‌بکه‌م!!...

زۆربه‌ی خه‌لکی به‌ده‌لیلی ئه‌وه‌ی له‌را‌بردوودا هه‌ولیان داوه‌ به‌لام سه‌رنه‌که‌وتون ده‌لین نا‌توانین کارێک بکه‌ین!!...

چه‌ندجارێک ئه‌م وته‌یهم وتۆته‌وه:
بیرت نه‌چیت را‌بردووی تۆ ئاینده‌ت
دروست نا‌کات، ئه‌وه‌ی گرنگیه‌یه‌کی هه‌یه
دوینێ نییه‌ به‌لکو کارێکه‌ که‌ ئیستا
نه‌نجامی ده‌ده‌ی.

زۆرجار له‌ژیا‌ندا حاله‌تی وا روو ده‌دەن که‌نا‌توانریت کۆنترۆل بکړین: ئه‌و کۆمپانیای کاری تێدا‌ده‌که‌ی ده‌یه‌ویت کارمه‌نده‌کانی بگۆریت وئیمه‌ش کاره‌که‌مان له‌ده‌ست ده‌ده‌ین، یان خیزانه‌کانمان به‌جیمان ده‌هێلن، یان یه‌کێک له‌ئه‌ندامانی خیزمانه‌که‌مان نه‌خۆش ده‌که‌ویت، یان ده‌ولت یه‌کێک له‌و کارانه‌ی که‌ئیمه‌ زۆرگرنگیمان پێداوه‌ رهدی ئه‌کاته‌وه. له‌حاله‌تی وادا نا‌کریت واهه‌ست بکه‌ین که‌ بۆ رۆبه‌رو بونه‌وه‌ی ئه‌م باروودۆخانه‌ هیچ کارێکمان له‌ده‌ست نایه‌ت.

له‌وه‌یه‌ زۆرجار ئه‌مه‌مان به‌سه‌ره‌اتی بۆ دۆزینه‌وه‌ی کاری تازه‌ یان دۆزینه‌وه‌ی هاوبه‌شی ژیا‌نمان یان یارمه‌تی ما‌ئه‌وه‌ یان هه‌رنه‌به‌ی هه‌ستیکی با‌شترمان هه‌بێ، هه‌رکارێکمان له‌ ده‌ست هاتبیت کردوومانه‌، به‌لام هیچ یه‌ک له‌م کارانه‌ نه‌نجامی نه‌بووه.

کاتی‌ک پینگایه‌کی تازه‌ تافی ده‌که‌ینه‌وه‌، به‌پێی توانا هه‌ولی خۆمان ده‌خه‌ینه‌گه‌ر، به‌لام دیسان نه‌نجامی‌کی نابێت. زۆرجار له‌ دووباره‌ هه‌ول‌دانه‌وه‌ ده‌ترسین بۆ؟

وادیاره‌ له‌بیتا‌فته‌ بون بیزارین هیچ که‌سێک له‌ئیمه‌ نایه‌ویت بدۆریت. هیچ که‌سێکمان نا‌مانه‌وی هه‌موو هه‌ولی خۆمان بخه‌ینه‌گه‌رو له‌کۆتاییدا نا‌ئومید بین. زۆرجار له‌ دوا‌ی ئه‌م هه‌وله‌

سازان و ریک‌که‌وتنی هه‌موولایه‌ک بپه‌ته‌ ئه‌نجام‌دان دوور له‌ وێسایه‌ت و فشار و ده‌خاله‌تی ده‌ره‌کی.

ج- پێشکه‌شکردنی ئه‌له‌ترنا‌تیف (بدیل)ی نیشتیما‌نی و ئیسلامی له‌ به‌رامبه‌ر پرۆژه‌ ده‌ره‌کیه‌کاندا، نه‌ک فیل‌کردن له‌چاکسازی به‌بیان‌ووی رهنکردنه‌وه‌ی چاکسازی و ده‌خاله‌تی ده‌ره‌کی، گه‌ر چی ئه‌مرۆ هه‌موان ئیدیعیای چاکسازی ده‌که‌ن، به‌ تا‌ک و کۆمه‌ل، ده‌سه‌لات و ئۆپۆزسیۆن، ریک‌خراوه‌کان ...، به‌لام ته‌نیا ئیدیعیای کردنی چاکسازی به‌س نییه‌، به‌لکو هه‌نگاوی جددی پێویسته‌ له‌مه‌یدانی کرده‌بیدا، داواکاری و ئیدیعیاکردنی چاکسازی سانا‌یه‌، به‌لام جیبه‌جیکردنی ئاسان نییه‌ و به‌لگه‌ی گه‌ره‌که‌!

ئه‌م ئه‌له‌ترنا‌تیفه‌ پێویسته‌ له‌سه‌ر بنه‌مای دروستکردنی ئیجماعی‌کی میلی له‌ ناوخۆدا به‌ ئه‌نجام بگات سه‌به‌رته‌ به‌چاکسازی و به‌ره‌نگار‌بوونه‌وه‌ی گه‌نده‌لی به‌ ته‌به‌نا‌کردنی ستراتیژییه‌تیکی هه‌مه‌لایه‌نه‌ی نیشتیما‌نی و به‌فیعی له‌ده‌ست به‌کار‌بوون تیا‌یدا، چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ و گه‌رفته‌کان و لا‌بردنی به‌ربه‌سته‌کان له‌به‌رده‌م ئه‌نجام‌دانی چاکسازی به‌گۆرینی کلتوری سیاسی له‌میانی ریزگرتنی به‌رپرس‌ان له‌یاسا و ریساکان و به‌هاکانی گه‌ل و لی‌بوردی و قبو‌لکردنی ئه‌وی تر و به‌رپا‌کردنی ده‌وله‌تی ها‌ولاتی بوون و ریک‌گه‌دان به‌دام و ده‌زگا‌و دامه‌زراوه‌کان که‌پۆلی خۆیان بگێرن دوور له‌ده‌ستی‌وه‌ردان و به‌حیزبی کردنی کایه‌کانی کۆمه‌لگا.

له‌ کۆتاییدا ده‌لیم: چاکسازی وه‌سفیه‌کی ئاما‌ده‌گرا‌ونییه‌، ته‌نیا دروشم و هه‌ندی ئالو‌گۆری تاییه‌تی و کاتی نییه‌، به‌لکو پرۆسه‌یه‌کی به‌رده‌وام و به‌رده‌وامه‌.

Ahmadwerti@yahoo.com

به‌راویز:

(*) عبدالرحمن الکواکبی- طبائع الاستعداد و مصارع الاستعداد، دراسة و تحقیق الدكتور محمد جمال طحان، ط 2، صفحات للدراسات والنشر، دمشق، 2007، ل 210.

(**) سه‌رحاوه‌ی پێشو، ل 212.

و: کۆچه‌رفانقی

له‌ فارسیه‌وه: نه‌نتۆنی رابینز

هونه رر
نه نه کیت

نه ته کیتی به کاره یتانی ته له فون و موبایل

ډا: یاسین نه حمده زهنگه نه

جوانی وهلامی بدمېنه وه.
* گهر به هه له ژماره په کمان لندا و
که سی دیاریکراو نه بوو، نهوا به جوانی داوای
لیبور دن بکهین، گهر به هه له په یوه نډیمان
پتوه کرا، به جوانی پی بلین ژماره که
هه له یه و شتی تر باس نه کهین.
* گهر له کاتی گقتوگؤدا په یوه نډیه که
بر، نهوا نه وهی په یوه نډیه که ی مه به سته
دوباره دی دکاته وه.
* ته له فونی ماله وه ناکریت زور خهریک
بکریت چونکه له وانه یه باری له ناکاو بیته ناروه
پتویست بکات په یوه نډی به ماله وه بکریت.
* ته له فون هؤکاریک نییه بؤ کات به
فیرؤ دان بویه ناکریت بؤ گواسته وهی وتار
و حیکا یات به کار به یتیریت.
* ناکریت شهوانی درنگ یان به یان یان
زوو ته له فون بکریت، مه گهر بؤ حاله تی
ناناسای.
* له کاتی نان خوار دنډا شیوا نییه
په یوه نډی بکهیت به لکو هه ولښه یان دای بخه
یان بی دنگی بکه، به لام گهر په یوه نډیه کی
گرنگت بؤ هات دکریت مؤلته وهر بگریت .
* پتویسته دروشمی موبایل بریتی بیت
له (خیر الکلام ما قل ودل) چاکترین وته
نه وهی به کم بیت و واتادار بیت، موبایل بؤ
گه یان دنی کاروباری گرنگه به کورتی، نهک
وتویژ و گپرانه وهی بیره وهی.
* له شوینی قهره بالغ وتهنگدا قسه مه که.
* سهماعه ی مایکرو فون هه ستیاره و
نرترین دنگ راده کیشیت، جا پتویسته
نبره ی دننگه کانت هیواش بیت . هه روهها
زننگی موبایل هکته شیوا و نرزم بیت تا
خه لگی بیزار نه کات.
* گهر داومت کرایت له ریگه ی ته له فونه وه،
مهرج نییه یه کسر وه لام بدهیته وه، ده شیت
بلتیت ته ماشای کاروباره کمان ده کهم، دوا یی
په یوه نډیت پتوه ده کهم، سوپاس بؤ داو ته کهت.

به هیمنی بدوین، له بهر نه وهی هیمنی و
له سر خوی نیسانه ی متمان به خؤبونه.
* خو به دوور گرتن له گقتوگؤ و
وتووژی دوور دریز، چونکه ته له فون بؤ
نم مه به سته دروست نه کراوه.
* له کاتی لیخوړینی نؤتؤمیبلدا تا
دهتوانین خو به دوور بگرین له په یوه نډی
کردن یان وه لام دنه وهی په یوه نډی، چونکه
له م کاته دا ته رکیز له سر ریگا و بان و نه و
که سه ی قسه ی له گه لدا ده کهیت نامینیت.
* له گؤرهبان و شوینه گشته کمان و
ریگا و باندا، باس له کاروباری که سی و کیشه و
گرفته کمان نه کهین و بچین له په نایه کدا و
له شوینکی گونجاودا قسه بکهین.
* له ناو نه سانسؤری کاره یابیدا (مصعد)
ته له فون مه که.
* له نیو مزگهوت و شوینه پیروزه کمان و
نه خوشخانه و، کاتی کؤر و کؤبونه وه کمان و له
نیو پؤلی خویندن له فوتابخانه و زانکؤکاندا
موبایله که کمان دابخه یان بیده نگی بکهین.
* گهر له نیو دهسته و کؤمه لیکدا بووین
و په یوه نډیمان بؤ هات، نهوا یارمه تی له
هاو لآن و مرده گرین، نینجا وه لام ددهینه وه،
با وه لام و قسه کانیش کورت بن .
* گهر که سیک په یوه نډی پتوه کردین
له خرم و هاو لآن، ناکریت په یوه نډیه که ی
بدهینه سهماعه ی دمره وه، بی مؤلته و
رهمانه نډی خو ی.
* زور نه کهین له که سانیک بؤ نه وهی
ژماره ی ته له فون که یمان بداتن، چونکه
خه لکانیک همن ژماره که یان ته نها به که سه
نرزه که کانی خو یان ددهن.
* وه لامی نه و په یوه نډیانه نه دینه وه که
بؤ ته له فونی که سانی تر دیت، مه گهر خو یان
داوایان لی کردین.
* گهر نامه یه کمان بؤ هات له لایه ن خرم،
دؤست یان هاو له لیکه وه، نهوا چاک وایه به

نامیری ته له فون و موبایل به شیوه یه کی
به رفران بلاو بوته وه، نم نامیرانه زور
گرنگ و پتویستن له بواری په یوه نډی و
خزمه تیکی باش به مرؤفایه تی ده کهن له
بواره جؤراو جؤره کاند.
که سانیک همن نم نامیرانه به چاک
و به جوانی به کار دینن و، هه شه به خرابی
به کاری دینیت و دهیته مایه ی بیزاری
خه لگی و دهو ربه ر، جا بؤ نه وهی نم
نامیرانه به شیوا یکی باش به کار به یتیرین،
بؤ نه و مه به سته ی که بؤی دروست کراوه،
نهک به کاره یتان له پینا و به کاره یتاندا بیت،
بؤ نم مه به سته له میانه ی چنډ خالی کدا
چنډ ریوشوین و ناداب و نه ریتیکی چاک و
گونجاو ده خه یه روو به مه به سته سود بینین
و پابه نډ بوون پینانه وه :
* پتویسته له کاتی وه لام دنه وهی ته له فون
یان موبایلدا، پش چونه نیو هر باب ته که وه،
سلاو و پتو شوازی له که سه که بکهین، نه مه ش
به پیی باری رو شنبیری و ژینگه و کلتوری
کؤمه لایه تی ده کؤریت. وهک مسولمان له گه ل
که سانی تری مسولمان بلتیت السلام علیکم
ورحمه الله و برکاته. دوا ی ناسین گهر زانیمان
که سه که کتیه نینجا خو مانی پی دنه سانین.
* هیلکه کمان دانه خه یه وه تا حوا حافیزی
و مالناوایی له لایه نی به رامبه ر ده کهین .
* له کاتی په یوه نډی کردندا دریزه ی
پی نه دین و قسه و باسی زیاده نه هینینه
ناروه، هه ول بدهین به کورتی په یامه که کمان
بگه یه نین.
* له کاتی گونجاودا په یوه نډی بکهین
به و که سانه ی که مه به ستمانه.
* دنلیابین له ژماره ی دیاریکراو تا
نه بینه مایه ی نیگه رانی که سانی تر.
* چاک وایه نه هیلین منډال وه لامی
ته له فون بداته وه.
* له کاتی قسه کردندا له سه رخؤ و

پشووې بره و

و: بره و

گهر بمانزانيايه چهند نوقمى پاداشت
دهبين دواى نارچه تيه كان، نه وهنده
خوازيارى رزگار بون نه ده بووين.

کاتم نيه رقم له و که سانه بيت که رقيان
ليمه، من سه رقالي خوشه ويستی نه و
که سانه م که خوشيان ده ويم.

به ده گمهن بير له و شتانه ده که ينه وه که
هه مانه، به لکو بير له و شتانه ده که ينه وه که
نيمانه.

بوچی کاتيک که سيک گوره ده بيت به
پينووسى ميره که ب دنوسيت نه که به
قه له م ره ساس، بو نه وهى بزانييت که
سرپنه وهى هه له کاني کاريکی ناسان نيه.

سې شت سؤز و خوشه ويستی نيوان
که سه کانداه روخيتي، زور هه له کردن، زور
درو کردن، بايه خداني که م.

له کاتي توپه بوندا برپار مه ده، کاتيکيش له
لوتکه ي خوشي و به خته وه ريده بوي به لين
مه ده.

له ژماره 10 ی بره ودا، 10 ههنگاو بو بره ودان به پته وکردنی په یوه ندیت له گه ل خه لگی دا

رابر نهمعد ومرتی

و دهستت (قسه ی باش نه بی نه یکهیت و نه مانه تیش بپاریزیت وهك چاوت)، نه گهر زانیاریه کیان پیدایت، نه وه سوپاسیان بکه و دهست خو شیان لی بکه گهر پیشتریش ومرتگرتبیت.

9- خه لگی به ناوی خو یانه وه بانگ بکه، جوانترین بانگ کردنیش نه وهیه که به کاک فلان، و فلان خان (یان خاتوو فلان) بانگیان بکهیت، راستگوبیت له گه لیان .. گهر داوای کاریکیان لی کردیت و له تواناتا هه بوو بو یان نه انجامبدیت، نه وه بو یان نه انجام بده به جددی و دلسوزانه، وه نه گهریش له تواناتا نه بوو، نه وه به شیوازیکی زور جوانه وه پیمان بلئ: له توانای مندا نییه و بمبورن.

10- کاتی گونجاو بو سهردان هه لئیره و زیاد له پیوستیش سهردان مه که، هه ویش بده به بانگه یشت یان به داوت یان به پی پی پیوست بیت، وه ماوه ماوه به ته له فون په یوه ندی به خزم و دوست و ناسیاوانه وه بکه و چاک و چو نییه کی گهرم و گورپکه و لییان بپرسه، بابزان که گرنگیان پی دده دیت، نه ک په یوه ندی کردنه که تهنیا له و کاتانه دا بیت که ئیش و کاریکت پئینانه.

نه مانه ی باس کران به شیک بوون له بره ودان به په یوه ندی و پته وکردنی، نه گهر که سانیک ریگرت بوون له گه یشتنت به و که سایه تییه که خه سلته کانی سهره وه ی له خو گرتبیت، نه وه یان له وانن که له هه ولدان دترسن، یانیش نه وه که سانن که له سهرکه وتنی تۆ دترسن!.

4- شوخی، گه شینی، هیمنی، سیمای به خته وه ری و پرشادی (زهرده خه نه)، خو ش خو لقی، خاکی بوون، خاوه نی شیوهیه کی گونجاو، وه له کاتی پیداهه لندان و ستایشکردن زیدهرپویی نه کردن، نارامی و نهرم و نیانی، هاوسه نگی زور پیوستن.

5- پیوسته خه لگان له وه بگهن که ریژیان لیده گریت و نرخ و به هایان بو دادهنیت، وه وامامه له یان له گه ل بکه که نه وان لای تۆ به هاو نرخیان هه یه، هه میشه سوپاسگوزاربه به رامبه ریان.

6- قسه کردنه که ت به شیوهیه ک بیت که بنه ماکه ی ناشتیانه و ریگرتن بیت له به رامبه ر، وا له لایه نی به رامبه رت بکهیت، که سهرنجیکی باشی لای تۆ جیه یلئیت، نه وه ش بزانه که خه لگی له بواری بیروپراکانه وه دهرباره ی شته کان حوکمت له سهر دده دن، نه ک له و رووه وه که تۆ رات چونه له سهر خو ت.

7- زوربه ی خه لگی چه زیان له هه ست و سوز و هاو رییه تییه، خو ت به که م مه زانه، نه ویش له پیناو راکتشان هه ستی به رامبه ر و سوزوبه زه یی خه لکانی تر، ناگاداریشه خو ت هه لئه کتیشیت، ستایشی خه لگی بکه و مه دحیان بکه و ره خه نش بگره، به لام با نه بیت هه ی بریندارکردنی هه ستی هه یچ که س و زیدهرپویی تیدا نه بیت.

8- پیوسته به به رده وامی نه وه ی که ده یلئیت پیوه ی پابه ند بیت (واته گوشتارو کسردارت یه ک بیت) با له کرده وه کانتا گوشتاره کانت په سند بکه ن، با خه لگی هه مووکات نه مین بن له دهم

گرنگترین هونه ری مرپویی، هونه ری بره ودا نه به په یوه ندی له گه ل نه وانی تر دا، مرؤف خو ی بونه وه ریکی کو مه لایه تییه و ناتوانی له ناو دوورگه یه ک له ناو مرپاستی زهریادا به ته نها بزی، هه میشه به سروشتی خو ی هه ولی پیکه یانی په یوه ندی له گه ل خه لگی دده دات چونکه مرؤفه کان هه میشه پیوستیان به یه کتری هه یه.

له م نووسینه و ژماره 10 ای گو فاره نازداره که ی (بره و) دا باسی بره ودان به پته وکردنی په یوه ندی له گه ل خه لکیدا ده که م که پوخته ی 10 ههنگاوه به شیوهیه کی گشتی:

1- بروا به خو ت به ییت که هه موو نه وانی تر گرنگن، گرنگی به و شتانه بده نه انجامی دده دن له میانی پیدای گریت له وه ی که سهرنجت هه یه، یانیش هه ست بکه ن که کاری تیکردوویت و کاریگه رییه کی له سهر به جیه یشتوویت.

2- با ههنگاوه کانت بویری تیدا بیت و متمانه ت به خو ت هه بیت، وابکه متمانه به خو بوونت پیوه دیار بیت و بی دوودلی و به روونی قسه له گه ل نه وانی دیکه دا بکه، له کاتی ته وه کردنیشتا به گهرمی و متمانه وه ته وه یان له گه ل بکه، به لام بی زیادهرپویی کردن.

3- مه هیله زمانت تووشی نارحه تیت بکات، به گهرم و گوری هه لئوکه وت بکه وسیفه تیکی گورج و گولی به که سایه تیت بده و، بیرکردنه وه یه ک یان رهفتارو هه لئوکه وتیک که له ناخی خو تدا واهه ست بکهیت له گه ل که سایه تیتدا نایه ته وه، باسی مه که.

برەو

لەسەر جەستەى مرۇف توشى نەخۇشى كۆلۈنۈ شەكرەو ...ھتد. دەكات، تەنانەت زانستى ئەمرۇ ئەوۋى سەلماندوۋە ئەو جگەرەيەى لەكاتى ناخۇشىدا دەكىسپىت زىانى زياترە، وەك لەكاتى ناسابى.

۲- لەرۋوى كۆمەلەيەتەۋە كارىگەرى ھەيە لەسەر زىانى كۆمەلەيەتەى، والە مرۇف دەكات بەرامبەر بەخىزان و مندال و دەورۋەبەرى خراپ بېت.

۳- لەرۋوى ئاينىيەۋە متمانەۋە باۋەرى مرۇف لاواز دەكات. چۈنكە مرۇف تەنھا كىشەۋ گىرقتى خۇى دەبىنىتۋەدەبىتە مرۇفكىكى بى ئامانچ لەزىاندا.

۴- لەرۋوى دەرونىيەۋە والە مرۇف دەكات فىكىرى بەشتى خراپەۋە سەرقال بېت، لەھەموو شتىك دەترسىت. ھەمىشە قەلەقە و نىگەرەنەۋە تواناى بېرىاردانى نابىت.

چارەسەر

۱- ئەو رووداۋانەى كەلەدەرەۋى تواناى تۆ دايە، بىبەرە دەروە.

۲- ھەمىشە سەيرى خوار خۆت بكة، وھا بىرىكەرەۋە كە پىداۋىستىەكانى زىانت قۇناغ بەقۇناغ بەدەستى دەھىنىت.

۳- لەناخەۋە ھەست بەۋە بكة خوداپەك ھەيە ھەمىشە پشتيۋانئەۋە ئاگادارى نارەحتەىۋ دەردەسەرەيەكانتە.

۴- ھەموو خۇشەيەكانت لەيەك شتدا كۆمەكەرەۋە، مەيەستەرەۋە بە ماددە، بەھاۋسەر، واتە: ھەموو بىرۋبۇچۋون و دلت تەرخان مەكە بۆ يەك شت.

۵- نارام بگرەۋە خۇراگرەبە، چۈنكە ئەگەر توشى نارەحتەى نەبىن ھەست بەخۇشەيەكان ناكەين، ھەرۋەك چۇن ماسى لەئاۋدا ھەست بەبوۋنى ناۋ ناكات، چۈنكە وشكانى نەبىنىۋە.

۶- سوپاسى خودا بكة كە بەمرۇفكىكى تەندروستو لەش ساغ و ژىر دروستى كرۋىت.

۷- باش بزائە نارەحتەى توشى زۇرئك لە خەلك دەبىت، تەنانەت پەيامبەرەن و زانايان و چاكەكاران لەپىش ئىمەدا تووش بوون.

۸- بەرەۋە خودا چوون، ئىسلام بۆ ئەۋە ھاتوۋە كە خەم پەژارە لەناۋ بەرئىت، باش بزائە كە بۆ تافىكرەنەۋە دروست كراۋىن، مەرج نىە ھەموو شت بەدلى تۆ بېت.

۹- گەشت كىردن و خوئىندەۋە لەكاتى نارەحتەتيدا.

ھۆكار، دەرنەنجام، چارەسەر

سروشتى زىانى كۆمەلگە بىكەتوۋە لەكۆمەلئىك گروپو لايەنى جياۋاز، خودى زىان زنجىرەيەكە لەتافىكرەنەۋە. كۆمەلئىك بەرزو نزمى، خۇشىۋ ناخۇشى ھەر بۇيە لەم سەردەمى جىھانگىرىۋ جەنجالئەدا خەم و پەژارە دووچارى زۇربەى تاكەكانى كۆمەلگە بوۋەۋە بۆتە بەشكىك لەزىانى مرۇفايەتەى، بەلام لەتاكىكەۋە بۆ تاكىكى دى، لەكۆمەلگەيەكەۋە بۆ كۆمەلگەيەكى تر جياۋازە، لەبەرئەۋە لئىردا كۆمەلئىك ھۆكار دەخەيتەرۋە كە دەروازەن بۆ خەم و پەژارە،
۱- خەفەت بۆ رابىردو، ئەگەر وام بىكرەيە، وام بگوتايە، ...ھتد.

۲- دلتەنگى لە ئىستادا، لەزىانى رۇژانەيدا زۇر چاۋدىرى خەلكى دەكات، بۆ خەلكى دەزى، بەراۋردى خۇى لەگەل خەلكى سەرۋو خۇى دەكات.

۳- ترس لەنايتەدە، زياتر لەداھاتوۋدا دەزى وەك لەئىستادا.

۴- ھەستى ناتەۋاۋى، نارازىيەۋە خۇى بەكەم دەزانئىت.

۵- ھۆكارى سياسى نادادپەرۋەرى لەسىستەمى زىاندا، واتە ھەل و دەرفەتى كار بۆ ھەموۋان يەكسان نىيە.

۶- ھۆكارى مادى، نەبوۋنى پىداۋىستىەكانى زىان.

۷- ھۆكارى سروشتى، وەك مردن و نەخۇشىۋ ...ھتد.

۸- ھۆكارى مرۇيى، خراپى مامەلەى دەورۋەبەر.

۹- بەتالى فىكىرىۋ جەستەيى، كە خراپ ترين كارەساتى سەردەمە.

۱۰- قەراغى رۇخىۋ لاۋازى بىرو باۋەر، دورى لەبەرنامەۋە پەيامى ئىسلام.

۱۱- ھاۋرئى رەشپىن كەھەمىشە خەم دابەش دەكات.

۱۲- كارىگەرى راگەيانەن، مەيەست خراپ بەكارەينان و پىشاندانى كارەساتو دىمەنى دلتەزىن. بەتايبەت راگەيانەن و ھەۋالى عىراقى.

۱۳- تەنھايىۋ كۆشەگىرىۋ بىركرەنەۋە لەتۆلە.

دەرنەنجام:

۱- ھەموو ئەو ھۆكارانەى باسگران، لەرۋوى تەندروستىەۋە كارىگەرى ھەيە

خەم و پەژارە

تہاوبوونسی خولہکے وادہزانی ہہرہبہوہندہ گہیشٹہ لوتکہی زانستہکے، کہچی راہینہر بہزمانی حال پیمان دلٹیت ۳۰٪ ی لای ٹیمہیہ وکو کوشش وتہکنہلؤژیا، بہلام ۷۰٪ ی دہوستیتہ سہرختان کہوا چون بتوانن ہم زانستہ دہولہمہند بکن۔

بؤیہ نگہر ہمانہوی بیہنہ کادریکی سہرکہوتوو زیرہک ولیہاتوو لہبوار ی پسیوری خومان و ہمانہوی خہونہکانمان بہینینہ دی کہ خزمہتکردنی خاک و ولانمانہ، چ کاتیکی چاومرئسی ہوہ بکہین و بلین خاومنی دہسکہوتی گہورہین، لہوکاتہی کہ لہکارہکەتدا لہبوار ی پسیوری خوت کار بکہی، ہاوکات لہکاری خؤبہخشیشتدا لہہمان پسیوری تاییہت بہ خوت کاربکہی۔ نگہر توانیت کاری ومزیفی خوت لہگہل کارہ خؤبہخشیہکەت بگونجینیت، لہوکاتہ وزہو دہستکەوت و بہرہمہکانیشمان بہ ہمان ناراستہ بؤنہویہری لوتکہ دہجیت۔ بؤنموونہ تۆ کہسیکی کارگریی، ہاوکات کاری خؤبہخشی نیوارانیشٹ لہدہزگاہیکی خیرخوازیدا ہہبیت، لہوکاتہ ہہست دہکە ی بہ چ رادہیہک بہرہم ودہست کہوتہکانت بہدیاردہکەون، ہہرہہا ہیزو توانا شاراوہکانت، کہ چہندین سالہ پەنگی خواردیوہوہ، وکو بورکانیک دہتہقنہوہ و دہریاہک لہشاکار دروست دہکەن۔

بہوہ ناکات سیستہم و بابہتہکانی خویندن و خودی مامؤستاش تہنہا لہ ۳۰٪ زانست لہو بابہتہ پسیوریہی دہیلینہوہ دہدہن بہ قوتابی، ۷۰٪ کہی دیکہ دہوستیتہ سہرخودی کہسہکە، واتہ قوتابیہکە چہند دہخوینیتہوہ و خوی رؤشنبیردہکات، گرنگی بہتواناکانی دہدات۔ لہپیناؤ دؤزینہوہی ہم توانایہدا، ہم یاسایہ باس لہوہدہکات کہنیمہ چون زانستیانہ بہرہو پش بچین و بہرہ بہتواناکانمان بدہین، دہب ۵۰٪ ی خویندنہوہمان لہبوار ی پسیوری خومان بیت، ۵۰٪ ی لہبوارہ جیاجیاکانی تر بیت، واتہ نگہر لہمانگیکیا بریاربیت (۲) کتیب بخوینینہوہدہب۔

یہکەمیان۔۔ لہبوار ی پسیوری خومان بیت دوہمیان لہبوارہ جیاجیاکانی تربیت لیرہدا ہوہمان بؤ دہردہکەوت کہ قوتابی دہردہجیت لہکؤلیژ یان لہپہیمانگا، بہری ہوہی ناگای لہمہحمودی بیزہوال بیت، چونکہ تۆ چہندہ زیرہک بیت لہبوار ی پسیوری خوتدا، نگہر بہردہوام گرنگی بہخوت نەدہی و نەخوینیتہوہ، ناتوانی بہرہوپش بچی و ببیت بہکەسیکی سہرکہوتوو لیہاتوو، تہنانہت زؤر جار کہسیک لہوکاتہی بہشدار ی خولیک دہکات، لہ بواریک کہپویستی پیہتہی، دوی

نگہر ہمانہوی ہاوشان لہگہل ولاتانی جیہان زانستیانہو سہردہمیانہ بہرہوپش بچین، ہم یاسایہ یارمہتیدہر دہبیت بؤ گہیشٹن بہو نامانجہ، بؤ ہم مہبہستہ دہبی گرنگی بہزیانی پسیوری خومان بدہین، جا ہم پسیوریہ لہبوار ی پیشہی بیت وک (دارتاشی، فیتہری، ناسنگہری، بہرگدروو،... ہتد)، بؤنمونہ: نگہر شاگردیک بچیتہ لای وہستا بؤ ہوہی فیری یہکیک لہو پیشانہی سہرہوہ بیت، نابی تہنہا بہوہندہ ازابہینیت و بوہستیت، کہ پیشہکە بہسادہی لہوہستاکەیہوہ و ہریگریٹ، چونکہ ہم زانیاریہی لہوہستاہکەیہوہ و ہریدہگریٹ، تہنہا ریژہی ۳۰٪ پیکدہہینیت، لہکاتیکدا ۷۰٪ شارہزایی دہکەوتہ نەستوی خوی، کہ چہندہ گرنگی دہدات بہلیہاتووی خوی لہم کارہدا و بہرہ بہ تواناکانی خوی دہدات، یاخود لہبوار ی زانستیدا تیہینی دہگریٹ بہتاییہت لہوکاتہی کہقوتابی نامادہی تہواو دہکات، کہ دہکەوتہ دونیایہکی تازہی خویندن و دہجیتہ پہیمانگا یان کؤلیژ، ہہر بہوہندہ ٹیکتيفا دہکات کہلای مامؤستایہکە ی لہماوہی دووسال یان چوارسالی خویندنیدا دہخوینیت، بہدہر لہوہ گرنگی بہ خوی نادات، نایہوی رؤلی ہہبیت و بہرہو پیشہوہ بچیت و بہرہ بہتواناکانی بدات، بہشٹیوہیہکی دیکہ درک

ابراہیم برہان

یاسای 30 بہ 70

ومرگيرانى به دهستكاريموه
پهشيو مهجيد

كراسيڤ پيوشه، ئاوينه شهرمه زاركات

باشتر دهكات و بههرى زمان لاي خوينهر
گهشه پندهدات و تواناي نووسين دروست
دهكات.

خويندنهوه گهشه به خهيايى مروف
دهدات و تواناي خهيالكردن لاي مروف
بههيز دهكات. نههش له بهر نهويه
كه، كاتى كه دهخوينينهوه ميشكان نهو
وينه و نهديكارانهى كه لهوكاته له باره
خهلك و شوين و شتهكان دهيانخوينينهوه
دهگوازيتتهوه. كاتى كه چيروكيك
دهخوينينهوه ويناي ههستى كارهكتهرى
نيو چيروكهكه دهكهن و خوشمان له
چيگهى نهو دادهنيين بو نهوهى بزانيين
نيمه ههستمان چون دهبوو گهر له جين
نهو بوينايه. جا نهو شيوه خويندنهويه،
پرؤشه و راهينانيكه تواناي خهيايى مروف
گهشه پي ددهدات و فراوانى دهكات.

خويندنهوه پشوو به لاشه ددهدات و
ميشكيش هيمن دهكاتتهوه. كه نهه
بو ههموو كهس گرنگه لهم سهردمه،
چونكه مروفي نهمرؤ له ههر سهردميك

بيدهنگى داننهيشى و كؤبيرى دهخاته
سهر نهو چيروكهى يا نهو بابتهى كهوا
خهريكى خويندنهويهتى. نهگهر نهم كارى
خويندنهويه بهم شيويه بهردهوام بيت له
زيانى مروفا نهوا نهم مروفه تواناي بير
هيشتنهوه و بير خستنه سهر بابتهيك له
كاتيكي دياريكراودا زياترو بههيزتر دهبي.
خويندنهوه، نهوه فيرى مروف دهكات
كه له دهوروبهرى و له دهرهوى خويهتى.
له ريگهى خويندنهوه مروف به خهلك
و شوين و رووداوهكانى دهرهوى خوى
دهزانى. شارهزاي بيرو باوهرى جياواز دهبي
دهرباره جيهان، كه زور جياوازه لهو بيره
باوهرى دهوورو بهرى. نهو جوهرى خوى،
خهلك و دهوروبهرى له جيهان گهيشتبوون
له كتبهكان نابينيتهوه. نهم پيزانيين و
فيربوونهش پيشينهيهكى زانيارى بههيزى
بي دهبهخشى كه يارمهتى ددهدات زيان و
گوزهرى جياوازر لهوهى پيشتر و باشتر
لهوهى پيشتر بگوزهريني.

خويندنهوه وشهوه به كارهيئانى وشه

سودهكانى خويندنهوه له يهكهم
كتبهوه دهست پي دهكات كه منالى گوپى
لى دهبي و له تههمنى منداليدا بهردهوام
دهبي لهسهر خويندنهوه تا كوتايى تههمنى.

ليره 10 سودى خويندنهوه دنووسين،
10 هؤ پيشان ددهدين كه بوچى خويندنهوه
گرنگه و بو دهبي نيمه بخوينينهوه؟

نهوانهى كه دهخويننهوه، له
خويندنهوه باشتر و باشتر دهين. گومانى
تيئا نيه نهنجامدان و كردنى كارنيك به
بهردهوامى دهرنهجامى باشترينه لهو كاره.
خويندنهوهى بهردهوام و خوڤاگرى له
سهرى خوينهريكى باشت لى دهردهچيني.

خويندنهوه راهينان به ميشك دهكات.
خويندنهوه نهركيكى ئالوزه بو ميشكى
مروف له چاو زوربهى ههره زورى
نهركهكانى تر. خويندنهوه پهيوهنديهكانى
ميشك بههيز دهكات و پهيوهندي نوئ
دروست دهكات.

خويندنهوه كؤبير (تركيز) باشتر دهكات.
خوينهر له كاتى خويندنهوه به هيمنى و

سەرقال تر و بى نارام تره. جا يەك لە چاره سەرەكەكانى ماندوئەتى و ھۆيەك بۆ ماندوچوئىنى، خوئىندنەوئە.

بۆ قوتابيان بۆ ئەوئە باشترين لە قوتابخانە و كتيبى مەنھەج و نەركتان ناسانتر بى، بخوئىننەوئە. چونكە خوئىندنەوئە كتيبى دەرەكى بەدەر لە كتيبى قوتابخانە كە وەكو نەرك لە سەرتان كەتووە پالپستن، بۆ ئەوئە بتوانى باشتر لەو نەركانەت بگەيت. زۆر ووئە لە كتيبەكە دەرگای تىگەيشتنى بابەتتىكى ئالۆزى وانەى قوتابخانەت بۆ دەكاتەوئە.

خوئىندنەوئە وات لىدەكات لە ھەستى بەرامبەرەكەت بگەيت. نوسەرى ئەم بابەتە دەنوسىت، مەن دەرەكى ئەوئە كەرد كاتى ئەو پرسىيارەم لە كورەكەم كەرد و ئەوئەش لە وەلامدا پىي گوتەم ((بى گومان وات لى دەكات، چونكە كاتى كە دەخوئىننەوئە تۆ لە گەل ئەو كەركتەرەى چىرۆكەكە يەكتر ناسىن دەكەيت و ھەرچى ئەو ھەستى پىدەكات تۆش ھەستى پى دەكەيت)). واتە تۆش ژيانەت تىكەل بە ژيانى ئەو كەركتەرە دەبى كە لە ناو كتيبەكە دا يە و وات لى دىت كە لە ژيانى ناساييت گرنكى بە ھەستى بەرامبەرت دەدەيت.

خوئىندنەوئە، جۆرىكە لە خوئىن وەرگرتن و بىزارىت لە بىر دەباتەوئە. تۆ لە بەر ئەوئە كاتى خوئىندنەوئەت كاتى تىكەل بونتە لە گەل دونيا و مەودايەكى تر، بۆيە ھەر بىزارى و ناخۆشەك كە چەند ساتى پىشتەر ھەتبووئە لە بىرى دەكەى، چونكە تۆ ئىستا لە گەل كەسانىكى تر و دەم و چاوانىكى تر دەژىت و گوزەر دەكەيت. جوانى دنياى خوئىندنەوئە كراسىكە ھەر كە پۆشيت داكەندنى ئەستەمە. كراسىك قەلغان و پەناگەى ھەر ھىزىكى دەرەكى و قەبول نەكردنى ھەر نا ئاشنايەك بەو دنيايە. كراسىك، بە لەبەر كەردنى ئاويئە شەرمەزارە بە رەنگدانەوئەت. كراسىك بەختەوئەرى و شادومانى، مەواليان و بە قەدىەوئەن. دەتۆش زوو كە، دەرگای ئەم گەنجىنەيە بەردەوام لە سەر پشەو بقمەروو، كراسىكى وا گرانبەھا بپۆشەو لە جوانى و خوئى و ھەمىشە پىر ئومىدبوونى ئەم دنيايە بنۆشە.

* گروپى ھاوئىيانى كتيب

سەرچاوە: bestbookforkids.com

بەس بۆ خوئىندنەوئە نەبى!! (ئەوئە ناخوئىننەوئە حالى باشتر نىە لە نەخوئىندەوارىك)

ن: ھەگورد مسعود

بەلن، چونكە لە (۱۰) خولەكدا دەتوانىن رۆژانە زياتر لە (۱۰) لاپەرە بخوئىننەوئە، كە سالانە دەكاتە ۳۶۰ لاپەرە، لەھەر بوارىك تۆ حەزى بى دەكەى دەتوانى شارەزايەكى باش بەدەست بىنى، دەى خۆ ئەگەر رۆژانە (۲۰) خولەك بخوئىننەوئە لەسالىكدا دەكاتە (۴۸۰۰) خولەك! تۆ دەزانى ۴۸۰۰ خولەك لە سالىكدا دەكاتە ۸۰ سەعات!!.

ئەگەر لامان وابى خوئىندنەوئە كەلكىكى ئەوتۆى نىە و بى سووئە، ئەو وئەيەى برايان تريسى بەسە كە دەلن: خوئىندنەوئە تەنھا بىر كەردنەوئەمان فراوان ناكات، بەلگو ستانىكتان فىردەكات كە مەحالە بەھەر رىگايەكى تر فىرېت. خوئىنەرى بەرپز ئەگەر خوئىندنەوئە بۆ گەلانى تر بپوئستىەك بىت، ئەوا بۆ ئىمە خوئىندنەوئە نەركىكە لەسەرمان دەبى بخوئىننەوئە، دەزانى بۆجى؟! چونكە ئىمەى موسلمان پىمان دەلن (امە اقرا) نايا شوئىنكەتوانى ناينى نىسلام بەگشتى و بەتايبەت جىھانى عەرەبى و ئىمەى كوردى موسلمان بەتايبەتتر ت پر بەماناى ئەم نازناوانە خوئىندومانەتەوئە؟! بەپىى (راپوئرتى كۆنگرەى يەكيتى بلاوكرائەكانى عەرەب) بە ھەر «۲۲۰۰» تاكى عەرەب سالانە (۱)

كاتى پرسىيارى ئەوئە لە بابايەكى خوئىندەوار يان قوتابىەكى زانكو دەكەى كە بۆجى ناخوئىننەوئە، ھەندى ولامت دەست دەكەوئەت، بۆخۆشيان زانن ئەوان كاتيان نىە بۆ خوئىندنەوئە يان ئارەزوو، ھەلەت دەبى سەرتا بزائىن خوئىندنەوئە ئارەزوو نىيە، بەلگو پىوئستىەكى ژيانە. ئەگەر بىانو نەبوونى كات بىت چارەسەرەكەى ئاسانە، لايەنى كەم با ھەولەدىن رۆژانە تەنھا (۱۰) خولەك بخوئىننەوئە، بەلام نايا (۱۰) خولەك خوئىندنەوئە ھىچ شتىك لەژيانەت دەگۆزى؟! بەدلىنايەوئە

* گروپى ھاوئىيانى كتيب

كاتمان ھەيە بۆ بۆ سەرىكردنى دراما و تۆپانى، سەفەر و بىاسەى زۆر، قەسەى ھەلەت و پەلەت و بى مانا، كاتمان ھەيە بۆ بۆ جوونە ناوژيان و كارى تايبەتى خەلكى بەبىى ي ئەوئە پرسمان پىي كرا بىى، كاتمان ھەيە بۆ گەلەى بەردەوام و بىزار كەردنى دەوروبەردەكەمان بە قەسەى زۆر و روانىنى گشتىبىن و رەشبينانە، كاتمان ھەيە بۆ زۆر خواردن و نووستن و تىركەردنى گەدە و چا و زمانمان لەسەر حىسابى عەقل و ناخمان، بەلام بۆ خوئىندنەوئە نا!! بەداخەوئە كۆمەلگای ئىمە بەدەر لەوئە خوئىندنەوئە لای گرینگى ئەوتۆى نىە، وەلن ھەندىچار گوئە لەقەسەى وا دەبى لەلایەن ھەندى كەسەوئە كە بەرامبەر بە كتيب و خوئىندنەوئە دەيكەن، مەرف نازانى پىبەكەنى يان بگري لەنموونەى ئەم جۆرە قسانە (خوئىندنەوئە جىيە؟! خوئىندنەوئە چە سوودىكى ھەيە؟! خوئىندنەوئە خۆ مەعاشت ناداتن!! ناخر كەس بەخوئىندنەوئە ھىچى بە ھىچ كەردوئە؟! ئىمەى كورد تا ئەو شوئىنەى بىانوئەمان ھەيە بە ئارەزووى خۇمان دەدوئەن، كاتى بىانوئەكەنىشمان برا ئەو كات بۆ خۆ رزگار كەردن لە بابەتەكە، نەشارەزايانە بە بى بەھا و كەم نرخى وەصفى دەكەين.

كاتى پرسىيارى ئەوئە لە بابايەكى خوئىندەوار يان قوتابىەكى زانكو دەكەى كە بۆجى ناخوئىننەوئە، ھەندى ولامت دەست دەكەوئەت، بۆخۆشيان زانن ئەوان كاتيان نىە بۆ خوئىندنەوئە يان ئارەزوو، ھەلەت دەبى سەرتا بزائىن خوئىندنەوئە ئارەزوو نىيە، بەلگو پىوئستىەكى ژيانە. ئەگەر بىانو نەبوونى كات بىت چارەسەرەكەى ئاسانە، لايەنى كەم با ھەولەدىن رۆژانە تەنھا (۱۰) خولەك بخوئىننەوئە، بەلام نايا (۱۰) خولەك خوئىندنەوئە ھىچ شتىك لەژيانەت دەگۆزى؟! بەدلىنايەوئە

سو پاسى

(ئىرەيى - حەسوودى) ە كانت دە كەم!!

ن: د. عائش القرني
و: بەھەشت علی

ھەركاتى بىنيت كە رەخنەت لىناگىرئىت و ئىرەيىت پىنابرىت ئەو ە من سەرەخۇشيت لىئەكەم چونكە تۆ لەمىژەو ە مردووت و بە خۆت نەزانیو ە، و ە ھەر رۆژىك بىستت كە نامەى ھەرەشە نامىز و قسەى ناشىرىن و رەخنەت بۆ دىت ئەو ە سوپاسى خوا بكە چونكە تۆ بویت بە كەسىك كە جىگای باس و خواسى خەلكىت و بوویت بە رەقەمىكى گرىگ كە پىويستە حسابت بۆ بكرىت. لەگەورەترىن نىشانەكانى سەرکەوتنت نەقد و رەخنەگرتنە لىت، چونكە مانای وایە تۆ چەندىن كاری گەورەت كىرەو ە كە ھەندى ھەلەى بچوكى تىايە و ە ئەگەر رەخنەت لىئەگىرا و ئىرەيىت پىئەبرا مانای وایە تۆ سفرى دواى فارىزەمىت!! نوسەرىك دەلىت: پىويستە لەسەرت سوپاسى ئەو كەسانە بكەيت كە ئىرەيىت پىدەبەن، لەبەرئەو ەى خۇيان تەرخان كىرەو ە بۆ رىكلام كىردن بۆت بەبى بەرامبەر و بەخۇراپى، و ە ھەركاتىك بىنيت ھىرشىكى توند دەكرىتە سەرت لەلایەن بەرامبەرەكەتەو ە وەلامىان مەدەرەو ە بەلكو بىانبەخشەو نوسىن و بەرھەمت زىاد بكە چونكە ئەمە گەورەترىن سزايە بۆئەوان. بىگومان رەخنەى نەيارەكانمان ھۆپەكە بۆ چاك كىردنى كەم و كورپىيەكانمان كەلەوانەيە مەدحى ھاورى

و چەپلەرپىزانى (موجىب) ەكانمان كوپرىان كىرە بىت لە ئاستى ئەو كەم و كورتىيانەدا. زانا بەھۆى زۆرى مەدح و پىياھەلدىنى خەلكىيەو ە ھەندى جار وادىت بەبىرىدا كە خودا رەحمى بە خەلكى كىرەو ە كە ئەوى لەو زەمانە و لەناو ئەو خەلكەدا داناو ە. كاربەدەست كاتى كە شىعر و پەخشان بە بالىدا ھەلدەدرىت و ا حىساب بۆ خۆى دەكات كە فرىشتەكان لە ئاسمانەو ە چەپلەى بۆ لىدەدەن، بۆيە ھەموو كات رەخنە شتىكى پىويستە تا بەھۆيەو ە عەقلە بەنج بوو ەكان بە دەرزى ئەھلى پىياھەلدىنى ساختە بەناگابىنەو ە. يەكك لە فەيلەسوفان دەلى: ھەر كاتى لە دواو ە پاشقولىت لىگىرا ئەو ە بزائە تۆ لە پىشەو ەيت، كەسە بى نرەكان نە رەخنەگر و نە ئىرەيى پىبەرىان ھەيە لەبەرئەو ە وەكو شتى بى رۆح وان، ھىچ كاتى گوپت لى بوو ە كە كەسىك رەخنە لە بەردىك يان قسەى ناشىرىن بە قور بلى؟ لەبىرت بى كە تەنھا خۆر و مانگە بەرىان تى دەگىرئىت، بەلام ئەستىرەكانى تر ناگەن بەم شەرەفە، دەگىرپنەو ە نوسەرىك لەلای ھاورپىيەكى سكالای ئەو ەى كىرە كە رۆژنامەكان زۆر لەسەرى دەنوسن و رەخنەى لىدەگرن، ھاورپىكەشى

دواى لى كىرە كە ھەموو ئەو بابەتانەى لەسەر ئەونوسراون بۆى كۆبكاتەو ە پاشان پىى وت ھەموويان رىك لەسەر يەك دابى و پاشان بچۆرە سەرى، كاتى كە ئەو ەى كىرە پىى وت: تۆ ئىستا لە ئاست زەوى بەرز بویتەتەو ە بەھىندەى ئەو ھىرشانەى كە كراونەتە سەرت، ئەگەر زىاتر رەخنەيان لىبگرتىتايە زىاتر بەرز دەبویتەو ە، بى گومان ئەو ھاورپىيانەى كە دوژمنايەتت دەكەن ياخود ئەو دوژمنانەى كە ھاورپىيەتت دەكەن لە ھەولى تۆلە لىكردنەو ەتدا نىن، لەبەرئەو ەى كە مالت لى دزى بىتن يان لە ئىشت كىرەبىتن و كارەكەيانت لى داگىر كىرەبىتن، بەلام لەبەر ئەو ەيە كە تۆ لەرەو ەى زانستەو ە يان مال و سامانەو ە ياخود بەدەست ھىنانى سەرکەوتنىكى گەورەو ە بەسەر ئەواندا سەرکەوتووت، بۆيە ھەمىشە دەيانەو ەت تۆلەت لى بكەنەو ە بەھۆى ئەو ھەلەسوكەوتانەتەو ە لەبەر ئەو ەى كە پى يان وایە تۆ دەبىت كە پلەيەك لە خوار ئەوانەو ە بىت. كەواتە ھەرگىز چاوەرپى شايەتى دانى باش و ھەلەسوكەوت و دوعا بۆ كىردنت لە بەرەبەياندا لەو كەسانە مەكە كە ئىرەيىت پى دەبەن، بەلكو ھەمىشە پىش بىنى ھۆنراو ەى جنىو نامىز و نوسىنى ئاگرىن بە لىيان.

پازى دوينى (پايردوو)

بەسەزان عبدالله

پايردوو..واتا ئەوەى دوينى تۆ کردووتە دوينى تۆ بوو نەك ئەمرۆ،كەوايە هەرگيز نەكەى بە بيانى دوينى ئەمرۆت لە دەست بەدى.

«لەسەر ريمدا گەيشتمە كۆلانىك و پياويكى پيرى ماندووم بينى، پى ي وتم؛ مەرۆ كۆلانىكە بنبەستە و دەرناجيت..! بەگويم نەكردوو رۆيشتم..كاتيك كە گەرامەو و گەيشتمەو سەرى كۆلانىكە... بەتەواوى پير بوبووم..!»

بەئى! پيربوونمان لە ئەنجامى خۆ بەدەستەو دانمانە بۆ ئەوەى سوور بون لەسەر ئەوەى هەر ئەبیت هەمان ئەو شتانە بكەم كە تيدا سەرکەوتو نەبوومە يان كەسانىكى تر تيدا سەرکەوتو نەبوونە!

«پازى سى. يەم»

وەرگرتنى ئەزموون لەوانەى پيش نيمە كاريكيان كردو..پيش نيمە ئەزموونيان هەيه لەو كارەى بەتەماين بيكەين...ئەو يارمەتى دەريكى زۆر باشى نيمە ئەدا تا ريگاي ئەو كەسانە بگريان كە تيدا سەرکەوتو بوونە... بەرساتى تەمەنى نيمە بەشى ئەو ئەكات هەموو شتيك تاقى بكەينهو..!؟

بەبى گومانم لەوەى وەلامت نەخیر ئەووويت..دەى كەوايە با لەتەمەنى خەلكانى تر ببەين لە تەمەنى خۆمان زياد بكەين بە گرتنە بەرى ئەو ريگايانەى كە بەرهو نايئندەيهكى بەرزمان ئەبات..بۆ ئەوەى لە

داخستنى ئەو هۆكارەى توشى ئەو هەلەى كردووین، گرتنە بەرى ريگايەكى تر كە تيدا سەرکەوتو بوينه، لە و پەرتووكە دا شتيكى تريش تۆماركراو ئەویش ئەو كارانەن كە نيمە هەميشە شانازيان پيوە ئەكەين وسەربەرزین پيوى، بۆ ئەو دەرگايە ئەبیت فراوانترى بكەين نەك خۆمان بەتەنها برۆينه زوورەو دەى بخەين نا!!! سەرورمان ئەفەرمويت:

«والا اثم ما حاك في نفسك وكرهت ان

يطلع علة الناس»

«حديث صحيح الالباني ٢٥٥٨ وبن

ماجة ٢٨٤٩»

«خراپە ئەوويه كە لە دەروونى خۆتا

حەز نەكەيت كەس بە ناگا بێت لى»

ئەو دەرگايە ئاوەلا بكە، راي بكەينه سەرکەوتنى من لەو ريگايەو بوو، تا خەلكانى تريش لە پال ريگاي تۆ ريگاي خۇشيان بخەنە سەر، تا چەند لە خزمەتى خەلك بيت و يارمەتيان بەدى ئەوئندە سەرکەوتنى تۆ نزيكتر و مسۆگەر تر ئەبيت، چونكە نيمە لەگەل ئەوانە ئەژين ئەوان ئەتوانن ريگرمان بن لەو ئامانج و هيوايەى هەمان، هەر ئەوانيشن ئەتوانن ببەن هۆكار بۆ ئەوەى زووترو باستر بەو ئامانج و هيوايەمان بكەين!

«پازى دوووم»

خۆ بەدەستەو نەدان بۆ كارەكانى

هەموومان خاوەنى پەرتوكيكي ناوازهين پريهتى لە وانەى گرنگ و ناوازی ژيان، پريهتى لە ئەزموونى چەند ساله، ئەویش پايردوو...هەموومان پايردووويه كمان هەيه، گرنگ ئەويه چى لەو پەرتووكە ئەكەين، كە بەدەسى قەدەرى نيمە نوسراو، خۆمان ئەو پلانەمان چى بەجى كردو كە كاتى خۆمان بوو، (پازى) پايردوو ئەو چەمكەيه يان ئەو دەرگايەيه كەوا ئاپنەدى تيدا دەكریتهو، ئەو كليلى دوينى بوو دەرگاي ئەمرۆى بۆ كردينهو..!

بى خەبەر لەوەى ئەمرۆش لەچاو بەيانی پايردوو..!

هاوكيشەى ژيان وايە، تەنانەت مەحاله كەوا لەدەرگاي پايردوو نەدەى بكەيته ئیستا پازى پايردوو ئەو بەشەيه كەوا نيمە لە خۆمان ورد ئەبینهو تا هەموان بزائين لە چيدا سەرکەوتوو بوين و لەچيدا هەلەمان كردو، ئەو دەرگايانە داخەين كە هەلەمان كردوو لى نەروينه زوورەو چونكە وەكو ئەنیشتاين وتووويهتى ((بەراستى گەمژە ئەو كەسەيه كەوا دوو جار يەك كار بكات و جاوهرى ئەنجامى جياواز بيت!))

هەزار جار ليكى بەدیهتەو(١=١X١) هەرچى رووبدا هەر دەكاتە يەك.

«پازى يەكەم»

ئەويه خويئندەو ئەو بەشەى كە لە پايردوو خۆمان هەلەمان كردوو

پيوهره کانی سه رکردی نیسلامی

ثومید مستهفا نهلقه‌ی دووم

بجوو کیش بن، چونکه به پیچه‌وانه وه ده‌بیته وه هوی بلاوونه‌وه‌ی گنده‌لی و لاوازی‌بوونی په‌یکه‌ری داموده‌زگاکه. جا لیره‌دا نابی تنها له بازنه‌ی کارکردن به باشی و پوختی بوه‌ستین و خول بخوین به‌لکو پیویسته مه‌ودای کارکردنه‌کانمان فراوان‌تریکه‌ین و بگه‌ین به پله‌ی داهینان له‌بواری پلان و جیبه‌جیکردندا، حقیقه‌تی نه‌مه‌ش له رینماییه‌کانی پیغه‌مبه‌رمان موحه‌ممه‌د (درودی خودای له‌سهر بیت) رنگ ده‌داته‌وه که ده‌فهرموویت: (ان الله یحب اذا عمل احدکم عملا ان یتقنه) .

نیستیغلال نه‌کردن: واتا خراب به‌کارنه‌هینانی پوشت و پله بۆ به‌رژه‌وه‌ندی به‌تایبه‌تیبه‌کان یاخود به‌کارهینانی بۆ زیان گه‌یاندن به به‌رژه‌وه‌ندی که‌سانی ترو به هه‌دردانی مافه‌کانیان.

دامه‌زراندنی باشت‌ترینان: مه‌به‌ست لپی دامه‌زراندنی که‌سی شیاووه بۆ شوینی شیاو نه‌ک به‌پیچه‌وانه‌وه، وه‌کو نه‌وه‌ی له فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا هاتووه که ده‌فهرموویت: (من استعمل رجلا من عصابه، وفى تلك العصابة من هو ارجی لله منه، فقد خان الله و خان رسوله و خان المؤمنین) .

بیگومان نه‌مینداریتی پرسیکی زور گه‌وره‌یه‌و نابی نادیده‌ی بگرین و به‌چاویکی که‌م سه‌یری بکه‌ین یان زیده‌رویی له مافه‌کانی بکه‌ین، هه‌روه‌ها پیویست ناکات ته‌رکیز بخه‌ینه سهر شته رواله‌تیبه‌کان و گه‌وه‌ه‌ری راستیه‌که‌ش له‌بیربکه‌ین و فه‌راموشی بکه‌ین، جا له حیاتی نه‌وه‌ی مومارسه‌ی په‌روه‌ده‌و فیرکردن بکه‌ین که‌چی تنها هه‌ربه‌وه‌نده‌ وازبه‌ینین که هه‌لسین به ته‌لقین دادانیکی نادیارو نالۆز، نه‌مه‌ش بیگومان ده‌بیته هوی له‌ده‌ست جوونی بریک له نه‌مینداریتی، له‌ده‌ره‌نجامی نه‌مه‌شدا نه‌وه‌یه‌ک له لاوان دیته‌به‌ره‌م که به‌هیچ جوریک ره‌چاوی به‌رژه‌وه‌ندی کۆمه‌لگا ناکه‌ن، و هه‌ئناستن به نه‌رکو رۆله راستگویی و دل‌سۆزانه‌که‌یان له‌پیشخستنی کۆمه‌لگا و بووزاندنه‌وه‌یدا.

پیوه‌ری دووم: نه‌مینداریتی (الامانه)

به واتای راستگویی و چاودیری خودی و ده‌ست‌پیشخه‌ری کردن دیت بۆ نه‌نجامدانی کاره‌کان به جوانترین شیوه. جا لیره‌دا وشه‌ی نه‌مینداریتی بۆ چه‌ندین مانا به‌کاده‌هینریت له‌وانه‌ش:

راسپاردن: خودای گه‌وره ده‌فهرموویت: (انا عرچنا الامانه علی السماوات و الارچ و الجبال فأبین ان یحملنها و اشفقن منها و حملها الانسان انه کان قلوما جهولا) الاحزاب ۷۲. واته: بیگومان نیمه سپارده‌مان نیشانی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و جیاکاندا (هه‌لگرتنی نه‌مانه‌تی دینداریمان پیشیارکرد بۆیان) به‌لام هیچیان رازی نه‌بوون که هه‌لگیرن و ترسان له‌و (نه‌مانه‌ته) که‌چی ئاده‌می نه‌و (سپارده‌ی) هه‌لگرت به‌راستی نه‌و (ئاده‌می) زور سته‌مکارو نه‌زانه.

۲- نه‌مینداریتی مه‌عنه‌وی: چوارچی‌وه‌ی نه‌مینداریتی تنها له‌سنووری پرسه‌ داراییه‌کان کورت هه‌ئنایه‌ت، به‌لکو پهل ده‌هاویژنیت بۆ نه‌مینداریتی فیکری و تیروانین و هه‌لویت، بۆنموونه: به سووک سه‌یرنه‌کردنی کارمه‌ندان و نه‌شکاندنه‌وه‌یان به‌لکو به‌پیچه‌وانه‌وه پیویسته مافیان بپاریزری و له هه‌مان کاتدا ریزلیگیراوو خو‌شه‌ویست بن، هه‌روه‌ها یارمه‌تیدانیا‌ن به‌پیتی توانا له‌و کیشه‌و گرفتانه‌ی که پیویه‌وه ده‌نالین.

ویژدانی بیدار: نه‌مه‌ش بریتییه له پارێزگاری کردن له‌و مافانه‌ی که مافی خودا و خه‌لکی به‌سه‌ره‌وه‌یه، هه‌روه‌ها پارستنی کاره‌کان له‌وه‌ی که سه‌رنه‌کیشن بۆ زیده‌رویی و فه‌راموش کردن. کارکردن به‌باشی و پوختی: واتا سوور بوون له‌سهر نه‌نجامدانی نه‌و نه‌رکانه‌ی که به‌که‌سیک راده‌سپێردریت به‌شیوه‌یه‌کی جوان و ریکوپیک، نه‌مه‌ش بیگومان له سیفات و خووره‌وشتی موسلمانانه، هه‌روه‌ها شه‌ونخوونی کردن به‌دیار مافه‌کانی خه‌لکی و بایه‌خ پیدانیا‌ن و به‌که‌م سه‌یرنه‌کردنی نه‌و نیلتیزاماتانه‌ی له‌سهر شانیه‌تی نه‌گه‌رچی

رابردوو سوود ببینین وه‌کو مامۆستایه‌ک ریگاکه‌نمان بۆ رۆشن بکاته‌وه. بیگومان نه‌وه نه‌و په‌ری وورده‌کاریه که‌وا وانه له‌مامۆستای رابردوو‌مان وه‌ر بگرین... بۆ ژیا‌نی ئیستامان..!

«راز»ی چواره‌م:

له‌رابردوو نه‌ژین بۆ رابردوو بژین... مه‌به‌ستم نه‌وه‌یه له‌و کاته نه‌ژین که به‌سه‌ر جووه چونکه لای هه‌موان ئاشنايه ناگه‌ریته‌وه... هه‌زار سال ته‌رخان بکه‌ین ناتوانین چرکه‌یه‌ک یگه‌رینه‌وه له ته‌مه‌نی خو‌مان!

بۆ رابردوو ژیا‌ن نه‌وه‌یه گرینگی بزاین و سوودی بۆ ئیستامان هه‌بیت... به‌راستی رۆژیک دیت نه‌مرۆش نه‌بیته رابردوو زور نزیکه به‌یانی په‌یان چرکه‌یه‌ک پیش ئیستا نه‌وا رابردوو نی‌مه‌ن... بۆ رابردوو ژیا‌ن خو ته‌رخان کردنه له نه‌کردنه‌وه‌ی ده‌رگای نه‌وانه‌ی تیدا سه‌رکه‌وتو نه‌بوینه... «سه‌یری ئاوینه‌ی ئۆتۆمبیلت کردوه رابردوو چه‌نده بجووک بۆته‌وه... به‌لام نه‌زانی له‌چاوی نی‌مه بجووک بووه نه‌ینا نه‌و خو‌ی جیهانیکی واقعی په‌نه‌ک هه‌ر نه‌وه جیهانی گشت بیرمه‌ند و زاناکانه..!

رابردوو نه‌و ئاوینه‌یه بۆ ئیستامان نه‌بیت فه‌باره‌ی تنها به‌فهد نه‌و ئاوینه‌ی ئۆتۆمبیلته بیت. نه‌گه‌ر گه‌وره‌تر بوو نه‌وا داهاتوو بزر نه‌کا!

«راز»ی پینجه‌م:

واز هینان له رابردوو به‌هه‌موو به‌شه‌کانیه‌وه تنها بۆ په‌ند وه‌رگرتن نه‌بیت نه‌گر نا بۆ گه‌رانه‌وه بۆ نه‌وکات... مال و یرانیه خو‌ فریودانه.. له‌ده‌ستی دانی ته‌مه‌نی خو‌یه‌تی به‌ شتیکی هیچ... خو‌ای گه‌وره نه‌فهرموویت:

((تلك أمة قد خلت)) نه‌وانه ئوممه‌تیک

بوون رۆشتن!

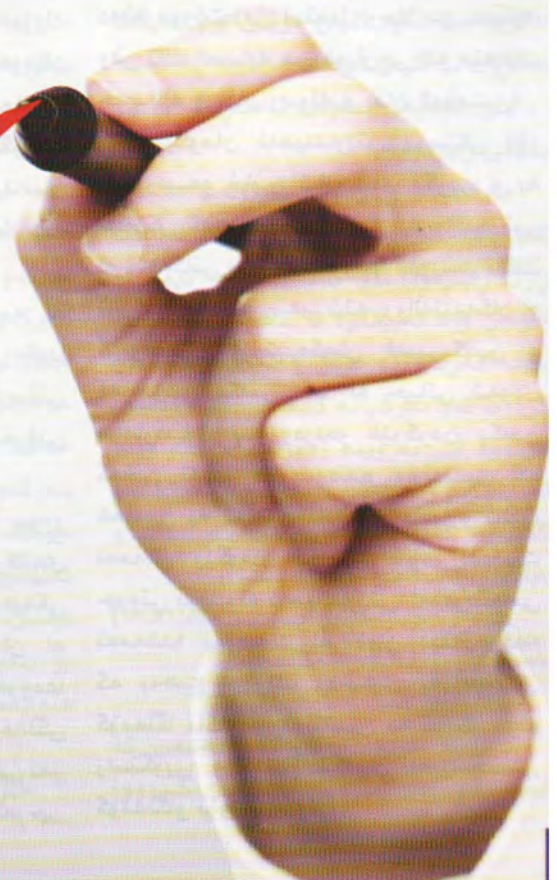
به‌لی رۆشتن ناش گه‌رینه‌وه، ته‌نها بۆ نه‌وه‌یه نه‌بیت که‌وا هه‌مان کاره‌کانی نه‌وان نه‌که‌ینه‌وه که خراب بوون... ((لقد کان فی قصصهم عبرة لأولی الألباب)) سویند بیت به‌خوا به‌راستی له سه‌رگوزه‌شته و به‌سه‌ره‌هاتی پیغه‌مبه‌ران په‌ندو نامۆزگاری هه‌یه بۆ که‌سانی ژيرو هۆشه‌مه‌ند... سوود وه‌رگستن له‌وانه‌ی که بۆته هوی ره‌زابوونی خودا و سه‌رکه‌وتنی دنیا و قیامه‌ت..!

”اللهم انی اسالك العفو والعافیة فی الدنيا والآخرة“

گۆران، باومرپه خۇبوون، داهينان. ئه وگهسهه ههرددم ههولئى گۆران ده دات دهنائيت كه گۆران فهلسهفهه زيانه دوينئى وهكو ئه مرؤ ناييت و ئه مرؤش وهكو سبهى ناييت ههريؤيه كه باومرپت به وههيناهه بؤئه وهه دنيا بگؤرپت ده بپت خؤت بگؤرپت بؤئه مهش ده بپت يه كسه ر به نابه رينه به ر كرده ر. سه داو دهنگ وگوزارشتى داهينانئيش ئينجاهه ر جؤره داهينانئيك بيت له ناخى هه موو كه سدا ههيه بروانا كه م كه سيك هه بپت ته نانه ت بؤ جارئيكيش بئ گويئى له م زهنگه نه بو بئى ئه م دهنگه زهنگى به هره هى شاره وته وه، كه دياريه كى به هادارى گهردوون وسروشته كه ناييت فه رامؤش بكرپت ده بپت ده ستى به سه ردا به ينين وبوارى بؤخؤشبه كه ين

ته نيا هه ستر كرده به به هره خؤى له خؤيدا دادى كه س نادات به لكو گرنگ نه وهيه چؤن به كارى دپنيت و به نه نجاهى ده گه پنيت. به هره ديارى سروشته كه نائيكه ده تبه ستپته وه به سروشت و دنيا وه، كه به نه نجاهى ده گه پنيت وله واقيعدا ده يسه لمينى تؤش جارئيكى تر ده يدته وه به سروشت ئه مهش ده يسه لمينئى كه تؤش به شيكى له سروشت وزاده ئه وپت هه رئه مه شه په يوه ندپت له گه ل دونيا و سروشت وده وروبهر دادمه زرينئى هاوكات په يوه ندپت له گه ل ناخ و دهروونى داهينه رانه ت پتهوتر ده بپت چؤنكه له هه موو داهينانئيكدا كار له گه ل خؤت داده كه يت. هه رچه نده هه ندئى جار داهينانه كانمان

له جوار چپوهى ئاره زوويه كى بچووك و ناسك له پال شتى زؤر سه ركه كيدا ئه نجاهميا ن ده ده ين دلئمان پينان خؤشده بئ و ده بنه مايه ه شاديمان ئه م جؤره داهينانه گه ليك گرنگ و هه رگيز ناشئ به چاويكى نزم و بئ بايه خ ته ماشايان بكه ين چؤنكه هه ر ئه مانه ن كه زيانمان ده كنه به هه شت و له دؤزه خى ئه رك وناچاريمان دوور ده خه نه وه ئه مانه به فه واره هى هونه رى بچوكن به لام به مانا گه ليك گه وره ن رؤلى زؤر گرنگ ده گپن چؤنكه نوسه رو پسؤرانى بوارى داهينان وائى ده بينن كه ئه م داهينانه بچووكانه ميشكمان به ره و داهينانى مه زن په روره ده ده كهن و ده بنه هؤى ئه وه دى له داها تودا ئاكامى گه وره يان لي بكه ويته وه.. به هره ده بپت بگاته ئه نجاه ئه گه رنا

زهنگى به هره

ئا: كامران عبدالرمن ئهلقهه كؤتايى

پي بکه‌یت بايه‌خ بده به‌وشته‌ی که‌رات ده‌کیشیت وناخت جو‌ش وخرۆش دده‌ات ئەوکات هه‌ستی داهینان هه‌موو بونت داگیر ده‌کات پاشانیش دهرده‌که‌وئیت له‌کوئ دهنیشیته‌وه،میشکی په‌ست وناخی سست وجه‌سته‌ی ئالۆز ناتوانیت داهینه‌ربیت بۆیه‌ پئویسته‌ خۆت دوا‌ی به‌هره‌و تواناکانی ناوه‌وی خۆت بکه‌ویت و سو‌راخیان بکه‌یت ئینجا ده‌بیت جینگه‌یه‌کی شیاو پانتاییه‌کی فراوان بۆخواست و په‌يامه‌کانی ده‌نگی ناوه‌وت ته‌رخان بکه‌یت، ئەمه‌ش به‌یئ دیالۆگ له‌گه‌ل خۆتدا نایه‌ته‌دی یه‌ک هه‌نگاوی بچوک ره‌نگه‌ سه‌رانسه‌ری ژیان‌ت بگۆریت ئەگه‌ر بئ مه‌به‌ست بژیت ونامانج نه‌بیت متمانه‌شت به‌خۆت نابیت، پلان ومه‌به‌سته‌کانت له‌ژياندا، گه‌شه‌ به‌باوه‌رپوون به‌خۆنت دده‌ن، ئەوه‌ی ئەوباوهره‌ ده‌کوژی، ئەوه‌یه‌ که‌ تۆ هه‌یج ده‌که‌یت به‌ ئامانج و هه‌یج هه‌لده‌بژیریت له‌ژيانداو ده‌یکه‌یت به‌مه‌به‌ست، ئەگه‌ر گۆران له‌خۆتا ده‌ست پیننه‌که‌یت ئیتر ژيانیش هه‌یج ناراسته‌یه‌ک وهرناگریت وگه‌ره‌یج بکه‌ی به‌نامانج ئەوا بئ هه‌ولدان پئی ده‌گه‌یت. داهینان وگۆران چمن، که‌ داهینه‌ربوویت، هه‌مووکات له‌گۆراندا‌ی وگۆران به‌ئهنجام ده‌گه‌یه‌نی، که‌ گۆرانت دروست کرد، واتا داهینه‌ریت. ئیمه‌ش ناتوانین که‌سه‌یک بگۆرپین ئەگه‌رخۆمان نه‌گۆرین.

مرۆقی به‌توانا ده‌کاریت کارگه‌لیکی سه‌یرو سه‌رسورپه‌ینه‌ر ئەنجام بدات، به‌مه‌رحبک له‌داهاتوو نه‌ترسیت..
مرۆف ته‌نیا چاوه‌رپئی هه‌ل ده‌بیت و به‌هه‌ولدان ده‌توانیت وه‌دی بئینیت هه‌روه‌ها چیت چاوه‌رپوانی گه‌یشتن به‌نامانجه‌کانی نابیت، چونکه‌ ئەوکارانه‌ی پايانکات خۆیان ئامانج.

سه‌رچاوه‌کان:

- 1- ده‌فازل جاف، (ستراتیجیه‌کانی ژيان)، هه‌ولنر، 2، 2010.
- 2- جیم رونان، (چۆنیته‌ی گه‌شه‌و سه‌ره‌کوته‌ن له‌بازار - به‌رپوه‌بردندا/نئیتۆرک مارکیتینگ)، وه‌رگێرانی ئەبوویکر غفاری، 2007.
- 3- د.واين داير، (هه‌ست به‌گه‌وره‌یی خۆت بکه‌/ ده‌رونزانی)، وه‌رگێرانی ناسر سلاحي، 7

مه‌زنی شانۆ شانی سلافيکی ده‌لی: ده‌بیت هونه‌رت له‌خۆتداخۆش بویت نه‌ک خۆت له‌هونه‌رداخۆشبویت. واته‌ داهینانت خۆشبویت بۆ ئەوه‌نه‌بیت ناوبانگی پئده‌ربکه‌یت وپئی بناسریت به‌لکو ده‌بیت بۆ ئەوه‌بیت که‌ئهو هه‌نه‌ره‌ت خۆش ده‌وئیت. پيش هه‌مووشتيك خۆشه‌ويستيت بۆکاروداهينانت به‌سه‌لمينه‌، له‌وباوه‌ره‌شدام پاشتر هه‌رده‌ناسریت چونکه‌ هه‌یج داهينه‌ریکی راسته‌قینه‌ نيه‌ که‌خاوه‌نی داهينان بیت و نه‌ناسرابیت به‌لام که‌ داهينه‌رکارو داهينانی ته‌نیا بۆمه‌به‌ستی پاره‌وسه‌روه‌ت وسامان وناوبانگ بیت، هه‌رگيز نابیت به‌ داهينه‌ریکی راسته‌قینه‌ ره‌نگه‌ ده‌وله‌مه‌ندبیت، ره‌نگه‌ زۆربه‌ ناوبانگ بیت به‌لام هه‌رگيز نابیت به‌ داهينه‌ریکی راسته‌قینه‌ چونکه‌ ئەگه‌ر بۆماوه‌یه‌کيش خه‌لکی ستایشی بکه‌ن وچه‌پله‌ی بۆلئیده‌ن پاشان راستی به‌ره‌مه‌که‌ی بۆده‌رده‌که‌وئیت که‌ له‌بنه‌ره‌تدا هونه‌ریکی ره‌سه‌ن نيه‌. گه‌رپرسین بۆچی؟ له‌ولامداده‌لئین هه‌روه‌نه‌ریک یا هه‌ر پيشه‌یه‌ک که‌ره‌وتیکی داهينه‌رانه‌ وه‌رده‌گریت ده‌بیت گه‌شه‌بکات وه‌مه‌وو کات په‌ره‌بسینی، ئەگه‌رنا ده‌مرئ وله‌ناو ده‌چیت، بۆیه‌ له‌کو‌تاییدا ده‌لین داهينه‌رکه‌سایه‌تی خۆی له‌کاره‌که‌ی خۆیدا پتر خۆشبویت و داهینان بکات به‌که‌ره‌سته‌و هۆ بۆ خۆده‌رخستن خۆسه‌پاندن و ده‌وله‌مه‌ندبوون وده‌سه‌لات وه‌ده‌ست هینان ئەوه‌دم هونه‌رو داهینانه‌که‌ی ده‌خاته‌ خزمه‌تی خودی خۆی، دواچار له‌م دۆخه‌دا خۆپه‌رستی زالدیه‌بیت به‌سه‌ر داهینانداو رینگه‌ له‌ته‌وه‌ژمی داهینان ده‌گریت، که‌واتا داهینان له‌وکاته‌دا په‌رده‌سه‌تینیت کاتیک که‌خۆمانی تیدا له‌بیر ده‌که‌ین، ئەمه‌ش ته‌نیا به‌خۆشه‌ويستیمان بۆکار و هونه‌ر وپيشه‌که‌مان دپته‌گایه‌وه‌ بۆیه‌ پئویسته‌ له‌رینگه‌ی خۆشه‌ويستی نه‌ک خۆپه‌رستی په‌ی به‌ سه‌رچاوه‌ی ئیله‌ام به‌رین و په‌ره‌به‌ هونه‌رو پيشه‌و داهینانمان به‌دین.

ئه‌گه‌ر ئاره‌زووی نوسین ده‌که‌یت وچه‌زده‌که‌یت ببیت به‌نوسه‌ر یه‌کسه‌ر بیره‌لوه‌مه‌که‌وه‌ ببیت به‌شکسپیر یا به‌ نالی ئەمه‌ داهینانت لاسه‌خت ده‌کات گرنگ ئەوه‌یه‌ تۆ نوسین بکه‌یت به‌ داهینان بۆخۆت له‌وه‌ش گرنگتر ئەوه‌یه‌ ده‌ست

به‌هره‌مه‌نده‌که‌ ئەزه‌یه‌تی پئوه‌ ده‌خوات له‌وانه‌شه‌ بۆی ببیته‌ مایه‌ی ئەشکه‌نجه‌و ناسۆر نه‌ک ته‌نیا بۆخۆی بگره‌ بۆکه‌سانی تریش چونکه‌ به‌هره‌یه‌ک که‌گوزارشتی لئینه‌کریت وه‌کو‌باریکی قورس وایه‌ بۆخاوه‌نه‌که‌ی که‌رینگه‌ له‌به‌هره‌یه‌ک ده‌گریت وه‌کو ئەوه‌ وایه‌ رینگه‌ له‌جو‌گه‌ی ژيان و پووباری سروشتدا بگریت، بۆیه‌ که‌ به‌هره‌یه‌ک له‌ تۆدا هه‌یه‌ ده‌بیت رینگه‌ی بۆخۆش بکه‌یت ئەگه‌رنا به‌پنجه‌وانه‌ی سروشت ره‌فتارده‌که‌یت.

وه‌ ئەو به‌ره‌به‌ستانه‌ی رینگه‌ له‌ وزه‌کانی ناخمان ده‌گرن گه‌لێکن، زۆربه‌ی زۆری یاساوه‌ستوو نه‌ریتی رۆژانه‌مان رینگه‌ له‌ ووزه‌ و تینی ناوه‌وه‌مان ده‌گرن ووزه‌ی مرۆقیش خۆی له‌خۆیدا خۆرسک و داهینه‌رانه‌یه‌، ده‌لاتی بوون وژیانه‌، به‌لام کۆسپه‌کانی پئیشی رۆژه‌رۆژ په‌ره‌ده‌سین و ته‌شه‌نه‌ ده‌که‌ن به‌گشتی زۆربه‌ی دام وده‌زگان و یاسا‌کانی کۆمه‌لگا دژ به‌ووژه‌ی خۆرسکانه‌ی مرۆفن، بۆیه‌ پئویسته‌خۆت کار له‌سه‌رخۆت بکه‌یت. رینگه‌له‌به‌رده‌م جو‌گه‌له‌کانی ووزه‌تدا ته‌خت بکه‌یت، کۆسپ وله‌مپه‌ره‌کانی به‌رده‌م لافاوی ووزه‌ی ناوه‌وت رابمالیت تاوه‌کو به‌خو‌ری په‌وانی رینگه‌ی خۆی بگریته‌ به‌ر به‌مه‌ش ووزه‌ی خو‌رو په‌وان داهینان به‌ره‌م دینیت داهینانیش خۆشه‌ويستی وگه‌شبینی وچالاکیه‌، هه‌ر خۆشه‌ويسته‌یه‌ وا له‌ مرۆقی داهینه‌ر ده‌کات به‌رده‌وام بیت پاش مردنیشی له‌بیره‌وه‌ری که‌سانی تردا نه‌مربیت. به‌نمونه‌ هه‌مووما‌مۆستا‌کانی هونه‌ر پئیش وانه‌کانی راهینانی پراکتیکی هه‌ولئيانداوه‌ فیرخا‌زو شاگرده‌کانیان فیری خۆشه‌ويستی هونه‌رو پيشه‌که‌یان بکه‌ن، خۆشه‌ويستی گه‌وره‌ترین هیزه‌ له‌ داهیناندا بۆیه‌ هه‌ر پيشه‌یه‌ک بئ خۆشه‌ويستی ئەنجام بدریت کاری تيا بکړئ بئ سئ و دوو مایه‌پوچ ده‌بیت. بۆیه‌ ئەگه‌رده‌زانی کاره‌که‌ی خۆت خۆشناوئیت و دوا‌ی هه‌ولدانئ زۆرت بۆخۆشه‌ويستی کاره‌که‌ت بئ ئەنجام بووبئ هه‌یج دودلیه‌ک ده‌ستی لئیه‌لگه‌ره‌، چونکه‌ به‌پئی یاسا‌کانی سروشت ده‌بیت دوا‌ی زه‌نگی به‌هره‌ی خۆت بکه‌ویت و ته‌نها ئەو کاره‌بکه‌یت که‌خۆشت ده‌وئیت و به‌هره‌مه‌ندی تيايدا. وه‌ک مامۆستای

پا په گردهوه کاتمان نه وه کانمان پهروهه پکهین!!!

هه‌له ده‌کهین و ره‌فتاری نه‌شیاو
ده‌نوینین مندا‌له‌کانمان ده‌مان بین،
جا پ‌یویسته وریابین و سه‌ره‌تا خۆمان
چاک بکهین، چونکه مندا‌لان به‌سروشتی
خۆیان سل ناکه‌نه‌وه‌و خۆیان نا‌پاریزن
له‌هه‌له‌و که‌موکورتیه‌ک کاتیک ده‌بین
که‌وره‌کانیان که‌وتونه‌ته نی‌و هه‌مان
داوی هه‌له‌و ناته‌واوی.

پ‌یویسته مرۆف سه‌ره‌تا خۆی
ب‌پ‌زینیت‌ه‌وه به‌ره‌وشت و به‌هاو ئاکاری جوان
و شیرین و له‌ژیانی خۆیدا به‌رجه‌سته‌ی
بکات، ئه‌وکات ر‌ینمایی و نامۆ‌زگاریه‌کانی
ج‌یی خۆی ده‌گریت و نه‌وه‌کانی و خه‌لکی
تریش گویی بۆشل ده‌که‌ن.

گه‌ر وامان نه‌کرد هه‌ره‌شه‌ی ئه‌م
ئایه‌ته ده‌مانگریت‌ه‌وه که‌ خ‌وای گه‌وره
فه‌رموویه‌تی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ
تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ
أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ) الصف‌ه ۲-۲ هه‌روه‌ها
فه‌رموویه‌تی: أَمَّا رُؤْيُ النَّاسِ بِأَلْبُرٍ وَتَسْوُونَ
أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

البقرة ۴۴

هه‌ر له‌م باره‌یه‌وه عه‌بدولای کوری
مه‌سعود خ‌وای ل‌پ‌رازیبیت و تویه‌تی:
(من كان كلامه لا يوافق فعله فانما
يؤيخ نفسه) واته: هه‌رکه‌سه‌یک و ته‌کانی
له‌گه‌ل کرده‌وه‌کانیدا نه‌ده‌گونجا، ئه‌وا ئه‌و
که‌سه سه‌ره‌زنشتی خ‌وی ده‌کات.

ده‌با نه‌وه‌کانمان له‌کرده‌وه‌و
هه‌له‌سه‌که‌وت و مامه‌له‌ی نه‌رم و نیان
و زانست و ره‌وشتمان‌ه‌وه به‌هره‌مه‌ند
بن، پ‌یش ئه‌وه‌ی به‌زمان بدوینین
باکرده‌وه‌کانمان بدویت.

- ئایا باوکیکی به‌رتیل خ‌ۆر ده‌توانیت
ر‌یگری له‌مندا‌له‌که‌ی بکات کاتیک زانی
دزی ده‌کات؟
- باوکیکی جن‌یو قسه‌ی سووک و
زبرو ناشیرین له‌زاری ب‌یت‌ه‌ده‌ر، ده‌توانیت
به‌مندا‌له‌کانی ب‌لیت جن‌یو مه‌ده‌ن؟!
- باوکیکی له‌خ‌واپه‌رستی و دینداریدا
که‌مه‌ترخه‌م و لا‌وازیبیت، ئایا و ته‌و
نامۆ‌زگاریه‌کانی له‌سه‌ر مندا‌له‌کانی
سه‌نگ و به‌هایان ده‌بیت؟
ده‌بیت ئه‌و راستیه‌ بزانین، کاتیک

ئه‌سته‌مه گه‌وره‌کان ب‌توانن
مندا‌له‌کانیان په‌روه‌ده‌بکه‌ن له‌سه‌ر
ره‌وشت و به‌هاو ئاکاریک چاکتر له‌وه‌ی له
هه‌له‌سه‌که‌وتی خ‌ویاندا ره‌نگی داب‌یت‌ه‌وه‌و
بو‌ییت‌ه‌ به‌شیک له‌ئاکارو هه‌له‌و‌یستیان.
ئه‌مه‌و مندا‌ل زیاتر به‌ره‌فتارو
هه‌له‌سه‌که‌وتی دایبابی کاریگه‌ر ده‌بیت،
وه‌ک و ته‌و نامۆ‌زگاری
- ئایا باوکیکی جگه‌ره‌ک‌یش
هیچ‌ی پ‌نده‌کریت کاتیک زانی کوره
هه‌ره‌زه‌کاره‌که‌ی جگه‌ره‌ده‌ک‌یشیت؟

